

Samen Haven-Stad maken

Schetsboek

***Aanvulling Integraal Raamwerk
'Reisverslag van een ontdekkingsstocht'***

Kerngroep Atelier Haven-Stad 2023-2024

Hoe kwam dit schetsboek tot stand?

Het Atelierproces Samen Haven-Stad maken is begin 2022 gestart door het gemeentelijk **Programmateam Haven-Stad (PT)** en de Buren van Haven-Stad Zuidwest (die zich nu **Buren Westerparkhaven (BW)** noemen). In dit bewonerscollectief nemen deel: Vrienden van het Westerpark, De Tuinen van Westerpark, SDZ (Samenspel Doet Zegevieren), Cultureel Erfgoed Groot Westerpark, Bewonersgroep Spaarndammerbuurt, Buren Minervahaven (Bewoners Houthaven), Onbeperkt West, Survivalclub Transformatorweg, VvE De Rede en Watersportvereniging Spaarndammerbuurt/Houthavens.

Vanuit de gemeente Amsterdam waren het afgelopen anderhalf jaar diverse leden van het Programmateam Haven-Stad betrokken. Het Programmateam bestaat uit ca. twintig ambtenaren uit diverse directies en afdelingen. Zij hebben elk vanuit hun eigen expertise een bijdrage geleverd aan inhoud en het proces, waaronder de programmamanager, hoofd stedenbouwkundige, programmamanagers Sociaal en Mobiliteit, communicatieadviseurs en de medewerkers van het projectbureau.

De Buren Westerparkhaven en het gemeentelijk programmateam Haven-Stad vormden samen **de Kerngroep**. De Kerngroep kwam regelmatig bijeen en bereidde gezamenlijk de Ateliers voor. In het Atelierproces Samen Haven-Stad maken was een bijzondere rol weggelegd voor de 'Ateliermeester'. Zij bewaakte het proces en begeleidde als onafhankelijk voorzitter de Kerngroep bij de werksessies en de Ateliers.

De rol van **Ateliermeester** werd ingevuld door Martien Kuitenbrouwer en Amber Bosse (Public Mediation PM), in opdracht van de programmamanager Haven-Stad, Lubbert Hakvoort.

Selina Abraham, promovenda aan de Universiteit van Amsterdam (UvA), ondersteunde het proces als actieonderzoeker, gefinancierd door de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO).

De brede omgeving van de Zuid-Westkant van Haven-Stad werd op verschillende manieren betrokken. In totaal namen zo'n 130 mensen deel aan de drie Ateliers, waaronder bewoners, omwonenden, (maatschappelijke) ondernemers, vertegenwoordigers van verenigingen en belangenorganisaties. Een aantal van hen nam ook tijdelijk deel aan de Kerngroep om te helpen met het voorbereiden van de Ateliers en na afloop de opbrengsten te bespreken.

'**Huisdichter**' Anne Marie Hoogland schreef gedurende het proces gedichten over wat haar opviel. Deze zijn als rode draad tussen de hoofdstukken door te lezen.

De Kerngroep heeft de opbrengsten van anderhalfjaar Samen Haven-Stad maken opgetekend in dit schetsboek. De redactie van het schetsboek is uitgevoerd door de Ateliermeester in samenwerking met Selina Abraham.

Colofon

Kerngroep

Anita van Dort (PT)
Anne Marie Hoogland (BW)
Anna Vos (BW)
Annette Schautt (BW)
Arjan Klok (PT)
Aukje van Weel (BW)
Berci Florian (PT)
Chris de Vries (BW)
Diego Pos (BW)
George Keet (BW)
Glenn Jansen (PT)
Lubbert Hakvoort (PT)
Micha Sijtsma (PT)
Trudi Hengeveld (BW)

Ateliermeester (PM)
Martien Kuitenbrouwer
Amber Bosse

Selina Abraham (UvA)

In opdracht van Lubbert Hakvoort
Programmamanager Haven-Stad

Coverfoto: Edwin van Eis

Inhoud

Voorwoord	5
Geleerde lessen	6
Hoofdstuk 1: Inleiding & Tijdlijn	8
Hoofdstuk 2: Atelier Haven-Stad	18
Hoofdstuk 3: Proces Reflecties	62
Hoofdstuk 4: Hoe Verder	74
Hoofdstuk 5: Bijlagen	78

Impressie van een aantal werksessies van Atelier Samen Haven-Stad maken

Voorwoord

‘Samen Haven-Stad maken’ deel 1: Reisverslag van een ontdekkingstocht

Amsterdam groeit. Hoe de stad wil groeien in de komende jaren heeft het gemeentebestuur vastgesteld in de ‘Omgevingsvisie Amsterdam 2050’. De Omgevingsvisie beschrijft al het Amsterdamse beleid voor de fysieke leefomgeving en combineert de ruimtelijke inrichting met doelen op het gebied van groen, wonen, werken, duurzaamheid en leefomgeving.

Via vijf strategische keuzes geeft de Omgevingsvisie daarbij de richting aan; samen stadmaken is één van die vijf. Ruimtelijke plannen en beleid worden gemaakt in samenwerking met de samenleving, markt en overheden. De gemeente heeft daarbij een duidelijke rol bij het stellen van de kaders en neemt tegelijk een open houding aan naar stad en samenleving.

De Omgevingsvisie 2050 stimuleert een gebiedsgerichte benadering. Problemen en oplossingen zijn immers niet in de hele stad gelijk. Met Atelier Haven-Stad hebben we een gezamenlijke ‘ontdekkingstocht’ gemaakt in Samen stadmaken bij de grootste gebiedstransformatie binnen de stadsgrenzen van Amsterdam: Haven-Stad. Centraal in dit traject stond het maken van een aanvulling op het Integraal Raamwerk.

Het gemeentelijke Programmteam Haven-Stad en een groep betrokken bewoners uit verschillende delen van Amsterdam-West – de Buren Westerparkhaven –

hebben daarvoor anderhalf jaar intensief samen gewerkt in een Kerngroep. Onder begeleiding van een onafhankelijke Ateliermeester heeft de Kerngroep een reeks Ateliers georganiseerd. Daar kwamen ambtenaren, inwoners, ondernemers en vertegenwoordigers van (maatschappelijke) organisaties samen om ideeën uit te wisselen over de ontwikkeling van dit nieuwe stuk stad. In totaal hebben meer dan 130 belanghebbenden uit de omgeving deelgenomen aan de ateliers.

Naast de inhoudelijke opbrengsten heeft deze ontdekkingsreis ook veel inzichten gegeven in het proces van ‘Samen stadmaken’. Het samenwerkingproces was intensief en een zoektocht voor alle betrokkenen; een ‘handboek Samen stadmaken’ bestaat immers (nog) niet. Hoewel we te maken kregen met pieken en dalen, is het combineren van verschillende expertises en perspectieven een grote verrijking gebleken, wat dit toekomstig deel van de stad alleen maar beter en mooier maakt.

We hebben onderweg een reisverslag bijgehouden en dat zowel op inhoud als proces uitgewerkt in de vorm van dit schetsboek. Het is bedoeld als levend document. Het schetsboek wordt telkens uitgebreid met een nieuw deel in een reeks. De opbrengsten en ervaringen die we hebben opgedaan tijdens onze ontdekkingstocht hebben we vastgelegd in de vorm van een Schetsboek. Dit Schetsboek vormt de basis, de agenda én de inspiratie voor het vervolg van Samen Haven-Stad maken. Lees het vooral als een uitnodiging om samen door te gaan.

Als Ateliermeester had ik ook de taak om de belangrijkste geleerde lessen uit het doorlopen proces naar voren te brengen. Om de belofte van Samen stadmaken uit de Omgevingsvisie écht waar te kunnen maken is dit belangrijk. In de praktijk krijgt samen stadmaken namelijk pas echt vorm. Wij willen na anderhalf jaar ‘uitproberen’ een aantal van onze reflecties daarop delen. Want hoewel het een gezamenlijk leerproces is dat geen blauwdruk kent, zijn er wel belangrijke randvoorwaarden te benoemen die helpen om het proces te laten slagen. Ik wens u veel leesplezier!

Martien Kuitenbrouwer
Ateliermeester Samen Haven-Stad maken

Geleerde lessen

Randvoorwaarden voor een Samen stadmaken-proces in lijn met de Omgevingsvisie Amsterdam 2050

1. Gebiedstransformatie vraagt om integrale aanpak en regie op het proces vanuit de gemeentelijke organisatie

1.1 Regie op integrale aanpak

Wat duidelijk is geworden in de ontdekkingsreis Samen Haven-stad maken, is dat de gebiedsontwikkeling in Haven-Stad bestaat uit vele deelprojecten die in verschillende bestuurlijke portefeuilles en ambtelijke organisatie-onderdelen zijn ondergebracht. De praktijk van de leefwereld van de Buren, ondernemers en andere betrokkenen laat zien dat deze projecten niet los van elkaar te zien zijn: plannen van de ene tafel hebben (grote) consequenties voor de andere. Dat maakte dat voor de Buren en andere betrokkenen de verschillende mogelijkheden tot inspraak en/of participatie niet meer bij te houden waren: het werd 'simultaan schaken'.

Om de inhoudelijke ambities voor Haven-Stad te realiseren, is het dan ook belangrijk om een ambtelijke organisatie te hebben die centraal de regie voert op een integrale aanpak van alle projecten en activiteiten in het plangebied. En dat daarbij echt over projectgrenzen heen wordt gekeken; om de samenhang op inhoud, aanpak en participatie van de projecten te kunnen regisseren.

1.2 Actief grondbeleid nodig om geleidelijke transformatie mogelijk te maken

Uit de verschillende ateliers kwam duidelijk naar voren dat er een grote zorg is bij alle betrokkenen dat er onvoldoende regie gevoerd kan worden op de uiteindelijk ontwikkeling van Haven-Stad, als er geen actief grondbeleid wordt gevoerd. Actief grondbeleid is nodig om een geleidelijke transformatie mogelijk te maken, waarbij ook ruimte wordt geboden aan woningbouw in het minder dure segment en aan (maatschappelijke) activiteiten en bedrijvigheid die niet de hoofdprijs kunnen betalen voor huisvesting.

1.3 Overzicht bewaren en transparantie over besluitvorming

Het traject Samen Haven-Stadmaken is 'vroeg' in de verkenningsfase van de gebiedsontwikkeling begonnen. Het voordeel daarvan is dat nog weinig 'in beton is gegoten'. Het betekent ook dat extra aandacht nodig is voor het proces van besluitvorming, nu en in de toekomst. Wat zijn de momenten waar inhoudelijke keuzes worden gemaakt, en waar betrokkenen in de komende 5 tot 30 jaar nog invloed op kunnen uitoefenen?

2. Samen (Haven) stadmaken vraagt langdurige betrokkenheid en commitment

2.1 Langjarig commitment – tijd en capaciteit ambtelijke organisatie

In deze ontdekkingsreis van Samen Haven-Stadmaken is duidelijk geworden dat langdurig commitment belangrijk is. Bewoners, ondernemers, jongeren en organisaties willen niet 'even betrokken worden', maar langdurig meedoen en meedenken over de ontwikkeling van een stuk stad waar ze vaak nu al gebruik van maken.

Samen Haven-Stadmaken begint immers niet met een 'leeg vel' maar in een gebied waar mensen nu al ondernemen, wonen, werken, recreëren, sporten of verblijven. Voor de ambtelijke organisatie is het organiseren van dit commitment op langere termijn misschien wel het meest belangrijke inzicht. Inzet, tijd en capaciteit is nodig om Samen stadmaken waar te kunnen maken.

2.2 Langdurig commitment – doorzettingsvermogen en ondersteuning voor Buren en andere belanghebbenden

De ontdekkingsreis Samen Haven-Stad maken was intensief voor iedereen, zowel burens als ambtenaren. Burens, ondernemers en andere betrokkenen moeten ook (vrije) tijd vrijmaken om (langdurig) betrokken te kunnen worden.

Deze ontdekkingsreis was niet eenvoudig omdat veel 'uitgevonden' moest worden. Dat vraagt doorzettingsvermogen van betrokken bewoners, ondernemers en andere betrokkenen. Als de belofte van Samen stadmaken serieus ingevuld wordt, is het belangrijk om ook ruimte te maken om deze vrijwillige inzet van bewoners en ondernemers te ondersteunen met budget of menskracht.

3. Samen Haven-stadmaken vraagt een zorgvuldig samenwerkingsproces

3.1 Samenwerkingsafspraken en procesbegeleiding

Samen (Haven)-Stadmaken is een samenwerkingsproces. Belangrijk is om vooraf afspraken te maken over hoe je samen wil werken. Wat verwachten de deelnemers van elkaar? Wat kan wel/niet? Welke procesbegeleiding is nodig? Wat doe je als er onenigheid ontstaat. Sta hier bij stil en bespreek het als het niet goed loopt.

3.2 Ruimte en nieuwsgierigheid om samen te blijven onderzoeken

Samen (Haven)-Stadmaken gaat over het samen onderzoeken van mogelijkheden. Dat betekent dat er zowel ruimte en tijd moet zijn voor ambtenaren om nieuwe ideeën op te doen en plannen te heroverwegen. Alsook vanuit bewoners en andere belanghebbenden om terughoudend te zijn om met concreet uitgewerkte voorstellen te komen. De ontwikkeling van Haven-stad staat aan het begin, dat betekent ook dat sommige ideeën misschien nooit uitgevoerd gaan worden. Vrije ruimte om van gedachten te wisselen zonder dat dit wordt opgevat als een concrete toezegging of onderhandeling is daarom essentieel. ■

Hoofdstuk 1: Inleiding

1.1 Haven-Stad

Met het programma Haven-Stad geeft Amsterdam tot 2055 vorm aan een aanzienlijk deel van de stedelijke groei van Amsterdam. Het huidig industriegebied tussen Sloterdijk, het Westerpark en in Noord het Cornelis Douwesterrein en de Noorder IJ-plan wordt hiervoor stapsgewijs omgevormd, getransformeerd tot een toekomstbestendig woon-werkgebied met tot wel 70.000 woningen en 58.000 arbeidsplaatsen.

Om deze ambitie vorm te geven werd op 21 december 2017 door de gemeenteraad de Ontwikkelstrategie Haven-Stad vastgesteld. Hierin zijn de voorwaarden en mogelijkheden voor ontwikkeling van Haven-Stad uitgewerkt. Haven-Stad wordt een karakteristiek groen en waterrijk, stoer en stedelijk gebied. Met een hoogstedelijke- en inclusieve omgeving waar wonen, werken en ondernemen samengaan.

In de verkenningsfase is opvolgend aan de Ontwikkelstrategie het Integraal Raamwerk opgesteld; de vertaling van de inhoudelijke ambities voor Haven-Stad in ruimtelijke kaders. In de 'Grondbeginselen van Haven-Stad' (zie bijlage 1) staan kort de uitgangspunten van de transformatieopgaven beschreven. Het Raamwerk is vastgesteld door het College op 14 december 2021 en aangeboden ter kennisneming aan de Gemeenteraad. Het Integraal Raamwerk is geen blauwdruk van een plan. Het dient als regiedocument voor de toekomstige ontwikkelingen van Haven-Stad.

Stap 1:	Stap 2:	Stap 3:	Stap 4:
Verkenning	Haalbaarheid	Ontwerp	Uitvoering

Ontwikkeling van een gebied in 4 stappen. Het Programma Haven-Stad zit aan het eind van stap 1: de verkenningsfase

Haven-Stad

1.2 Tijdlijn: de reis tot nu toe ...

Deze tijdlijn beschrijft de reis van het Atelierproces Samen Haven-Stad maken over het Integraal Raamwerk. De tijdlijn begint met de vaststelling van de Ontwikkelstrategie in december 2017. Daarna volgen de belangrijke momenten, zoals de inspraak op het Integraal Raamwerk Haven-Stad, de daarop ingediende zienswijzen en de Nota van Beantwoording, de rondleiding en fietstocht van de Buren door het gebied, de start van het Samen stadmaken-proces en de Ateliers. Zie het als een leeswijzer voor de rest van dit schetsboek, want op veel van deze momenten komen we later nog terug.

De betrokken partijen brengen elk hun eigen perspectief mee. Vandaar dat we de tijdlijn aanvullen met quotes van *de Buren Westerparkhaven, het gemeentelijke Programmteam Haven-Stad, de leden van Kerngroep en de Ateliermeester.*

december

[Ontwikkelstrategie Haven-Stad](#) vastgesteld, een plan voor een nieuw deel van Amsterdam binnen de ringweg A10, waarin woningen, winkels, bedrijven en voorzieningen worden gecombineerd met een hoge dichtheid.

Schetsmatige verbeelding van Haven-Stad in 2040 (Gemeente Amsterdam 2017)

november

Publicatie van de [Maatschappelijke Visie Haven-Stad](#), gericht op leefbaarheid, rechtvaardigheid en verbondenheid.

Omslag rapport Maatschappelijke Visie Haven-Stad (Gemeente Amsterdam 2021).

maart - juni

Het Concept Integraal Raamwerk Haven-Stad wordt vrijgegeven voor inspraak. Er werden 399 zienswijzen op ingediend. Deze waren afkomstig van bewoners, ondernemers, organisaties en verenigingen die hun zorgen, bezwaren, ideeën en wensen zo deelden met de gemeente.

december

In reactie op de zienswijzen stelde de gemeente de [Nota van Beantwoording](#) op. Daarna heeft het College op 14 december 2021 het [Integraal Raamwerk Haven-Stad](#) vastgesteld.

Omslag Integraal Raamwerk Haven-Stad (Gemeente Amsterdam 2021).

2017

2020

januari

De verenigde Buren Westerparkhaven vormen een samenwerkingsverband van een aantal verenigingen en clubs, die – ook los van elkaar– al veel langer, soms zelfs al decennialang, in overleg zijn met de gemeente. Vanuit hun perspectief, in hun dagelijkse doen en laten en als “actievoerders”, maken veel van de Buren al jaren ‘samen stad.’

De Buren hebben elkaar gevonden in hun gedeelde teleurstelling over de behandeling van de ingediende zienswijzen op het concept Integraal Raamwerk Haven-Stad. Zij vonden dat hun zienswijzen niet of nauwelijks tot wijziging te hebben geleid.

“ Wij (en onze (klein-)kinderen) sporten, voetballen, joggen, rijden paard, trainen de honden, wandelen, tuinieren, vergapen ons aan het havenlandschap. Wat ons bindt is in concreto de (verder te ontwikkelen) groen- en waterstructuur. Het is ons aller overtuiging dat precies hierin, in de groen-blauwe verbindingen voor mens, flora én fauna de sleutel ligt van een waarlijk duurzame herontwikkeling van dit stuk van de stad in directe aansluiting tot de omliggende buurten.

Onze belangrijkste kritiek op het Raamwerk is dat de groen-blauwe verbindingen te weinig

als sturend en structurerend principe worden gehanteerd. Volgens ons zou zo'n benadering hét hedendaagse antwoord moeten zijn op actuele kwesties van klimaatbestendigheid, duurzaamheid, gezondheid en saamhorigheid.”

februari

De Buren hebben het initiatief genomen voor een fietstocht op 5 februari 2022 om Raadsleden en andere betrokkenen te laten zien waar zij zich zo druk om maken en welke kansen zij zien voor het gebied.

De Buren op pad met de Raadsdelen. Bron – vriendenwesterpark.nl 2021

Om deze discussie verder te voeren hebben de Buren in een Raadsadres (zie 5.3) gevraagd om een:

“ Overleggroep of Stadslab Haven-Stad West of Westerhaven (voor dit deel van Haven-Stad, en mogelijk ook Stadslabs voor andere delen, Sloterdijk en Haven-Stad Noord) in te stellen met een helder mandaat

en toegang tot het College, waarin het samen met maken (...) concreet gestalte kan krijgen.”

In het Raadsadres hebben zij een aantal inhoudelijke kernpunten kort toegelicht: de ligging van de (te sluiten) Metroringlijn, de toekomst van de voetbalvereniging SDZ, een continue robuuste groen- en waterstructuur en voetgangersstructuur.

Uit deze acties richting de politiek zijn twee moties voortgekomen. De motie Boutkan (16-17 februari 2022) betreft het verzoek om de buurtvariant voor de sluiting van de Ringlijn op haalbaarheid en meerwaarde te onderzoeken. De motie Kuiper / Bloemberg-Issa (16 februari 2022) verzoekt “de polder aan de Spaarndammerdijk tussen begraafplaats St. Barbara en de Buurtboerderij te beschermen en behouden in de oorspronkelijke staat”.

maart

Na de gemeenteraadsverkiezingen ontvingen de Buren een reactie op hun Raadsadres van de demissionaire wethouder.

De reactie gaf aan dat de Raad op 17 februari 2022 had besloten de status van het document niet te wijzigen of besluitvorming uit te stellen, aangezien het College het Integraal Raamwerk al had vastgesteld als regiedocument voor toekomstige ontwikkelingen in Haven-Stad. Wel ontvingen zij een uitnodiging voor

een overleg met de Programmamanager Haven-Stad, Lubbert Hakvoort.

“ Het was duidelijk dat we de participatie bij Haven-Stad voortaan anders moeten insteken door belanghebbenden eerder en beter bij het planproces betrekken. Niet pas bij de inspraak als er al een plan op tafel ligt. Als programmamanager hebben ervoor gekozen om dat alsnog te doen voor het Integraal Raamwerk en dan op een manier die meer past bij ‘Samen stadmaken’ zoals dat in de Omgevingsvisie Amsterdam 2050 staat.”

juni

Er vindt een bijeenkomst plaats om een City Lab of Atelier Haven-Stad West te bespreken, waarbij de burens drie overwegingen naar voren brachten:

1. Bestuurlijke Verantwoordelijkheid:

De jarenlange ervaring van de Buren met overleg met de gemeente leert dat – althans in hun perspectief – vele beloften gemaakt zijn die niet zijn nagekomen. In hun optiek is er een gebrek aan bestuurlijke continuïteit en betrouwbaarheid. Ze willen zeker stellen dat het bestuur serieus de input van zo’n stadslab in overweging neemt en dat bewoners en ambtenaren samenwerken aan gezamenlijk gedragen inzichten.

2. Kwaliteiten voorop:

Het programma uit de Ontwikkelingsstrategie 2017 ligt vast en vereist dat aan verschillende kwantitatieve normen voor verschillende functies (groen, sport, onderwijs, zorg) wordt voldaan. Maar de Buren willen liever de kwalitatieve uitgangspunten aan het begin van een project bespreken:

“ Dat normen helder zijn is voor ons geen enkel punt van discussie. Maar dat het programma als zodanig vastligt bevreemdt ons. Immers, de haalbaarheid van de getallen zal zich toch aan de te realiseren kwaliteiten moeten afmeten? Het blijft van belang om de aantallen in de lange duur van het proces te willen blijven ijkken aan (veranderende) concepten en inzichten over de te realiseren kwaliteiten van groen-blauwe verbindingen en woon- en werkmilieus. Andersom is het ook de vraag of er kwalitatieve uitgangspunten zijn (gezonde stad et cetera), die concreet moeten worden gemaakt en (extra) ruimte eisen.

3. Inhoud en proces gaan samen:

De burens benadrukten het belang van samenhang tussen proces en inhoud. Voor de Buren gaat het niet om participatie op zichzelf maar over de concrete fysieke hoedanigheden in het gebied: over de aanleg van groene knopen en verbindingen, de zorg

voor het water, het verloop en de haltering van de Metroringlijn, de sportvoorzieningen, het behoud van waardevol erfgoed, et cetera.

juli

Het gemeentelijke Programmamanager team bereidt ‘Grondbeginselen Haven-Stad’ (11 juli 2022) voor, waarin de principes voor de beoogde hoofdstructuur van Haven-Stad worden vastgelegd. Deze uitgangspunten waren ontwikkeld om duidelijkheid te verschaffen en verwachtingen te managen, zowel voor de gemeente, bewoners, bedrijven en organisaties als voor ontwikkelende marktpartijen die aan de slag willen met concrete initiatieven in het gebied.

De Programmamanager:

“ Het Raamwerk is geen blauwdruk. Er is ruimte gehouden om in te spelen op nieuwe ontwikkelingen, veranderende inzichten en technologische innovaties. De plannen die worden gemaakt zijn daardoor flexibel en niet in beton gegoten. In de volgende stappen van de planvorming voor het te ontwikkelen gebied worden de plannen meer in detail uitgewerkt. Maar we hebben wel grondbeginselen die aan de basis van elke ontwikkeling liggen.”

Het Programmamanager team presenteert op 12 juli 2022 een concept procesvoorstel ‘Samen Stadmaken in Atelier

Haven-Stad'. Atelier Haven-Stad wordt een platform voor actieve dialoogsessies over onderwerpen en vraagstukken rondom Haven-Stad. Bewoners, bedrijven, ondernemers, jongeren, organisaties en ambtenaren kunnen hier met elkaar in gesprek gaan. Een uittreksel uit concept procesvoorstel 'Samen stadmaken in Atelier Haven-Stad (2022):

“ De doelstelling is om vanuit een transparant proces (Atelier Haven-Stad) waarin iedereen zich gehoord voelt, het gesprek aan te gaan met de stad om samen te komen tot een Projectnota Centrale Zone.” (Projectnota heeft tijdelijk pas op de plaats gemaakt)

Volgens het voorstel onderzoeken de gemeenteambtenaren deze vraagstukken. Ze koppelen deze terug aan een afvaardiging van de belanghebbenden voordat de uitgewerkte vraagstukken worden gepresenteerd aan een bredere groep. De vakspecialisten van de gemeente krijgen de rol toebedeeld om inhoudelijke vraagstukken die naar voren worden gebracht nader te onderzoeken. De Ateliermeester tenslotte toetst of het participatieproces goed wordt doorlopen.

augustus

De Buren bespreken dit voorstel onderling, maar hebben zorgen erover. Ze benadrukken het belang

van inhoudelijk mandaat voor de Ateliermeester en ze pleiten voor een dialoog gebaseerd op inhoudelijke argumenten.

“ Het procesvoorstel biedt geen enkel inzicht in de geplande momenten van overleg van het Atelier met betrokken programmamanagers en met de wethouder, bijvoorbeeld voor de komende twee jaar [...] Bovendien vrezen wij dat de kwantitatieve benadering en 'controle' die de grondbeginselen kenmerken, continu haar schaduw zal werpen over gesprekken met een kwalitatieve insteek. Wij pleiten ervoor in de gesprekken expliciet ruimte te bieden voor de uitwisseling van inzichten, voor een dialoog.”

september

Op 22 september vindt een bespreking plaats over het procesvoorstel en wordt er kennisgemaakt met de Ateliermeester. De Programmamanager heeft Martien Kuitenbrouwer van Public Mediation benaderd om de rol van onafhankelijke Ateliermeester op zich te nemen. Selina Abraham (UvA) is uitgenodigd door De Buren om het Atelierproces te volgen als onderdeel van haar promotieonderzoek.

Op de bijeenkomst wordt besproken dat het Atelierproces Samen Haven-Stad maken de kans is om participatie in een nieuwe vorm te gieten.

Een vorm die beter past bij de ambitie van de gemeente om "Samen de stad te maken" met de Amsterdammers; De Programmamanager:

“ De 'Pas-op-de-plaats' die we in 2023 hebben moeten maken in het ontwikkelen van de Centrale Zone Haven-Stad benutten we. De extra tijd die dat geeft, biedt ons een kans om Samen Haven-Stad maken op de rails te zetten.”

In antwoord op zorgen over de inhoudelijke rol van de Ateliermeester, laat Martien Kuitenbrouwer weten dat ze haar rol ziet als meer dan alleen procesbegeleiding; het omvat ook actieve deelname aan inhoudelijke discussies. Het gaat niet alleen over participatie op zich; maar over:

“ Wie zijn betrokken en welke vragen moeten er op tafel komen? Welke vraagstukken kun je nu samen al verkennen? Oplossingen worden gepresenteerd, maar voor welk probleem is het dan een oplossing?”

De Buren benadrukken dat niet al de door hen gesignaleerde risico's in het procesvoorstel zijn weggenomen, maar zijn bereid zich te committeren aan het proces. Zo start de Kerngroep de organisatie van het eerste Atelier, waarin samen met de brede

omgeving de (potentiële) kwaliteiten van het gebied verkend zullen worden.

november

De Kick-Off bijeenkomst met Kerngroep vindt plaats, met het gezamenlijke opstellen van **'de spelregels'** onder leiding van de Ateliermeester:

- We zetten ons continu in om samen te werken vanuit wederzijds respect en vertrouwen;
- We creëren een gelijk speelveld, en maken plek voor ideeën van iedereen: bewoners en gemeente verschillen wel in macht, maar niet in denkracht en het hebben van (andersoortige) kennis;
- We delen openlijk dilemma's en zijn transparant in het delen van informatie;
- We gaan uit van de vastgestelde grondbeginselen van Haven-Stad;
- Het Atelierproces koppelt het Integraal Raamwerk Haven-Stad aan de waarden en beleving van betrokkenen in het gebied;
- De opbrengsten worden opgetekend in een schetsboek, dat wordt toegevoegd aan het Integraal Raamwerk.

december

De voorbereidingen voor het eerste Atelier gaan van start. Een zin uit de uitnodiging benadrukt de onderwerpen die zullen worden ontdekt:

“ Het eerste Atelier staat in het teken van de waarden en kwaliteiten in de deelgebieden en aangrenzende buurten aan de zuidkant van het IJ.”

De uitnodiging werd gestuurd naar een brede groep betrokkenen, waaronder de indieners van zienswijzen op het Integraal Raamwerk, stadsdeelvertegenwoordigers, ambtenaren, ondernemers en organisaties.

januari

Het eerste Atelier op 30 januari markeert het begin van een "ontdekkingsreis" met het Programmteam, Buren en een bredere groep belanghebbenden. Tijdens deze bijeenkomst stonden de huidige kwaliteiten en waarden van het gebied centraal.

[Lees meer op pagina 18.](#)

Introductie van Anna Vos (De Buren) en Lubbert Hakvoort (Programmamanager Haven-Stad)

februari

Er vindt een Kerngroepoverleg plaats waarin de opbrengsten van het eerste Atelier worden besproken. Na flink wat puzzelen worden er twee kaarten gemaakt van de zeven deelgroepjes die tijdens het Atelier ervaringskaarten maakten. Eén met de bestaande kwaliteiten en de tweede met potentiële verbindingen en bestaande barrières.

Het samenstellen van de kaarten van de gesprekstafels in het Kerngroep overleg.

maart - april

De Kerngroep gaat door met het voorbereiden van het tweede Atelier. Hiervoor, kiest de Kerngroep een nieuw thema: Ondernemen in een transformatiegebied. Enkele lokale ondernemers worden uitgenodigd voor het Kerngroepoverleg om te helpen het Atelier vorm te geven.

mei

Het tweede Atelier met ondernemers vond plaats op 15 mei 2023. Een fragment uit de uitnodiging:

“ Amsterdam transformeert het gebied waar u nu actief bent als ondernemer, vastgoedeigenaar, of ontwikkelaar de komende jaren tot een gemengd woon- en werkgebied. De beoogde transformatie begint niet op een leeg vel, want het gebied wordt nu al actief gebruikt. Dat brengt allerlei vragen, uitdagingen en ook nieuwe kansen met zich mee. We organiseren een bijeenkomst voor ondernemers over deze veranderopgave.”

Introductie van George Keet (De Buren) en Lubbert Hakvoort (Programmamanager Haven-Stad)

juni

Er vindt Kerngroepoverleg plaats om de resultaten van het tweede Atelier terug te koppelen en het derde Atelier voor te bereiden. De Buren introduceren hun idee om Veldateliers te organiseren:

“ We willen graag samen op een plankkaart schetsen, niet in woorden, zoals de resultaten van de Ateliers, maar ‘plekgebonden’, om het gebied als geheel van verschillende ruimtelijke kwaliteiten in beeld te brengen.

We gaan met een groepje bewoners en professionals het gebied in, wandelen, kijken, stellen ons dingen voor, vertellen dat aan elkaar, laten elkaar zien waar hobbels liggen. En dan gaan we daarna samen tekenen. Want samen tekenen = samen al doende denken!; door te tekenen leer je het gebied nog beter/opnieuw kennen.”

juli

De Buren gaan in de zomer vier keer samen op pad om het idee van de Veldateliers uit te proberen.

Door de vakantieperiode die eraan zat te komen, ontbrak het aan capaciteit van de ontwerpers van het Programmteam en de Ateliermeester om mee te gaan.

september

De Buren presenteren hun bevindingen van de Veldateliers op 4 september aan een deel van hun achterban, ongeveer 25 betrokken burens.

De veldateliers zijn een combinatie van wandelen, gevolgd door groepssessies tekenen.

De opbrengsten van de Veldateliers in kaart gebracht: 'Westerparkhaven in de optiek van de Buren'

Op 11 september vindt een Kerngroepoverleg plaats waar de Buren het resultaat van de Veldateliers aan de Kerngroep presenteren, met een stuk genaamd "De Buren op pad in hun stad: Westerparkhaven".

[Lees meer op pagina 38.](#)

november

Er vindt Kerngroepoverleg plaats om een opzet te bedenken voor een derde Atelier met jongeren. Er wordt ook alvast vooruitgeblikt naar een bijeenkomst waar de opbrengsten van anderhalfjaar Samen Haven-Stad maken gepresenteerd kunnen worden.

december

Vorbereiding Atelier 3 - door subgroepje 'jongerenatelier'. Het was belangrijk voor de Kerngroep om jongere generaties bij Samen Haven-Stad Maken te betrekken en met hen in gesprek te gaan over hun visie op de huidige en toekomstige stad. Daarom was het derde atelier gericht op jongeren: De Haven-Stad gesprekken.

Een zin uit de uitnodiging:

“ Wat maakt een stad aantrekkelijk voor jongeren om er fijn te kunnen leven, wonen en naar school te gaan? Waar moeten we nu al rekening mee houden bij het ontwikkelen van een aantrekkelijke leefomgeving voor de jongeren van de toekomst?”

januari

Het Programmteam presenteert op 15 januari 2024 hun reactie op het stuk 'De Buren op pad in hun Stad: Westerparkhaven'.

[Lees meer op pagina 83.](#)

februari

Het derde Atelier werd georganiseerd op het REM Eiland op 2 februari 2024. Er namen 13 jongeren deel, afkomstig van middelbare scholen, hoger onderwijs, jongerenorganisaties en (sport)verenigingen uit de buurt en de stad.

[Lees meer op pagina 32.](#)

Jongeren in gesprek over de toekomst hoog boven het plangebied Haven-Stad

februari-april

Tijdens deze periode waren er verschillende bijeenkomsten van een subgroepje dat zich bezighield met het verzamelen van alle opbrengsten en de opbouw van dit Schetsboek

april

Er vindt een bijeenkomst van de kerngroep plaats om het concept schetsboek te bespreken en om de organisatie en invulling van een oogstsessie in juli te gaan organiseren. Deze bijeenkomst dient als moment om het Schetsboek te presenteren en door te praten over hoe we verder gaan met Samen

Haven-Stad maken.

[Lees de toekomstagenda op pagina 76.](#)

De Programmamanager:

“ Het schetsboek is bedoeld als levend document en het kan als DNA dienen voor de ontwikkeling van Haven-Stad. Het is niet zo dat we met alle inbreng die in het schetsboek staat direct alles overhoophalen. Wel agenderen we zo de thema's en onderwerpen waarover we verder met elkaar in gesprek gaan bij toekomstige stappen en ontwikkelingen.”

Martien Kuitenbrouwer en haar collega Amber Bosse verzamelden reflecties en aanbevelingen uit de ervaringen van de afgelopen anderhalf jaar.

[Lees meer op pagina 63.](#)

Selina Abraham geeft vanuit haar rol als onderzoeker een reflectie op het participatieproces.

[Lees meer op pagina 68.](#)

oktober

Dit Schetsboek wordt gepresenteerd tijdens een Oogstsessie, waarbij alle deelnemers aan de ateliers, raadsleden, onderzoekers, ambtenaren en andere belangstellenden worden uitgenodigd. Het Schetsboek wordt vervolgens aangeboden aan het College van B&W. ■

Hoofdstuk 2: Atelier Haven-Stad

2.0 De Ateliers

2.1 Atelier 1: Waarden & kwaliteiten Haven-Stad Zuid

2.2 Atelier 2: Ondernemen in een transformatiegebied

2.3 Atelier 3: Haven-Stad Talk voor jongeren

2.4 Veldateliers: De Buren op pad in hun stad Westerparkhaven

2.0 De ateliers

Tussen januari 2023 en februari 2024 zijn drie Ateliers georganiseerd. De Ateliers werden bedacht, voorbereid en uitgevoerd door de Kerngroep. In de zomer van 2023 hebben de Buren Veldateliers georganiseerd.

Tijdens het **eerste Atelier** op 30 januari 2023 stonden de huidige kwaliteiten en ervaringen uit het gebied centraal. Er waren zo'n 85 deelnemers aanwezig, waaronder bewoners en organisaties uit de omgeving. Alle indieners van zienswijzen op het Integraal Raamwerk werden uitgenodigd.

Met het **tweede Atelier** op 15 maart 2023 stond het thema 'Ondernemen in een transformatiegebied' centraal. Voor de voorbereiding werden tijdelijk een aantal extra leden toegevoegd aan de kerngroep die als ondernemers in het gebied belanghebbend zijn. Bij het 2e atelier waren zo'n 45 deelnemers aanwezig, voornamelijk ontwikkelaars, investeerders en ondernemers uit het gebied.

Het **derde Atelier** op 2 februari 2024 werd georganiseerd in de vorm van een Atelier Talk met jongeren. Er werd vooruitgeblikt op hoe Haven-Stad er volgens jongeren in 2050 uit zou moeten zien. Dit atelier werd voorbereid door een aantal leden van de Kerngroep. Er waren zo'n 13 jongeren met diverse achtergronden aanwezig.

De Buren Westerparkhaven hebben in de zomer van 2023 zelf **Veldateliers** georganiseerd. Een uitgebreid verslag hiervan is te lezen op pagina 38.

Tussen de Ateliers door was er met enige regelmaat een bijeenkomst met de Kerngroep. Vaak ging dat over de voorbereiding van of terugblik op een Atelier. Ook stonden er andere onderwerpen op de agenda, zoals het verloop van het proces en de samenwerking, het schetsboek, andere projecten die van start gingen in het gebied, of belangrijke deelthema's waar vragen of ideeën over waren.

GEDICHT

Vinkje op de flap

*Stemmen die klinken van actieve mensen
Krijgen een luisterend oor van planvoorbereiders
zoekend naar het andere geluid*

*Vaardigheid om gedachten te formuleren
fantasie om te zetten naar vragen
overtuigingskracht te ontwikkelen in samenspraak*

*wordt uiteindelijk een vinkje op de flap
de flap op de voordracht van het B&W besluit*

*Het vinkje -Samen Haven Stad Maken- gaat
over wat de mensen vinden in het westen van de stad
wat mag blijven, wat mag groeien
wat moet kappen, wat te snoeien
waar de reuring, ruis en rust*

*Hoe hóóg de wolkenkrabbers worden
Hoe vér het zicht tot de horizon
Waaróver bruggen die verbindingen versieren*

Waar de nieuwe rafelrand van Amsterdam

*Waar wij straks op welke dichtheid wonen
waar welke verdeling van koop & huur
en welke wijkindeling met welke vorm van nabij bestuur*

*Wanneer gefaseerde aanpak van eerst groen en dan de stenen
Hoeveel en waar de blauwe plekken*

*Zoekend naar ruimte voor het kleine, tegen groten in
voor een nieuwe signatuur
van kavels voor stadmakers met lenige budgetten*

*Zo worden zienswijzen bijeengebracht van alle specialisten
Geknipt geplakt tot antwoord verwacht
overgenomen te worden*

Aantoonbaar wáár

Tenzij de dialoog verstomt

*uiteindelijk de macht van het getal bepaalt
dat de lieve democratie zelfs dan nog luistert naar de minderheid
laat dat horen en laat dat zien*

Aanwijsbaar wáár

*Zodat het ene vinkje helemaal onderaan
de lange lijst van vinkjes op de flap
zonder twijfel is: participatie, ja gedaan*

Bron: inspiratie uit de gesprekken en de agenda van het Havenatelier

© Anne Marie Hoogland, maart 2023

2.1 Atelier 1: Waarden & kwaliteiten Haven-Stad Zuid

Doel en voorbereiding

Het eerste Atelier werd georganiseerd bij Broedplaats Contact op 30 januari 2023. Er namen ongeveer 85 mensen deel.

Centraal stonden de huidige kwaliteiten en waarden in het gebied. Uit de vele inspraakreacties op het Integraal Raamwerk bleek namelijk dat veel omwonenden zich niet herkenden in het beeld dat van het gebied werd geschetst. Om hierover in gesprek te gaan, ontwierpen we het eerste Atelier als een verkenning van de vele ervaringen die in het gebied bestaan. Een stukje uit de uitnodiging:

“ Het eerste Atelier staat in het teken van de waarden en kwaliteiten in de deelgebieden en aangrenzende buurten aan de zuidkant van het IJ: Groot Westerpark, Sloterdijk, Alfadriehoek, Minervahaven, Coen- en Vlothaven, Westerpark, Spaarndammerbuurt, Houthavens, Staatsliedenbuurt, en Bos & Lommer.

• Wat zijn bijzondere plekken of kenmerken in dit gebied?

- *Waar komt u graag?*
- *Wat vindt u mooi?*
- *Waar bent u trots op?*
- *Zijn er plekken die u onveilig of lelijk vindt?*
- *En waarin ziet u juist kansen om te benutten voor de toekomst?*
- *Waar stuit u letterlijk of figuurlijk op obstakels?”*

De uitnodiging werd verstuurd aan een brede groep betrokkenen, waaronder de indieners van een zienswijze op het Integraal Raamwerk, vertegenwoordigers uit het stadsdeel, betrokken ambtenaren, en andere bewoners uit het gebied.

Programma

Het programma van het eerste Atelier bestond uit:

1. In de introductie gaven Anna Vos (Buren), Lubbert Hakvoort (Programmamanager Haven-Stad) en Ateliermeester Martien Kuitenbrouwer ieder een toelichting op het proces samen-Haven-Stad-maken (terug- en vooruitkijkend) en wat zij hierin belangrijk vinden

2. Anna Vos vertelde over de fietstocht en het Raadadres, waarmee dit een jaar geleden allemaal begonnen is. En ze vertelt ook in alle openheid dat het nog niet bepaald duidelijk is hoe dit traject gaat verlopen en waar het toe kan leiden. Ze roept alle aanwezigen op om er met een open vizier in te stappen, om mee te gaan doen en uit te gaan vinden hoe we als bewoners en ondernemers samen met de plannenmakers van de gemeente kunnen gaan samenwerken. Het is een gezamenlijke zoektocht naar een nieuwe manier van stad maken, gemeente samen met belanghebbenden en betrokkenen. De Buren zien de hele onderneming als een “ontdekkingsreis”. Je weet dus nog niet waar je precies terecht zult komen en wat je allemaal gaat tegenkomen onderweg;

3. Hierna volgden de pitches van verschillende deelnemers die vertelden over wat het gebied voor hen speciaal maakt;

4. Na de pitches werd er in kleine groepjes verder gesproken. Geïnspireerd door de pitches en uitgedaagd door een aantal vragen vertelden deelnemers over de plekken waar zij graag (of minder graag) komen. Op een lege kaart van het gebied werden gezamenlijke belangrijke plekken, verbindingen en barrières aangegeven.

5. De drie uur durende bijeenkomst werd afgesloten met een plenaire terugblik op de gesprekken in de groepjes en een drankje waar nog even werd nagepraat.

Pitches

Na de introductie was het de beurt aan de pitch deelnemers. In hun verhalen, aan de hand van foto's, kwamen kwaliteiten van het gebied naar voren en nieuwe mogelijkheden in beeld, maar er werden ook zorgen geuit over de toekomst. Een aantal van deze pitches zijn hier samengevat terug te vinden.

Bijdragen geleverd door:

George Keet

Iris de Veer

Herman van den Broek

Peter Heijmen

Chris de Vries / Henk Licher

Thomas van Leeuwen

Jacqueline Degenkamp

Martin Hup

Aukje van Weel

Diego Pos

“Het gebied kenmerkt zich door de aanwezigheid van de haven. Het is bij uitstek een gebied waar wonen en werk worden gecombineerd. Dat moet niet alleen werken op kantoor zijn. Ook de ambachten die de haven in zich heeft worden ervaren als een van de bijzondere kenmerken van dit gebied die behouden moet worden.”

“In het gebied vind je een grote verzameling dieren en planten, die zijn neergestreken in de vele (tuin)parken en beschermde (broed)gebieden. Midden in de drukke stad zijn deze groene plekken kwetsbaar en moeten ze beschermd worden. Niet alleen voor de natuur, maar ook voor de sociale verbindingen die het groen met zich meebrengt. Deze gebieden moeten niet doorsneden worden door een fietssnelweg of andere barrières. Barrières die slecht zijn voor de biodiversiteit en de ervaring van het groen.”

“De rafelranden van het gebied worden door jong en oud opgezocht om samen te komen, te feesten, te ontspannen. Juist wanneer zulke plekken niet te ‘gelikt’ zijn, trekken ze mensen uit alle lagen van de samenleving en zorgen ze voor verbinding. Ook zorgen rafelranden voor de vestiging van veel sociale en creatieve ondernemingen. Zij zorgen voor diversiteit, creativiteit en levendigheid in het gebied. Het zou heel zonde zijn als zij moeten vetrekken door steeds hogere huren.”

“In het gebied zijn veel plekken waar mensen samen komen om te sporten. Het voetbalveld, de box, de sportschool. Sport speelt hierbij een verbindende rol, een uitgelezen plek om mensen te ontmoeten die je anders niet snel tegenkomt. De oproep is dan ook om sport niet alleen te zien als een manier om fit te blijven, maar ook als een belangrijk sociaal bindmiddel.”

“De lage drempel is bij sporten essentieel als je die sociale functie ook echt wilt bekleden. Dat betekent korte afstanden tot omliggende buurten en het centrum. De huidige sportplekken zijn nu al overbelast, daarom zijn er voor de nieuwe bewoners meer voorzieningen nodig. Dus investeer daarin!”

“Ruim veertig jaar geleden ontstond er in de buurten rondom het Westerpark grote verontwaardiging over de op handen zijnde uitbreiding van het spoortracé aan de Zaanstraat. Dit zou ten koste gaan van een aanliggend deel van het Westerpark. Er vormde zich een actiegroep met deelnemers uit deze omliggende buurten. Na jarenlange actie en samenwerken met de gemeente kon het Westerpark behouden blijven en worden uitgebreid, het agrarische gebied behouden, de toegang tot het Westerpark verbeterd en de kinderboerderij kon blijven bestaan. Een mooi voorbeeld van hoe toen de buurt zich al voor dit gebied inzette.”

“Betaalbare werkruimte staat onder druk in Amsterdam: broedplaatsen kunnen hier een oplossing in bieden. Alleen ze zijn vaak tijdelijk. Dat zou anders moeten kunnen in Haven-Stad: maak een grote permanente broedplaats. Dit zal een aanwinst zijn voor Amsterdam om haar te bestendigen als creatieve en innovatieve stad. De gemeente moet bereid zijn zich hard te maken voor zulke plekken in ontwikkelgebieden.”

“Natuur is hier niet alleen te vinden in de aangemerkte natuurgebieden: in alle hoeken en gaten is de natuur vol in leven: konijnen, buizerds, uilen, rugstreeppadden en vossen. Op plekken waar je het niet verwacht verbaas je je in dit gebied vaak over de verbinding tussen mens & dier. Benut de kansen om dat nog beter te maken en meer groen toe te voegen!”

“Veel plekken in het gebied zijn niet vooraf bedacht maar zo gegroeid: dat maakt dat ze ‘echt’ voelen en mensen op hun gemak zijn hier. Dat thuisvoelen nodigt uit om te ontdekken, te spelen en je steeds weer te laten verrassen.”

“Zo’n soort plek is ook het Woeste Westen, waar kinderen vrij in de natuur kunnen spelen. Ze hebben daar de ruimte om zelf te ontdekken hoe ze dat willen doen, wat heel belangrijk is voor hun ontwikkeling. Deze plek is groot en wild genoeg om kinderen vrij en uit het zicht van volwassenen te laten spelen; een unieke plek die we nog vele generaties aan kinderen gunnen.”

“Een favoriete plek om uit te waaien is op de Haparandadam, vanwege het uitzicht op het IJ, de natuur: je ziet het vogelbroedeiland op de strekdam, planten die zijn komen aanwaaien, riet, en op de achtergrond de havenactiviteiten en kleinschalige scheepvaartindustrie. Een prachtige plek om een lange wandeling te beginnen naar de andere mooie wandelplekken in het gebied door ze met elkaar te verbinden. Dit nodigt mensen uit dit gebied te ontdekken, terwijl het drukke Westerpark ontlast wordt en biodiversiteit hersteld wordt. Begin daar nú al mee in de vorm van ingezaaide landjes waar toch (nog) niets gebeurt.”

“Het Westerpark is een populair park: bezoekers komen uit de hele stad. Het wordt intensief gebruikt door bezoekers uit heel Amsterdam. Er vinden ook vele evenementen en markten plaats. Het is er nooit saai, maar daardoor is het wel een hele puzzel om het park leuk en relaxed te houden. Gelukkig staan er twee stadsparken in de plannen voor Haven-Stad zodat druk op het Westerpak verdeeld kan worden. Maar die parken staan pas gepland over tien tot twintig jaar. Omdat je de ruimte maar één keer kan gebruiken moeten we zorgvuldig nadenken over dat gebruik. Laten we dat vooral ook samendoen, want we hebben allemaal een puzzelstukje van de kennis.”

Gesprekstafels

Tijdens het Atelier werd aan zeven gesprekstafels gewerkt aan het vullen van een 'lege kaart' met waarden en kwaliteiten uit het gebied. Het gesprek aan elke tafel werd geleid door een duo van twee leden uit de Kerngroep; een vanuit team Buren en een vanuit het gemeentelijk Programmteam. De volgende vragen stonden centraal in het gesprek:

- **Waar gaat u heen als u een frisse neus wilt halen?**
- **Op welke plek komt u regelmatig?**
- **Als u iemand zou meenemen naar het gebied, naar welke plek zou u dan gaan?**
- **Welke plek heeft u nog niet genoemd die wel van belang is voor u? Mag positief (een fijne plek) of negatief (een plek die u liever vermijdt)**
- **Welke plek heeft volgens u meer potentie in de toekomst?**

Eerste Atelier: Introductie

De zeven kaarten worden na afloop samengevoegd op twee kaarten: één die de huidige kwaliteiten van het gebied beschrijft, en één met kansen en uitdagingen voor de toekomst. De kaarten vatten samen wat er, rijp en groen, door deelnemers is aangedragen tijdens het Atelier. Opbrengsten die niet op de kaart te vangen waren, zijn hieronder als thema uitgeschreven.

Thema's

1. Plekken met een ziel

Behalve aan het beoogde nieuwbouwprogramma moet er bij de verdere planuitwerking ook de nodige aandacht worden besteed aan bestaande functies en plekken die voor bewoners en ondernemers nu al van bijzondere waarde zijn. Omdat ze adembenemend mooi zijn, omdat ze avontuur of contemplatie bieden of omdat ze

Gesprekstafels

mensen verbinden en mogelijk belangrijke bouwstenen vormen voor de ziel van Haven-Stad. Denk hierbij aan de Tuinparken Nut en Genoegen, Tuinpark Zonnehoek, De Spaarndammerdijk, Begraafplaats Sint Barbara, de Overbrakerbinnenpolder, de Sportvelden van SDZ, de Strekdam en Haparandadam, de Houtveemloods, het REM-eiland en Brouwerij en proeflokaal Breugem.

2. Wat 'er al is' verbinden met wat 'nog moet komen'

Er zijn in Haven-Stad al veel plekken met 'waarde' en die willen we graag behouden. De waardevolle plekken lenen zich goed om de verbinding te leggen met wat 'er nog moet komen'. Als je deze plekken goed in kaart brengt, wordt het ook duidelijk waar ruimte is om nog meer van dergelijke 'waardevolle' plekken toe te voegen en om te kijken hoe we deze met elkaar kunnen verbinden. Op deze manier blijft de (rauwe, industriële) identiteit van het gebied behouden en kan deze door nieuwe toevoegingen worden versterkt. Door de aanwezigheid van dit soort plekken voelen mensen zich verbonden met (de identiteit van) het gebied.

3. Groen- ecologische verbindingen

Aan groene en ecologische verbindingen wordt veel waarde gehecht. Het gaat dan om natuurlijke verbindingen, zoals groen of water, maar ook om wandel- en fietspaden. Zoals bijvoorbeeld de verbinding met de Zuidelijke IJ-oever. Dit soort verbindingen zijn deels al aanwezig en moeten behouden of versterkt worden. Op andere plekken moeten deze

Groen- ecologische verbindingen

toegevoegd worden. Deze verbindingen dragen bij aan de leefbaarheid van het gebied en kunnen mensen verleiden om naar buiten te gaan en te bewegen. Maar ook voor de flora en fauna zijn deze onmisbaar.

4. Infrastructurele verbindingen

Naast groene en ecologische verbindingen zijn de infrastructurele verbindingen belangrijk. Zij dragen eraan bij dat mensen zich makkelijk kunnen verplaatsen binnen het gebied en vanaf of naar omliggende gebieden in de nabije omgeving kunnen gaan. Met name voet- en fietspaden en het OV worden belangrijk gevonden, zoals voldoende bus-, pont- en metroverbindingen. Als er een

fijnmazig netwerk van ov-verbindingen ontstaat, draagt dat bij aan kansen voor iedereen om zich makkelijk te kunnen verplaatsen, denk bijvoorbeeld aan ouderen met een bushalte op loopafstand.

5. Rafelranden

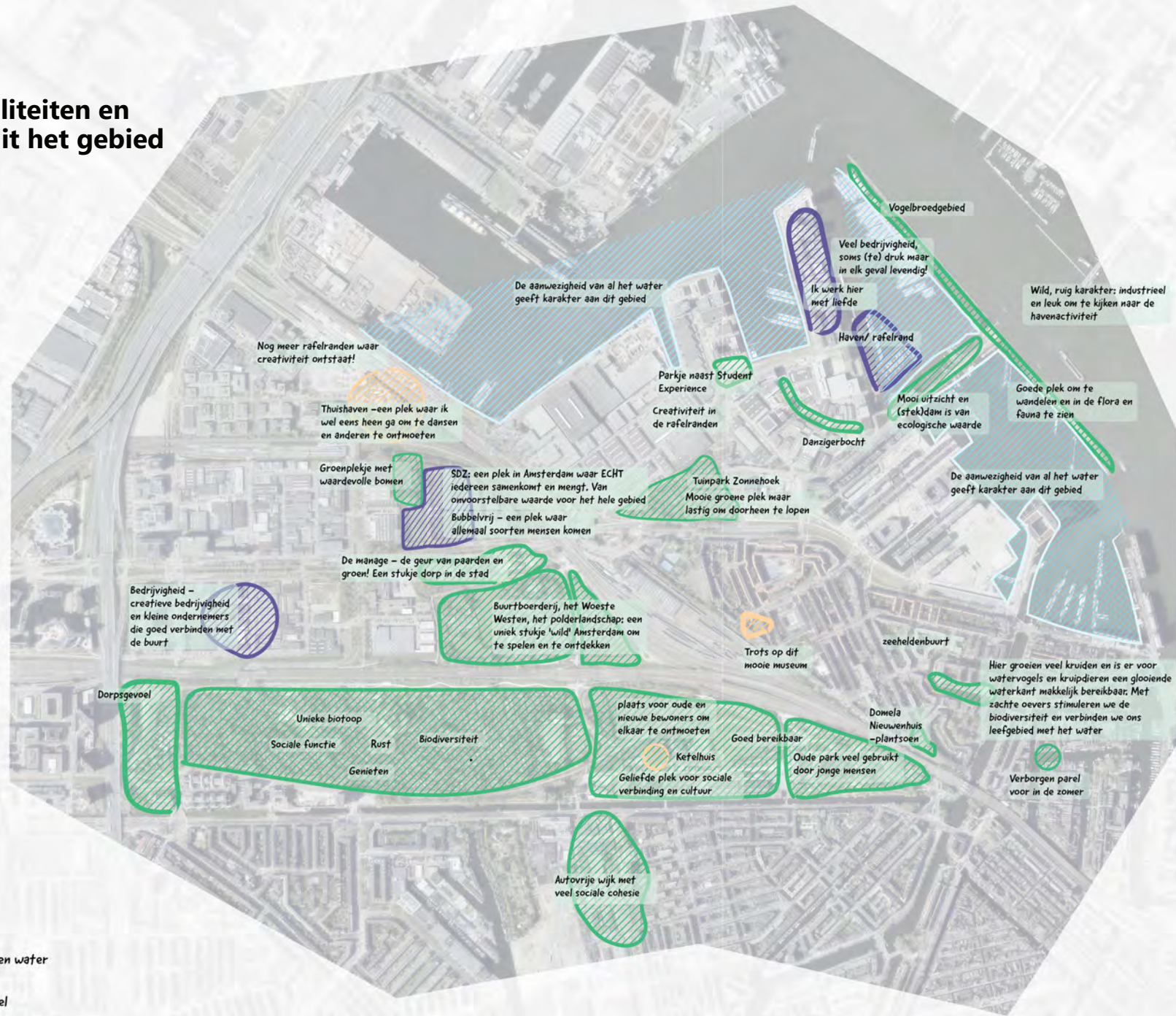
Een woord dat vaak terugkomt in de gesprekken is 'rafelranden'. Plekken die 'niet ontworpen' zijn, maar waar juist dingen zijn 'ontstaan'. Deze plekken worden beleefd als echt en dragen daardoor bij aan de menselijke maat en je thuis voelen in het gebied. Rafelranden trekken ook creativiteit aan en geven ruimte om zelf iets bij te dragen aan de eigen omgeving. Ze

zorgen ervoor dat mensen eigenaarschap ervaren en zich daardoor betrokken en verbonden voelen met het gebied. Het wordt ook wel beschreven als 'wild' of 'open'; kenmerken die bijdragen aan het unieke karakter van het gebied.

6. Bedrijvigheid en ambachtelijke maak industrie

Er wordt gehecht aan de bedrijvigheid en maakindustrie in het gebied. Ambachtelijke bedrijven als meubelmaker en zeilmaker verdienen een plek in Haven-Stad. Ze dragen bij aan de identiteit van het gebied. We willen deze bedrijvigheid, waar dat mogelijk is vanuit milieuoogpunt, behouden. ■

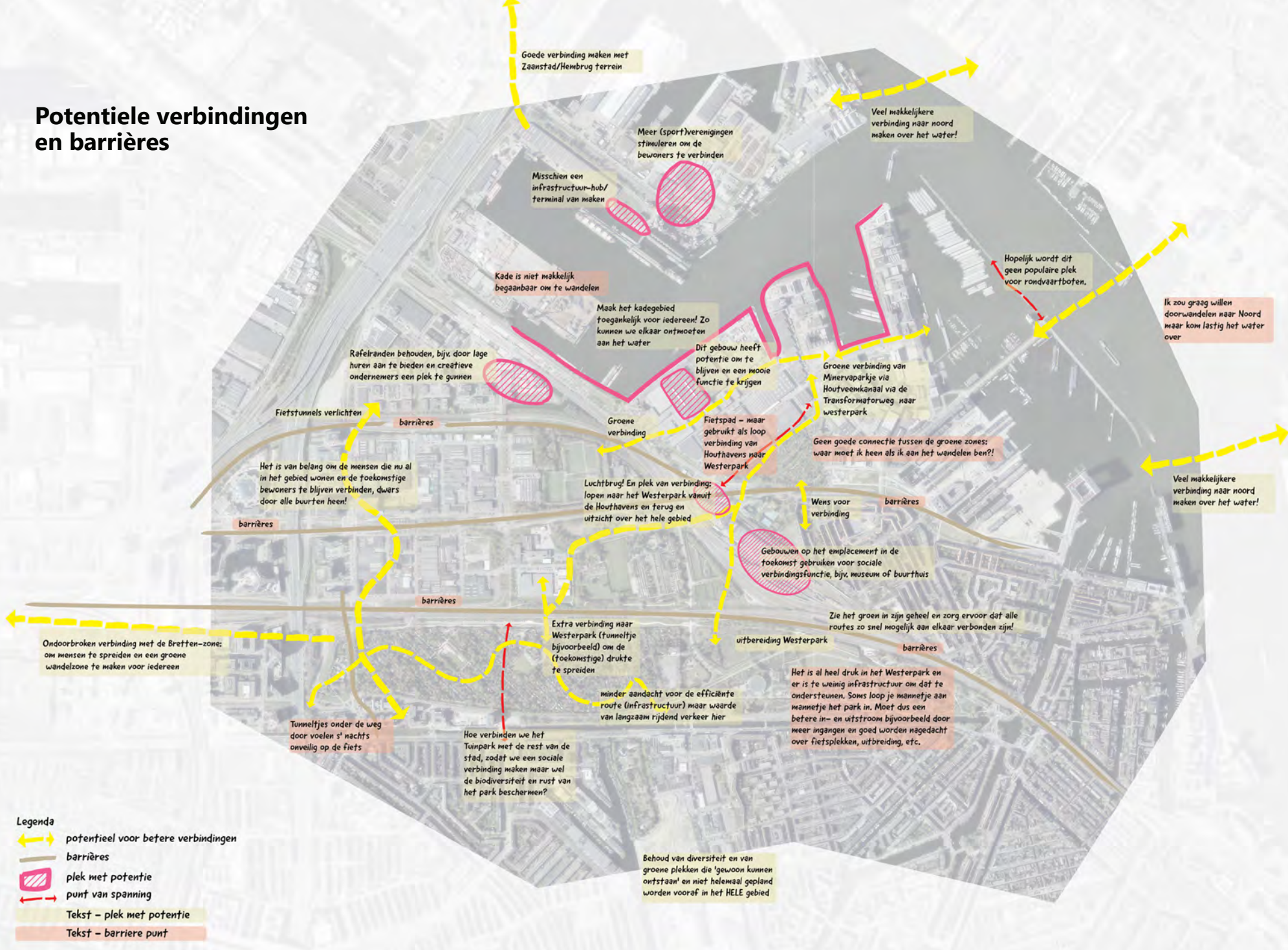
Huidige Kwaliteiten en ervaringen uit het gebied

- Legenda**
- Verschillende soorten groen en water
  - Bedrijvigheid/sociaal-cultureel
  - Tekst – huidige kwaliteit beschrijving

Potentiele verbindingen en barrières

- Legenda**
- potentieel voor betere verbindingen
  - barrières
  - plek met potentie
  - punt van spanning
  - Tekst – plek met potentie
  - Tekst – barriere punt

2.2 Atelier 2: Ondernemen in een transformatiegebied

Doel en voorbereiding

Atelier 2 werd georganiseerd bij Broedplaats Contact op 15 mei 2023. Er namen ongeveer 45 mensen deel.

Voor het tweede Atelier koos de Kerngroep een nieuw thema: ondernemen in een transformatiegebied. Het gebied wordt nu al gekenmerkt door ondernemerschap en wordt in de toekomst verder ontwikkeld als woon-werkgebied. Om het tweede Atelier goed voor te bereiden werd de kerngroep daarom tijdelijk uitgebreid met een aantal lokale ondernemers. Gezamenlijk werd een programma bedacht en een uitnodiging(slijst) opgesteld.

Een stukje uit de uitnodiging:

“ Amsterdam transformeert het gebied waar u nu actief bent als ondernemer, vastgoedeigenaar, of ontwikkelaar de komende jaren tot een gemengd woon- en werkgebied. De beoogde transformatie begint niet op een leeg vel, want het gebied wordt nu al actief gebruikt. Dat brengt allerlei vragen, uitdagingen en ook nieuwe kansen met zich mee. We organiseren een

bijeenkomst voor ondernemers over deze veranderopgave.

Welke tijdelijke initiatieven zijn nu al mogelijk?

Wat kun je als ondernemer(s) nu al bijdragen aan de beoogde transformatie en hoe kun je dit zelf mede helpen vormgeven?

Als actieve ondernemer in het gebied hebt u daar vast ideeën over.

Wij nodigen u graag uit om daarover in gesprek te gaan. Het wordt een open gesprek; geen informatieavond over Haven-Stad.”

De uitnodiging is verstuurd naar ondernemers, vastgoedeigenaren, ontwikkelaars, en andere belangstellenden uit het gebied, via persoonlijk netwerk en ondernemersverenigingen.

Programma

Het programma van het tweede Atelier bestond uit:

1. Net als bij het eerste atelier gaven Lubbert Hakvoort (Programmamanager Haven-Stad) en Ateliermeester Martien Kuitenbrouwer ieder een toelichting op

het proces Samen Haven-Stad maken (terug- en vooruitkijkend) en wat zij hierin belangrijk vinden. George Keet (nu voormalig lid van de Buren Westerparkhaven) schetste namens de Buren het belang van inzicht in de verschillende belangen van ondernemers en bewoners om tot breed gedragen ideeën te komen;

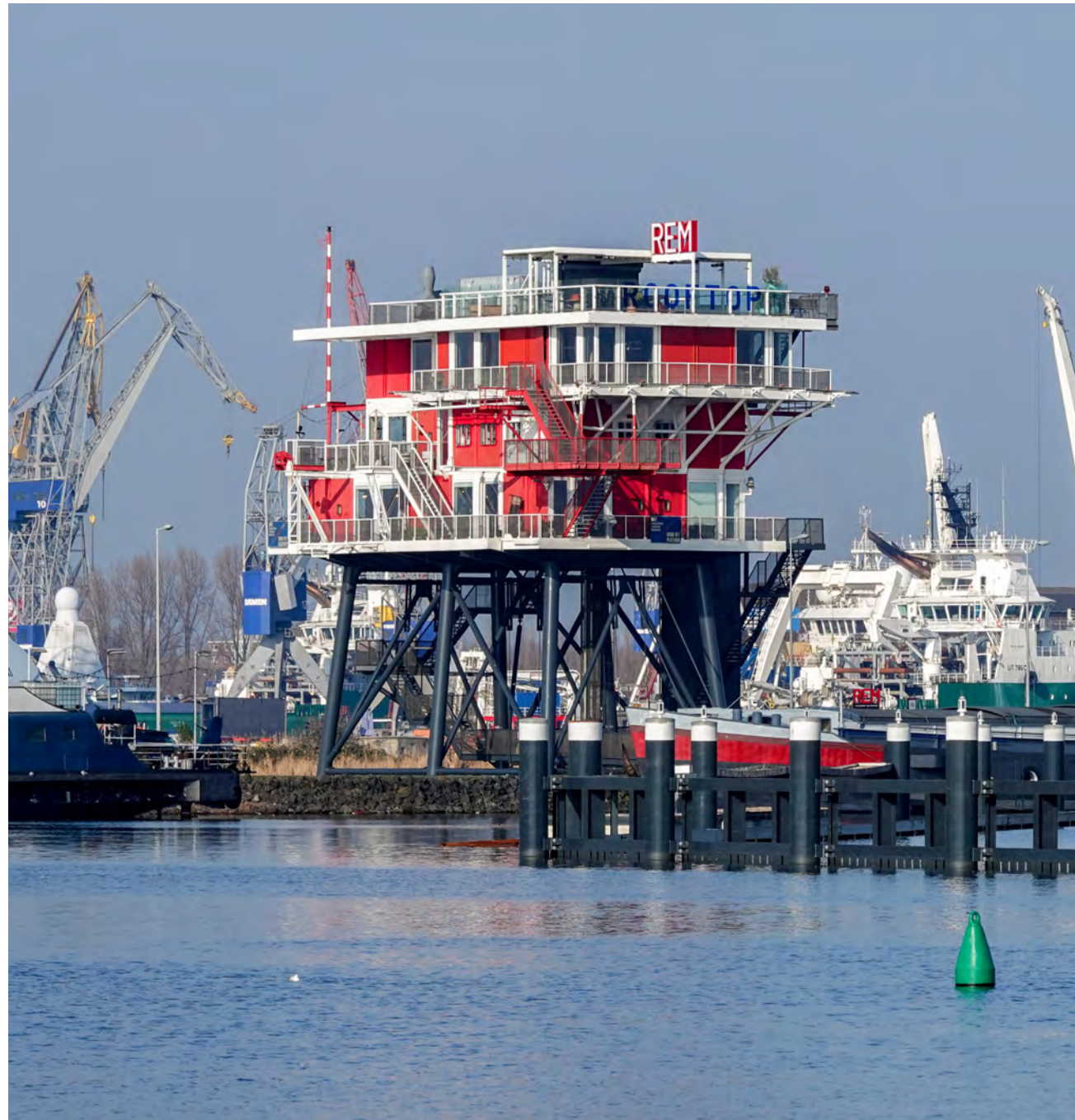
2. Hierna volgden een achttal pitches van ondernemers die vertelden over hun bedrijf of initiatief;
3. Na dit plenaire gedeelte volgde een werksessie aan gesprekstafels. Geïnspireerd door de pitches en uitgedaagd door een aantal vragen gingen deelnemers in gesprek over hun ideaalbeeld van het toekomstig woon-werkgebied en hoe daar te komen;
4. De drie uur durende bijeenkomst werd afgesloten met een plenaire terugblik op de gesprekken aan de gesprekstafels.

Pitches

De pitches van de ondernemers toonden aan dat veel van hen zich sterk met het gebied verbonden voelen. Dat maakte de verhalen soms ook lastig. Enkele ondernemers weten al dat er voor hen waarschijnlijk geen toekomst meer mogelijk is in Haven-Stad. Omdat ze de verwachte huurverhoging niet kunnen betalen of omdat hun bedrijfsvoering niet past bij een woon-werkgebied. Dat levert veelal dilemma's en zorgen op, en soms nieuwe kansen en energie. Een kort overzicht van deze pitches is hier terug te lezen.

Bijdragen geleverd door:

Allard Bouman, Allard Studio's
Sander Prinsen, REM-Eiland
Dick Venneman, Dedato Architecten
Kasper Jorissen, Thuishaven
Karin Dorrepaal, Door Architecten
Geert van Wersch, Brandt & Levie
Iris Waardenburg, Black Cat Theatre
Ernst Tjaden, Brouwerij Breugem

“We zijn een familiebedrijf en we hebben een hoop ontwikkelingen hier mogen meemaken, dit is mooi maar ook spannend. Kunnen we het straks nog betalen? We maken ons net als vele andere zorgen over waar we op termijn heen moeten. En hoe zit het met onze toeleveranciers als er geen auto’s meer welkom zijn?”

“We zijn enthousiast over de plannen maar we moeten iets doen met tijdelijke inrichting van het desolate terrein dat er nu ligt”

“Het Veem, wij noemen dit de kathedraal... Het is net na de oorlog gebouwd en vertegenwoordigt de wederopbouw en kracht van Amsterdam. We zien in het Veem de kans om het creatieve DNA van dit gebied te behouden; het is karakteristiek, de omgeving zit al vol met bedrijvigheid die verder ontwikkeld kan worden, en het is een plek met enorme ruimtelijke kwaliteit aan het water. Zo veel van ons zitten hier al jaren en hebben enorm veel liefde voor deze plek.”

“Onze gevarieerde programmering trekt verschillende doelgroepen en laat iedereen die op ons terrein komt met elkaar mengen en genieten van de vrije ruimte in de stad. Zo’n rafelrandje hoort bij het DNA van Haven-Stad, het is belangrijk om dit gebied niet te veel te polijsten.”

“We dragen graag bij aan de circulaire, groene, en biodiverse ambities van dit stuk van de stad. We blijven graag betrokken, want we zitten hier met veel plezier. Belangrijk om niet alleen na te denken over wonen, maar ook over wat we nodig hebben in een stad, van dansen, tot talentontwikkeling, tot lokaal wijn produceren.”

“We hopen dat Amsterdam een stad kan zijn waar voedselproductie binnen de stadsgrenzen blijft. Het is belangrijk dat Haven-Stad een plek kan zijn waar we lokale en duurzame productie kunnen doorzetten en zo bijdragen aan wat er in de stad wordt gegeten.”

“We maken theater met kinderen vanuit hun eigen belevingswereld. Er komen zoveel verschillende achtergronden samen bij ons; het is een ontmoetingsplek voor ouders en gezinnen uit de omgeving. We moeten het hebben van lage huurprijzen om te kunnen voortzetten wat we doen. We hopen dat daar in de toekomst ruimte voor blijft aangezien het zo belangrijk is voor de sociale verbindingen.”

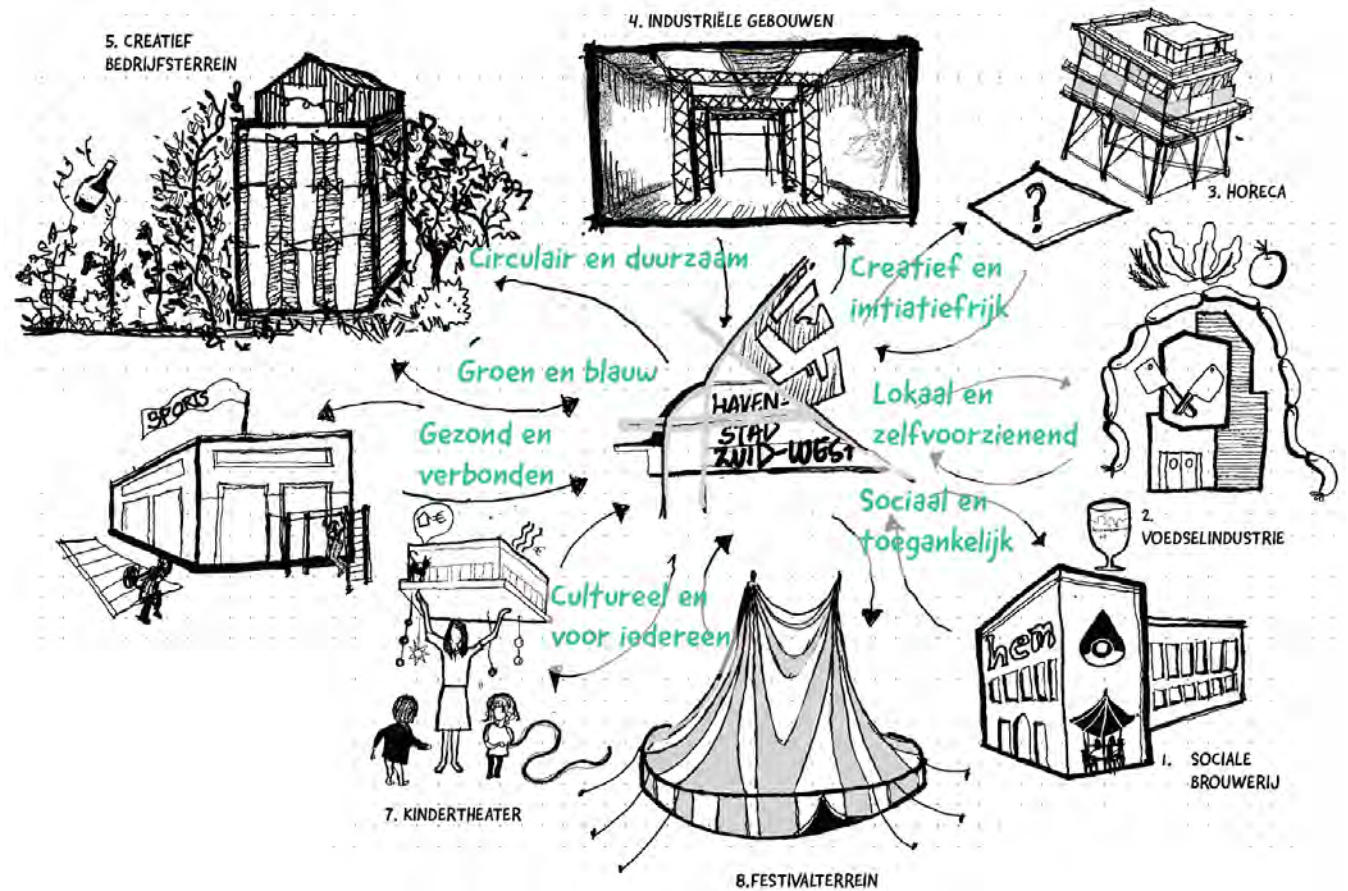

“We geven op onze plek minimaal 100 mensen met afstand tot de arbeidsmarkt een plek om zichzelf te ontwikkelen. Sociale en toegankelijke ondernemingen zijn hard nodig in de stad. Nu en in de toekomst. Niet alleen om kwaliteit toe te voegen aan de omgeving, maar ook aan het leven van onze medewerkers.”

Gesprekstafels

Aan een viertal gesprekstafels werd vervolgens in groepen gepraat over ondernemen in het gebied. Aan de hand van begeleidende vragen is nagedacht over de verre toekomst en wat er nu al in gang kan worden gezet om bij te dragen aan de transformatie die de komende jaren gaat plaatsvinden. De volgende vragen stonden hierbij centraal:

1. **Wat betekent het voor een bedrijf om straks in dit gebied te ondernemen?**
2. **Welke waarden en kwaliteiten zijn er dan in dit woon-werkgebied?**
3. **Hoe kunnen we de kwaliteiten die er al zijn benutten en nog beter maken?**
4. **Met welke tijdelijke initiatieven kunnen we de komende tijd al beginnen? Wie of wat hebben we daarvoor nodig?**
5. **Hoe kunnen we wat er al is verbinden met wat nog komt?**
6. **Wat is de rol van programma Haven-Stad, ondernemers en bewoners daarbij?**
7. **Welke kansen zien we voor onszelf om de transformatie van dit gebied de komende jaren een impuls te geven?**

De opbrengsten van de gesprekstafels en pitches zijn door de Kerngroep samengevat in een lijst met thema's.

Visualisatie van thema's uit de gesprekstafels en de pitches. Bron: Selina Abraham (2023)

Thema's

1. Instrumenten grondpolitiek

Veel bedrijven vrezen dat ze straks de nieuwe huren niet meer kunnen betalen. Het gaat dan vooral over sociale ondernemingen en de maakindustrie. Om een breed palet aan ondernemingen te behouden, zal bijvoorbeeld vanuit de gemeente meer gestuurd moeten worden op betaalbaarheid met grondprijnsbeleid. De mogelijkheden hiertoe moeten worden onderzocht.

2. Karakteristieken van het gebied

Het ruwe karakter van dit gebied spreekt bij veel ondernemers en hun klantenkring tot de verbeelding. Het gebied met de haven in het DNA moet behouden blijven, denk bijvoorbeeld aan de 'Kathedraal' ofwel de Houtveemloods of aan Thuishaven. Ook de aanwezigheid van groen en water is voor ondernemers en hun werknemers van belang. Vooral voor ondernemers met een vestigingsplek aan het water. Om deze groen/blauwe gebieden te verkennen moeten ze in kaart worden gebracht.

3. Eigenaarschap

Het vrije gevoel van experimenteren past volgens verschillende ondernemers goed bij de mogelijkheden die Haven-Stad op dit moment biedt. Graag zouden ze zien dat zij ook in de toekomst een plek kunnen krijgen of behouden om dit voort te zetten. Innovatieve concepten uitproberen, een plek vormgeven en je eigen maken, eventueel zelfs in tijdelijkheid. Dat draagt bij aan een gevoel van eigenaarschap en daarmee aan

de verbondenheid met het gebied waar je activiteiten ontplooit.

4. Bedrijvigheid

Juist omdat dit gebied een geschiedenis heeft van haven-gerelateerde industrie, is het mooi als (creatieve) maakindustrie een plek kan behouden of krijgen in dit gebied. We willen de bedrijvigheid immers niet de stad uit drukken. En we willen dat er voldoende arbeidsplaatsen zijn in de buurt en een verscheidenheid aan type werk, praktisch en theoretisch. Dit maakt deze nieuwe stadswijk voor verschillende groepen mensen geschikt, om in te wonen én te werken.

5. Verbinding

Verschillende ondernemers noemen de verbinding met klanten of bewoners als belangrijke waarde voor Haven-Stad. Veel bedrijven hebben hun klantenkring in de buurt of werken samen met toeleveranciers uit de omgeving. Het is voor hen van belang om deze verbindingen te behouden, te versterken en verder uit te bouwen en zodoende goed bereikbaar te blijven voor klanten en afnemers.

6. Onzekere toekomst

Er zijn veel zorgen over de toekomst. De vragen die veel spelen zijn o.a. de betaalbaarheid van de grond- of energieprijzen, de verplaatsbaarheid binnen het gebied en of ondernemers wel kunnen groeien en investeren in de toekomst. Veel vragen kunnen in dit stadium nog niet beantwoord worden en daarom is het van belang om met elkaar in gesprek te blijven en ondernemers in

het proces van samen Haven-Stad maken goed te blijven betrekken.

7. Duurzaamheid

In het gebied zijn veel ondernemers bezig met duurzaamheid en circulair gebruik, zoals het koken met producten uit de regio, zo weinig mogelijk afval produceren, voedselproductie binnen de stadsgrenzen houden en eigen energie opwekken. Er werd nagedacht over manieren om deze functies in het gebied te belichten, zoals een wandeling langs productiebedrijven waar je al wandelend lokale producten kan verzamelen.

8. Mobiliteit

Er zijn veel zorgen bij ondernemers over het autoluwe karakter van toekomstig Haven-Stad. Vooral andere soorten en nieuwe vormen van bevoorrading en expeditie en het vervoer van mensen werden hierbij benoemd. Er werd gesproken over het alvast beginnen met en uitproberen van (tussen)oplossingen voor nieuwe vormen van mobiliteit. ■

2.3 Atelier 3: Haven-Stad Talk voor jongeren

Doel en voorbereiding

Atelier 3 werd georganiseerd bij het REM Eiland op 2 februari 2024. Er namen 12 jongeren deel, afkomstig van middelbare scholen, hoger onderwijs, jongerenorganisaties en (sport)verenigingen uit de buurt en de stad.

De ontwikkeling van Haven-Stad is een zaak van de lange adem. Het is 2055 voordat de plannen in alle deelgebieden zijn uitgevoerd en Haven-Stad 'af' is. De jonge mensen van nu zijn de toekomstige bewoners en gebruikers van Haven-Stad.

Bij Samen Haven-Stad maken willen we daarom ook de jongere generaties betrekken. We willen actief met hen in gesprek over hun kijk op de huidige en toekomstige stad. Daarom stond het derde atelier in het teken van jongeren: De Haven-Stad-Talks.

“ Wat maakt een stad aantrekkelijk voor jongeren om er fijn te kunnen leven, wonen en naar school te gaan? Waar moeten we nu al rekening mee houden bij het ontwikkelen van een aantrekkelijke leefomgeving voor de jongeren van de toekomst?

Via de eigen netwerken van de Kerngroep werden jongeren tussen de 15 en 25 jaar persoonlijk benaderd en uitgenodigd.

Programma

Het programma van het derde Atelier bestond uit:

1. Een klim naar het dakterras van REM-eiland alwaar de jongeren werden beloond met een geweldig uitzicht over het gebied van Haven-Stad. De hoofdstedenbouwkundige van de gemeente gaf hier uitleg over het te ontwikkelen gebied. Het verhaal van Haven-Stad werd daarna binnen verder toegelicht aan de hand van een korte presentatie.

2. Na deze inleiding splitste de deelnemers zich op in vier groepjes om verder in gesprek te gaan. Bij alle vier de gesprekstafels stonden drie hoofdvragen centraal:

- Hoe kijk je nu als jongere naar de bestaande stad als het gaat over wonen, werken, studeren, verkeer en vrije tijd?
- Hoe ziet jouw ideale stad eruit als jij het voor het zeggen hebt?
- Hoe maken we volgens jou van Haven-Stad een aantrekkelijk stadsgebied waar jij zowel als jongere als volwassene in 2050 graag wilt wonen?

3. Het verslag van de gesprekken heeft elke groep zelf ter plekke gemaakt door middel van een digitaal whiteboard. De foto's die de deelnemers voor de bijeenkomst hadden ingestuurd, zijn hierin meegenomen. Tijdens het gesprek konden zij met de eigen telefoon notities en foto's op het whiteboard plaatsen.

Derde atelier: Het verhaal van Haven-Stad

Thema's

Uit de opbrengsten van de gesprekstafels kwam een zestal thema's naar voren die jonge Amsterdammers belangrijk vinden voor de verdere ontwikkeling van Haven-Stad. Hieronder worden deze toegelicht.

1. Wonen

'Een plek om te wonen voor iedereen' stond hoog op de agenda van veel jongeren. Iedereen moet een gelijke kans hebben op een woning. Huizen moeten betaalbaar zijn en voor iedereen bereikbaar. De mensen die in Amsterdam zijn geboren en opgegroeid moeten hier kunnen blijven wonen. Een nieuwe woning moet dan ook niet alleen zijn weggelegd voor de meest vermogenden. Gezinnen die het moeilijk hebben moeten ondersteund worden in het zoeken naar een huis.

Ook vonden de jongeren de doorstroming in de eigen buurt, zodat je niet hoeft te verhuizen naar een andere buurt, belangrijk. Hoogbouw wordt in Haven-Stad als kans gezien om in de kwantitatieve woonbehoefte te voorzien. En niet zoals bij de laagbouw van de Houthavens. Daar hadden veel meer mensen kunnen wonen.

Buurten moeten ook gemengd zijn met mensen van verschillende achtergronden. De gemeente moet daarom niet plannen op basis van één soort profiel. Er werd

ook nagedacht over creatieve oplossingen als families en gezinnen samen met ouderen en singles te laten samenwonen, huurprijzen koppelen aan inkomens of een basispakket instellen zodat iedereen met een 'pakket woning' begint waarmee je je verder kan ontwikkelen.

2. Maatschappelijk en sociaal

Een buurt moet niet alleen een plek zijn om te wonen maar het moet ook uitnodigend zijn voor mensen uit de andere stadsdelen. Met leuke activiteiten die niet gericht zijn op toeristen. Jongeren vinden het belangrijk dat er sociale verbindingen zijn in de buurt. Dit kan door het creëren van gemeenschappelijke plekken waar mensen elkaar buitenshuis en buiten werktijd ontmoeten, samenkomen, leren kennen. Denk aan cafés, koffietenten, pleinen, bibliotheken en open groene speelplekken voor kinderen.

Sport is hierbij een belangrijk bindmiddel. De sportverenigingen moeten voor de buurt behouden blijven; voetbal, hockey, klimmen en ga zo maar door. Verschillende sporten kunnen daarbij gecombineerd worden op één goed bereikbare centrale plek.

Een plek waar je kunt doen waar je zin in hebt, waar je jezelf kunt zijn, waar je lekker keihard mag schreeuwen. Ook zwemplekken/baden zijn hierbij belangrijk, binnen en buiten. Nu wordt vaak gezegd, "hier mag je niet zwemmen".

3. Bouwen

Ook de manier waarop gebouwd wordt vinden jongeren belangrijk. Kijk naar de Jordaan, met een speels straatbeeld door het ontwerp van de openbare ruimte, leuke kleine paadjes, plekken om te zitten of te zijn. De menselijke maat moet hierbij in het oog worden gehouden door speelse bouwblokken, smalle straten en gemeenschappelijke, intieme hang- en verblijfsplekken zodat je graag naar buiten gaat. Bruggen kunnen ook speelsheid toevoegen. Kunstenaars moeten worden uitgenodigd om hierover na te denken, maar ook over kleine kunstwerken in de openbare ruimte. Compacte hoogbouw voor een stedelijk gevoel met leuke architectuur door afwisseling. Zo zien jongeren Haven-Stad. Hierbij moet oog zijn voor het behoud van mooie oude en historische gebouwen.

4. Bereikbaarheid

Bereikbaarheid is een onderwerp dat vaak terugkwam in de gesprekken. De '15 minuten stad' werd hierbij diverse malen genoemd. Een stad waarbij alle voorzieningen die je nodig hebt lopend of met de fiets binnen 15 minuten binnen handbereik zijn. Nu moeten sommige jongeren naar een ander stadsdeel of gebied dat lastig te bereiken is met het OV. Meer frequent OV en betere verbinding zijn daarom ook belangrijk. Aangegeven wordt dat de auto voor bewoners belangrijk is om stad uit te gaan, maar dat de buurten toch zoveel mogelijk autovrij moeten zijn en ingericht op de fietsers. Scooters

en auto's die maar 30 kilometer per uur mogen rijden zijn ook niet fijn. Dit zorgt voor meer verkeersdrukke. Autoluwe buurten zorgen daarentegen voor een betere veiligheid voor kinderen op straat. Zo kunnen zij makkelijk zelf naar school of de sportclub. Ook de metro wordt gezien als must.

5. Natuur

In Haven-Stad moet genoeg ruimte zijn voor natuur. Het Brettenpad is hier een goed voorbeeld van. In deze groengebieden moeten activiteiten zijn voor kinderen, zoals bij het Woeste Westen. Plekken met uitdagingen, onbepaald, met meerdere manieren om te spelen en te ontdekken. Maar denk ook aan hofjes, tuinen en intieme ontmoetingsplekken in de natuur waar je voor je rust komt. Daarnaast geven de jongeren aan dat parken nu vaak niet schoon zijn en een plek voor daklozen. Je hebt daardoor niet echt het gevoel dat je in de natuur bent. Dat moet anders.

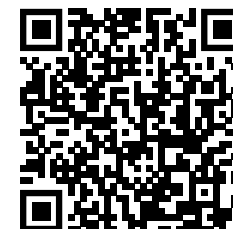
6. Voorzieningen

Het laatste thema waar jongeren over nadachten waren de voorzieningen in Haven-Stad. Jongeren willen meer café achtige plekken waar scholieren en studenten kunnen studeren. Denk aan een leerplek in een bolderklimhal. Hierbij zijn veel nieuwe combinaties denkbaar. Goede werkplekken waar studenten gratis kunnen zijn. Dit is heel belangrijk omdat huisvesting voor studenten vaak klein en duur is. Ook het samenvoegen van plekken schept kansen. Ateliers, bibliotheken of theaters waar studenten en creatieven elkaar ontmoeten en aanvullen. Maar ook nieuwe lokale speciaalzaken, minder commercieel, staan hoog op het verlanglijstje van

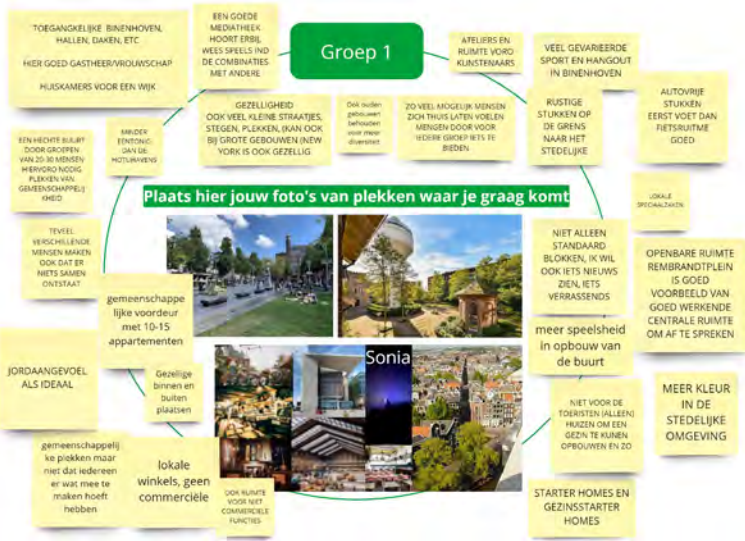
Jongeren in gesprek over de toekomst hoog boven het plangebied Haven-Stad

sommigen. Plekken waar je je eigen hobby's terugvindt. Maar er moet ook ruimte zijn voor nachtleven en aandacht voor het creëren van een prettige sfeer hierbij. Plekken waar meer verschillende bars dicht bij elkaar zijn zoals bijvoorbeeld op het Leidse Plein. Waar geen geklaag is over overlast. ■

Om toegang te krijgen tot het Miro-bord, scan je deze QR-code en gebruik je het wachtwoord: 123456789

Whiteboard

3 vragen aan jonge Amsterdammers:

- Hoe kijk je nu als jongere naar de bestaande stad als het gaat over wonen,
- Hoe ziet jouw ideale stad eruit als jij het voor het zeggen hebt?
- Hoe maken we volgens jou van Haven-Stad een aantrekkelijk stadsgebied waar jij zowel als jongere

De Veldateliers van De Buren: een introductie door de Ateliermeester

De eerste twee Ateliers waren goed bezocht en leerzaam. Er was veel gehoord en besproken, maar de opbrengsten waren nog niet geanalyseerd. De Buren vroegen zich af: wat doen we met de inhoud van alles wat ingebracht wordt? De Kerngroep had behoefte aan meer verdieping en meer samen leren op een aantal belangrijke onderwerpen. Er was ook behoefte om het gebied in te gaan en zich te buigen over concrete plekken. In het gespreksverslag van de Kerngroep uit een bijeenkomst in juni 2023 valt te lezen:

“ Het schetsboek bestaat nu nog uit ‘kale’ opbrengsten; de analyseslag is nog niet gemaakt. De kerngroep moet dat nog samen gaan doen. Voor nu moet er een duidelijke scheiding zijn tussen opbrengsten van de Ateliers (onderwerpen die aan bod zijn gekomen aan de verbindingstafels) en een analyse van de belangrijkste thema's/ dilemma's. Ook moet het schetsboek een stuk concreter, door voorbeelden toe te voegen. Het is zonde als het werkboek een tekst op hoofdlijnen wordt; het mag juist soms schuren. Er komt na de zomervakantie (in het najaar) een bijeenkomst om de opbrengsten van alle Ateliers samen te analyseren.”

Om toe te komen aan deze behoefte deden de Buren een voorstel om een aantal kleinere ateliers op locatie te houden. Zij wilden de nieuwere inzichten uit de Ateliers verbinden met de gedachten uit de ingediende

zienswijzen op het Integraal Raamwerk, en met de hoofdpunten die de Buren zelf formuleerden. Ze zeggen daarover:

“ We willen samen op een plankaart schetsen, niet in woorden, zoals de resultaten van de Ateliers, maar ‘plekgebonden’, om het gebied als geheel van verschillende ruimtelijke kwaliteiten in beeld te brengen (..) We gaan met een groepje bewoners en professionals het gebied in, wandelen, kijken, stellen ons dingen voor, vertellen dat aan elkaar, laten elkaar zien waar hobbels liggen. Want samen tekenen = samen al doende denken! Door te tekenen leer je het gebied nog beter/opnieuw kennen.” We noemen het ‘Veldateliers’.

Mede door de zomervakantie die eraan zat te komen ontbrak het aan capaciteit van de ontwerpers van het Programmteam en de Ateliermeester om gelijk met de Buren mee te gaan. Dus gingen de Buren alvast zelf op pad. In eerste instantie om te oefenen: er werden twee momenten gepland begin september waarop de Buren samen met de gemeente en de Ateliermeester (en eventueel andere genodigden) op Veldatelier zouden gaan.

Helaas zorgde diezelfde zomervakantie ervoor dat de voorbereiding van de gezamenlijke Veldateliers begin september niet van de grond kwam. Het was te kort dag.

De Buren waren inmiddels wel – samen met enkele ex-professionals – viermaal zelf op pad geweest.

Van hun ontdekkingen maakten ze kaarten en een presentatie, die ze eerst aan hun eigen achterban presenteerden, en vervolgens aan de Kerngroep, op 11 september. Door een technische fout was het stuk helaas vooraf niet ontvangen door het Programmteam. Tijdens de presentatie onstond er verwarring over wat het stuk betekende en hoe het paste in het Samen Haven-Stad maken traject. Wat bedoeld was als een enthousiast delen van ervaringen van de Buren om de anderen te bewegen mee op pad te gaan, zorgde voor uiteenlopende verwachtingen en stuitte op onbegrip. De presentatie van De Buren op pad in hun stad: Westerparkhaven luidde het begin in van een pauze in het Ateliertraject, waar we op terugblikken in de reflectie op pagina 63.

De tekst van de hand van de Buren die hierna te lezen is, is een nadere uitwerking van de gedachten, twijfels, vragen en overwegingen die ten grondslag liggen aan de originele Powerpointpresentatie van de Buren. De tekst is door henzelf geschreven en door de Kerngroep opgenomen in het schetsboek. ■

GEDICHT

Complexiteit

*Samen Stad Maken geeft toch energie
ook al vraagt het soms teveel
al die sessies al die tijd*

*Ik brom dan, luister
plak groepen op elkaar
brouw soep maak salades*

*Puzzelt het weer in mijn hoofd
gaat er een anekdote mee vandoor
vol van rare associaties
ruik ik petroleumlicht op mijn nachtkastje*

*Ik ga er steeds toch weer op af
gefladder van lichte vleugels
als de mot naar de verandering*

*vlieg liever een drone
vanaf grote hoogte spotten
wirwar zien van bovenaf is zoveel zachter dan die van dichterbij*

© Anne Marie Hoogland
Voorgedragen op 19 juni 2023 tijdens Kerngroep
Havenstad Atelier

De Buren op pad in hun stad Westerparkhaven

© De Buren
Westerparkhaven 2024

Dit hoofdstuk is een
bijdrage van de Buren
Westerparkhaven

Ons gehobbel over keien, zachtjes zoeven over asfalt, gebanjer door de modder, getrippel over glad natuursteen, ons genieten van ruimte en uitzicht, ons geborgen voelen in een stedelijke ruimte, ons koesteren in de zon of juist de schaduw, ons laven aan de geur van bomen, bloemen, water ook, ons laten verrassen door uitbundig vogelgezing in de groene oases, door plekken die herinneringen aan eerder, aan vroeger oproepen; dat zijn het soort alledaagse, vanzelfsprekende ervaringen. Té van-zelf-sprekend, want we zijn het ons nauwelijks bewust en vergeten bijna dat dát het is wat we allemaal, bewoners en professionals, daadwerkelijk delen. We zijn immers allemaal gebruikers van het uiteenlopende aanbod aan stedelijke - 'rode' en 'groene' - ruimten die onze stad ons biedt.

Om die gemeenschappelijke ervaringen wél samen te delen hebben de Buren in vervolg op de twee eerste Ateliers in de Kerngroep het voorstel gedaan om gezamenlijk op pad te gaan, in zogenaamde Veldateliers. We wilden op die manier de vele woorden die in allerlei notities en bijeenkomsten worden gebruikt – en vaak zijn dat algemeenheden: inclusief, rechtvaardig, leefbaar, klimaatbestendig, duurzaam, gezond, identiteit – meer concreet maken, dat wil zeggen vorm en inhoud geven en plaats bieden. Bovendien kunnen in Veldateliers op specifieke plekken toekomstige (on-)mogelijkheden heel concreet aangewezen worden en voorstelbaar worden gemaakt aan elkaar: ah ja, natuurlijk!

We wilden het gebied samen aan den lijve ervaren, om het met eigen ogen te zien en aan onze voeten te voelen, om te ruiken en te horen wat het gebied laat ruiken en horen. Om ons rationele denken te (blijven) voeden vanuit het ervaren van de materialen die de fysieke stad maken: groen, water, aarde, lucht, hout, stenen. Het zijn die materialen, de concrete plekken en situaties, die mensen met elkaar delen, die plaats bieden aan dagelijkse dingen en bijzondere gebeurtenissen, die vele herinneringen activeren en toekomstige herinneringen aanmaken. Want het fysieke en het sociale zijn - ondanks het onderscheid en de gemeentelijke organisatie anno nu - uiteindelijk geen aparte domeinen. Ze vormen een dynamisch, voortdurend veranderend complex geheel van wat we onze stad noemen.

Titelblad presentatie van de Buren in de Kerngroep op 11 september 2023

I. Veldateliers, schetsen, een Powerpoint-presentatie, maar nog geen samenwerking en dialoog

De Buren zijn - uit nieuwsgierigheid, om onderling ervaringen te checken en te delen, en als try-out ten behoeve van gezamenlijke veldateliers - in de zomerperiode van 2023 samen met enkele ex-professionals viermaal op pad geweest, een enkele keer, in de stromende regen, wat korter.

Wat heel leerzaam bleek: we zijn steeds direct na een wandeling om tafel gegaan, en hebben ons over een luchtfoto gebogen – zoveel inzichtelijker dan een plattegrond! -, en hebben vervolgens proberen te tekenen wat we hebben opgemerkt. Dan blijken ook plattegronden inzichtelijker te worden en te kunnen gaan leven. We hebben ons denken samengevat in een

kleurige schets van ons deel van Haven-Stad aan de zuidkant van het IJ, dat wij voortaan **Westerparkhaven** willen noemen. Op het waarom van die naam komen we in de concluderende paragraaf nog terug.

Wij zien onze schets vooral als een prent, die tot de verbeelding spreekt en aanzet tot vragen en samen verder denken. Er zijn mogelijkheden geschetst ter illustratie, met de bedoeling om het gesprek erover te openen. En we hebben vooral ook veel vragen gesteld.

We hadden gehoopt, zoals we ook op de Hoe verder?- pagina van onze presentatie schreven, dat ons enthousiasme over onze ontdekkingen breder gedeeld zou worden en dat we voor enkele specifieke plekken vervolg-veldateliers hadden kunnen organiseren als Kerngroep, dus samen met de gemeentelijke ontwerpers en beleidsmakers.

De bevindingen van de Veldateliers hebben we in woord en beeld opgetekend in een Powerpoint, die we op 4

september hebben gepresenteerd in de EPSalon aan een bredere groep van zo'n 25 betrokken burens.

Daarna hebben we *en groupe* op 11 september de Powerpoint in de Kerngroep gepresenteerd. Het verhaal wat we toen hielden schrijven we in onderstaande tekst uit, om de achtergronden van onze suggesties en vragen niet verloren te laten gaan, maar overeind te houden voor een diepgaander inhoudelijke uitwisseling van inzichten dan tot nu toe mogelijk is geworden.

Tot onze grote teleurstelling was de bijeenkomst op 11 september geen impuls aan de inhoudelijke samenwerking in de Kerngroep, en ook geen aansporing om als Kerngroep samen op Veldatelier te gaan, maar het begin van een lange pauze. Uiteindelijk hebben de inhoudelijke medewerkers van de gemeente op 15 januari 2024 hun reactie gepresenteerd, min of meer in de vorm van een Nota van Beantwoording, als ware onze presentatie een zienswijze. Met die enkele bespreking is weliswaar een begin van overleg gemaakt, maar we moeten constateren dat het tot nu toe nog niet echt

Hoe kan vanaf hier de Ringlijn worden gesloten?

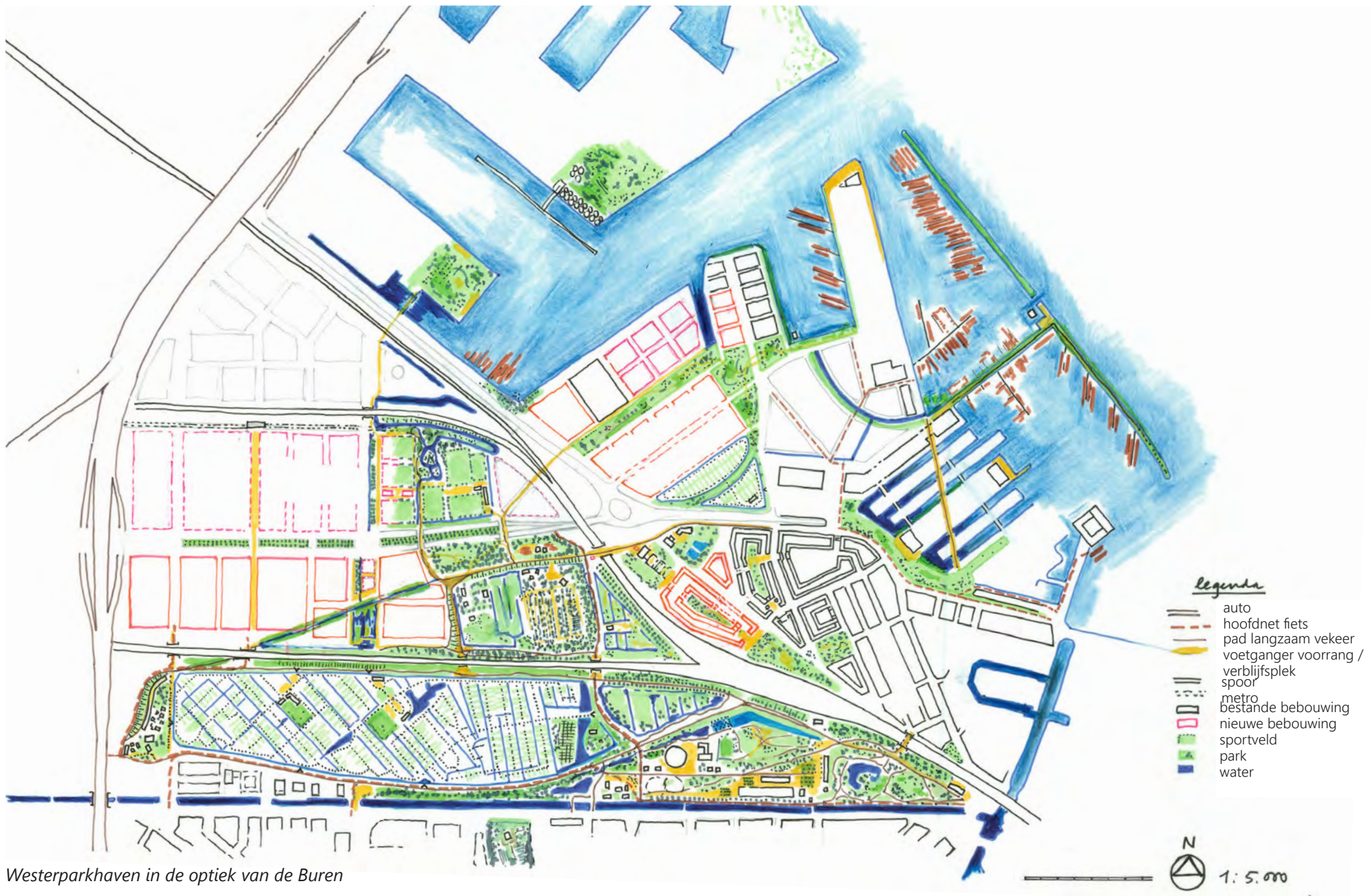
Dit zou dan station Hemknoop zijn als de Ringlijn aan de zuidkant van de Schiphollijn wordt aangelegd

En dit stuk van het Woeste Westen gaat eraan als de Ringlijn aan de zuidkant van de Schiphollijn wordt aangelegd

Samen schetsen in de EPSalon in de Spaarndammerbuurt

Westerparkhaven in de optiek van de Buren

gelukt is om tot een dialoog te komen over mogelijke toekomst in het gebied van Haven-Stad aan de zuidkant van het IJ.

Maar wat niet is kan nog komen. Stadsontwikkeling is immers een proces van jaren. En alle partijen leren al doende. Wellicht kunnen er toch ook nog samen veldateliers georganiseerd worden, om op bepaalde plekken ervaringen uit te wisselen. En mogelijk zullen ook echte 'Socratische gesprekken' plaats kunnen vinden. Dat zijn gesprekken waarbij de ruimte wordt genomen om, voorbij een uitwisseling van meningen, tot een uitwisseling van inzichten en overwegingen te komen. Nieuwsgierigheid en openheid over en weer zijn daarvoor vereisten. Daaruit zullen zeer waarschijnlijk ook nieuwe inzichten geboren worden, als gezamenlijke verworvenheid van meerdere gesprekspartners.

Het is vanuit die verwachting dat wij hier graag ons verhaal willen vertellen.

II. Het verhaal van de Buren

Om de overwegingen achter onze voorstellen en vragen inzichtelijk te maken volgen we in onderstaande tekst in hoofdlijnen de Powerpoint:

1. hoofdlijnen van denken;
2. de 'zachte' infrastructuur: groen en water;
3. de 'harde' infrastructuur: openbaar vervoer en fiets.

II.1. Hoofdlijnen van denken

1.1. Buitendijks gebied: 'buiten' de Spaarndammerdijk

Eén cruciaal punt willen we hier, anders dan in de Powerpoint, vooropstellen: het feit dat het hier om buitendijks gebied gaat. We noemen het expliciet als eerste punt, om de urgentie te illustreren. Als dit punt niet meer structureel wordt aangekaart, dan zijn we bezig met luchtkastelen. Het is immers grotendeels gebied 'buiten' de Spaarndammerdijk, wat vroeger de Overbrakerbuitenpolder heette, door een lagere dijk beschermd tegen het water van het IJ. De Spaarndammerdijk (op 2,50 + NAP) is in de twaalfde eeuw aangelegd als Rijnlandse hoogwaterkering en is nog altijd – na de sluizen bij IJmuiden – de tweede zeewaterkering.

De Spaarndammerdijk is niet overal meer in zijn oude gedaante aanwezig en herkenbaar, maar is bij de aanleg van het werkgebied ten zuiden van de Transformatorweg verplaatst en heeft vorm gekregen in een verhoogd deel van de Contactweg en in de spoordijk richting Haarlem (op onze OV schets in II.3. is het actuele dijk tracé gemarkeerd). In het 'gat' onder het spoor nabij het dorp Sloterdijk – ter plaatse van de onderdoorgang voor langzaam verkeer – is voor noodgevallen een hefdeur gemaakt.

Wij moeten de bedreiging door opkomend water, in de geest van onze voorgangers in de middeleeuwen, niet onderschatten.

Sinds de presentatie begin september is de ernst van de situatie alleen maar nog sterker doorgedrongen, mede vanwege de dreiging van het water op 2 november 2023 toen een overvloed aan regenwater en een storing bij

Presentatie op 4 september 2023 aan een bredere groep Buren

Kaart deel 1 - Floris Balthasars, circa 1615

Fragment van reconstructie kaart 'Halflandelijkheid' 1800-1934, uit: Abrahamse e.a. 2010, p. 34-35.

de zeesluizen het waterpeil in het IJ enorm deed stijgen. Het was zo ernstig dat de sluisen en waterkeringen in een gigantische operatie zijn dichtgezet. Maar in de buitendijks gelegen Houthaven - één van de Buren - , om de een of andere reden ondanks adviezen van het Waterschap minder opgehoogd dan andere buitendijkse gebieden langs het IJ, stond het water tot aan de ramen. De beperkte ophoging (tot 1 meter) die nu in de planvorming voor Sloterdijk Zuid wordt voorgesteld – sowieso problematisch in een gefaseerde herontwikkeling - stelt ons niet zomaar gerust dat dit ook duurzaam verantwoord is. Bijkomend probleem is dat daarmee het groen verloren gaat: geen boom zal zo'n ophoging overleven.

Wij pleiten daarom voor alles voor een meer structureel onderzoek op welke wijze de transformatie van de stad in dit havengebied verantwoord en duurzaam plaats kan vinden met het oog op de klimaatveranderingen. De vraag is of er andere fysieke mogelijkheden dan ophoging zijn, bijvoorbeeld delen indijken? Van groot belang daarbij is ook hoe het bestaande (en mogelijk nu al te ontwikkelen) groen kan worden gerespecteerd en mogelijk een rol kan vervullen als waterbuffer.

Meer nog dan wij ten tijde van onze presentatie beseften is het opbouwen van een samenhangend groen-blauw raamwerk – in drogere tijden een paradijs voor wandelaars, sporters en natuurvorsers, in nattere tijden waterbuffer - en als zodanig fysieke basis voor een biodivers milieu met verscheidene biotopen, naast maatregelen om ervoor te zorgen dat de bebouwing droge voeten houdt, dé uitdaging voor Haven-Stad.

1.2. *Verbreiding van perspectief (1): kwantiteiten én kwaliteiten*

De Buren pleiten voor een verbreding van perspectief. En wel op twee punten. Ten eerste om het denken vanuit kwantiteiten, programma's en volumes - van bovenaf - expliciet aan te vullen met het denken vanuit kwaliteiten (in de zin van fysieke hoedanigheden!), verbindingen en materialen - van onderop.

Weliswaar noemt het Integraal Raamwerk ook beide invalshoeken: 'kwantitatieve ambities' (bijv. voor groen en sport, maar ook voor aantallen woningen) en 'ruimtelijke kwaliteiten', waarbij als voorbeeld de aanwijzing van 'centrumgebieden, mogelijkheden voor unieke wijkparken, bijzondere kades of monumentale gebouwen' wordt genoemd (2021: 22). Maar het blijft onduidelijk wat het betekent dat de Basisraamwerkkaart niet gelezen moet worden als een plan - en al helemaal geen blauwdruk -, maar als een getekend 'programma van eisen' (2021: 24). En voor zover er kwalitatieve keuzes worden gemaakt / richtingen worden aangegeven, gaat het om 'fragmenten' en ontbreekt inhoudelijke argumentatie.

De Buren missen het grotere verhaal, het kwalitatieve verhaal achter de impliciet gebleven keuzes. Het kwantitatieve verhaal is dominant: we moeten hier veel woningen bouwen, want iedereen wil in Amsterdam wonen. Hoe relevant ook, dat ontslaat ons niet van de plicht om na te denken over de integrale toekomstwaarde van (dit stuk van) de stad, over de ecologische waarde van het stadslandschap in de brede

Hier kan de waterkering in geval van nood worden gesloten.

Hemknoop geïntegreerd - Schets 'Hemknoop geïntegreerd': Van bovenaf

Van onderop

zin van samenhang en wisselwerking tussen mensen, fauna en flora.

Er is kortom vooral een kwalitatief verhaal nodig:
Wat voor stuk stad gaan we hier maken?
Hoe verhoudt zich dat tot de omliggende buurten?
Wat hebben bestaand en nieuw elkaar te bieden?

De Buren menen een impuls te kunnen geven aan dit verhaal vanuit hun lokale kennis en ervaringen, vanuit het dagelijkse gebruik van ondernemers, bezoekers van voorzieningen en van de Buren zelf, die er fietsen en wandelen en genieten.

1.3. Verbreding van perspectief (2): naast Oost-West ook Noord-Zuid

Het tweede punt pleit voor een oriëntatie Noord-Zuid, om de stad ten zuiden van de Haarlemmerweg met groene zones te verbinden met de weidsheid van de havenbekkens. Om 'de stad aan de haven vast te wandelen'. Op die manier krijgt de smalle groene Oost-West scheg van de Brettenzone - met aan de Westkant bij Halfweg de 'verdikking' bij de Grootte Braak en Spaarnwoude - ook aan deze oostkant veel meer body en robuustheid in een Groot Westerpark.

De Brettenzone krijgt als het ware het model van een halter, met de zwaartepunten bij de Grootte Braak/ Spaarnwoude en bij het Groot Westerpark. Daarmee kan het overvolle Westerpark worden ontlast en kan er voor de toekomst, wanneer er nog meer mensen in dit gebied wonen, voldoende groene ruimte worden geboden.

Voor wat betreft de verandering van oriëntatie, gaat het de Buren expliciet - en het kan niet genoeg worden benadrukt - om groene verbindingen, en dan in het bijzonder wandelverbindingen noord-zuid, zodat de groene verblijfsplekken onderling verbonden zijn en over en weer goed bereikbaar zijn!

Deze andere oriëntatie impliceert dus dat tal van infrastructurele barrières, die met het AUP zijn opgeworpen tussen de toentertijd te scheiden werk- en woongebieden, nu op de een of andere manier geslecht moeten worden, in het bijzonder spoordijken, Transformatorweg en Nieuwe Hemweg. En dat is een enorme, maar noodzakelijke uitdaging, de stad Amsterdam met zijn stedenbouwkundige wereldtraditie waardig.

Deze verbreding van perspectief is niet de 'uitvinding' van de Buren. Al sinds de jaren zeventig wordt door buurtbewoners ingezet op versterking van de Brettenzone als de Groene Longen voor de aangrenzende buurten. En dat impliceerde decennia lang de uitbreiding van het Westerpark tot een Groot Westerpark, tot aan de Transformatorweg. Wij breiden het verhaal nu uit met groene verbindingen tot aan de havenbekkens. Dat verhaal wordt alleen maar belangrijker nu het voorstel er ligt om met Haven-Stad het bedrijfsgebied te laten verkleuren naar een gemengd woon-werkgebied.

We maken dit opnieuw meer expliciet, omdat we denken dat hier, in het consequent hanteren van dit bredere perspectief, dé basis ligt voor een inhoudelijk verhaal wat

Abrahamse e.a. 2010; De groene scheg is smal en kwetsbaar

De groene scheg krijgt body en wordt meer robuust

voor stuk stad we hier in aansluiting op de bestaande buurten zouden willen maken.

1.4. Plekken met ziel

Het verbrede perspectief wordt ten eerste geïllustreerd in de plekken met ziel, zoals die in de eerste twee Ateliers door omwonenden en ondernemers zijn gepresenteerd in een reeks van pitches. Die zijn hiervoor in dit Schetsboek toegelicht.

Terecht is opgemerkt dat sommige bezielde plekken niet locatie-gebonden zijn; dat zijn meer functies die ook op een andere plek kunnen gedijen en hun betekenisvolle rol kunnen blijven vervullen. Maar de meeste genoemde plekken zijn wel locatie-specifiek 'stadslandschap' en verankerd in het historisch besef van de omliggende buurten. Maar er is nog iets méér mee aan de hand. De plekken met ziel zijn niet zomaar een lijst van geliefde, fijne, waardevolle plekken. De Buren hebben die plekken op een kaart ingetekend, om vervolgens te ontdekken dat de plekken met ziel samen een doorgaande structuur (kunnen gaan) vormen van groen-blauwe ecologische verbindingen en verblijfsplekken. En dat is waarom het behoud van deze plekken extra waardevol is. Ze zijn op zichzelf van betekenis én als deel van een groter geheel. Dat is ruimtelijk-fysiek zo, maar ook als deel van de sociale en culturele geschiedenis van de omliggende buurten.

1.5. Doorgaande structuur van groen-blauwe verbindingen: stad en haven aan elkaar vast wandelen

Het verbrede perspectief wordt ook op een andere manier concreet: de Buren stellen voor om een doorgaande structuur van groen-blauwe verbindingen te maken, om op die manier 'de bestaande stad aan de haven vast te wandelen'.

De Buren wijzen er met nadruk op dat die nu al kan worden uitgebouwd! Die hoeft niet te wachten op nieuwe bebouwing en nieuwe bewoners. Die is nu al van waarde voor de Buren van dit gebied: de bewoners van Bos en Lommer, Waterleidingterrein, Staatsliedenbuurt,

Spaarndammerbuurt en Houthaven. We wonen niet alleen in een buurt, we wonen in een stad, die groter is dan de eigen buurt, met winkels, scholen, culturele voorzieningen, parken en sportfaciliteiten. We leven ver over de grenzen van de buurt heen! Dat is de essentie van onze drive om ons als Buren druk te maken over dit stuk van de stad! Wij 'wonen' daar al en willen er nog veel meer 'wonen'. En wij gunnen het vele andere Buren om met ons mee te genieten van de verrassingen van het gebied ten noorden van de spoorlijn naar Haarlem tot aan het IJ.

Zorgen voor zo'n continue groene wandelstructuur is een concrete uitwerking van de veelgehoorde ambitie om een gezonde, complete stad te willen maken. We hebben er verder (nog) niet uitgebreid op gestudeerd, maar uitgaande van de stad als een 'eigen' ecologisch systeem, menen wij dat niet alleen de mensen, maar ook fauna en flora wel zullen varen bij zulke doorgaande verbindingen.

II.2. De 'zachte' infrastructuur: groen en blauw

We maken hierna al vertellend als het ware een wandeling door het gebied, en we beginnen in het Westerpark.

2.1. Westerpark en Groot-Westerpark

De structuur van groen-blauwe verbindingen is vooral zo belangrijk omdat het huidige Westerpark meer dan overbelast is. Het Westerpark is sinds de culturele

invulling van de voormalige gasfabriek een park op de schaal van de regio, of meer nog: met alle culturele programma's en festivals is het zelfs een landelijke voorziening. De verschillende parkdelen - naast het cultuurpark met ook de grote lig- en speelweide zijn er nog het 19de eeuwse romantische park en het gebied rondom de water-natuurtuin, het stiltegebied - worden mede daardoor extra druk en overlopen. En daarom is het park minder goed - en soms zelfs helemaal niet - toegankelijk voor bewoners van aangrenzende buurten. Wij pleiten er daarom voor om hier geen grootschalige (buiten-) evenementen meer te organiseren, zodat er een duurzaam toegankelijk park ontstaat. We zien ook graag minder stelconplaten, en meer groen, meer bomen, in het cultuurpark. Daarnaast is er dringend behoefte aan meer uitlopmogelijkheden en extra verblijfsgebieden.

Het realiseren van een Groot-Westerpark aan weerszijden van de spoordijk naar Haarlem, dus ook aan de noordzijde, is daarvoor van groot belang. Groot-

Verparken van het Cultuurpark

Westerpark wordt eigenlijk al sinds de jaren tachtig bepleit door actieve buurtgroepen, sinds de aanleg van infrastructuur en industrie een aanslag vormden op groen, sport en recreatie in beide Overbrakerpolders. Met de verplaatsing van het spoor naar Haarlem (in 1981 gereed) is de Overbrakerbinnenpolder in tweeën is geknipt. Meteen in die eerste jaren tachtig was er al het idee om het park tot aan de Spaarndammerdijk uit te breiden. En ook nog verder noordwaarts, om ook de sportvelden van SDZ in de Overbrakerbuitenpolder integraal onderdeel van het park te laten zijn. Zeer lezenswaardig in deze is 'Het Westerpark van nu en morgen' van de Vereniging Vrienden van het Westerpark uit 1996, waarin de verschillende onderdelen A tm F worden benoemd (pp. 37-38). Wat dat betreft is ons denken 40 jaar later niets nieuws onder de zon....

Groot-Westerpark strekt zich dus in noord-zuid richting uit van de Haarlemmertrekvaart tot aan de kadijk aan de noordzijde van de Overbrakerbuitenpolder, daar waar nu ongeveer de Schiphollijn ligt. En als zodanig kan het als geheel van plekken en verbindingen het groene hart vormen waar mensen, fauna en flora floreren.

2.2. Overbrakerbinnenpolder: erfgoed

In het noordelijke deel van de Overbrakerbinnenpolder is nog een laatste restje veenweidegebied in Amsterdam: de driehoek van het Woeste Westen, waar gebruik wordt gemaakt van de nattigheid als natuurspeeltuin, en het deel ten westen van de begraafplaats. Begraafplaats Sint Barbara had er willen uitbreiden op het grondgebied van het bisdom, maar zeer recent (voorjaar 2024) is er

overeenstemming over het behoud van het stukje polder. Dat stemt ons als Buren zeer tevreden, want anders zou niet alleen de polder zelf, maar eigenlijk ook de historische Spaarndammerdijk - waarover later nog meer - vrijwel 'onzichtbaar' worden. Tussen de (opgehoogde) begraafplaats en de dijk blijft er dan niet meer dan een diepliggende bredere sloot over, zoals we kunnen zien nabij de entree van de begraafplaats. Laagliggende polder en hoge dijk horen bij elkaar, maken elkaar beleefbaar en historisch begrijpelijk. Het zou naar de mening van de Buren doodzonde zijn geweest om dit stukje polder op te offeren, voor de begraafplaats maar ook als (toegankelijk) park. Met een laarzenpad kan het groen qua m2 meetellen, maar is het zonder laarzenpad niet net zo goed genietbaar, juist omdat je er niet kunt komen?! Laat het gewoon zoals het is: kijkgroen, maar dan wel heel erg bijzonder kijkgroen! In verschillende jaargetijden op verschillende manieren adembenemend mooi! En herinnerend aan het oude veenweide landschap dat ooit dit gebied kenmerkte als gevolg van

Restant veenweidegebied in de Overbrakerbinnenpolder

de inpoldering uit de 16de eeuw, deel uitmakend van het Amsterdams Erfgoed.

Niet alleen de Spaarndammerdijk en de polder - deels in gebruik bij de duivenmelkers en een hondenschool -, ook de buurtboerderij, de stemmige begraafplaats, het Woeste Westen, de smalle bosstrook tegen de spoordijk aan, waar je je in de zomer in contrast met de open polder totaal verborgen kunt wanen, en ook de manege Kakelbont die er een reststrookje vult, geven kleur aan dit gebied. Er is van alles te doen, en het is gewoon een prachtige wandeling, langs fysieke plekken en relictten die in het nu bijzonder zijn en tegelijkertijd de herinnering activeren en de geschiedenis levend houden. Inderdaad, er is weinig 'ligweide'; alleen aan de zuidkant van de polder is er een lekker strookje.

Groot-Westerpark aan weerszijden van het spoor biedt van alles: tal van functies, bijzondere stukken 'natuur', prachtige wandelroutes en grotere en kleinere verblijfsgebieden.

2.3. Extra spoor-onderdoorgang westzijde veenweidegebied

Maar dan moet je er wel over en weer kunnen komen. En tot nu toe is er hier maar een enkele onderdoorgang onder het spoor, het Overbrakerpad tussen het Woeste Westen en Barbara, waardoor het daar nu al erg druk is. En dat wordt nog veel drukker als het Westerpark ook vanaf de Transformatorweg een als zodanig gemarkeerde 'toegang' zou krijgen. Pas bij het dorp Sloterdijk is een tweede onderdoorgang. Vanuit onze

eigen wandelervaringen stellen wij als Buren daarom voor om een extra onderdoorgang voor wandelaars onder het spoor te maken in het verlengde van het pad westelijk van het relict van de Overbrakerbinnenpolder (bij de hondenschool zeg maar). Dan spreiden mensen zich en wordt het bovendien mogelijk om meer gevarieerde wandelroutes te volgen.

Een tweede onderdoorgang voor voetgangers onder het spoor naar Haarlem door.

2.4. De dwaalwereld van de Tuinen van Westerpark

Vanaf die nieuwe onderdoorgang kom je aan de zuidkant van de spoordijk op het pad tussen spoordijk en de volkstuinparken, die in de jaren twintig in de Overbrakerbinnenpolder zijn aangelegd. De volkstuinten ten noorden van de spoordijk zijn in de jaren zeventig, met de verplaatsing van de spoorlijn en de aanleg van het industriegebied (Sloterdijk zuid) opgedoekt. Aan het pad ten zuiden van de spoordijk liggen

twee entrees naar de verrassende dwaalwereld van de volkstuinten. Er is door de Tuinen van Westerpark (initiatief volkstuintuinen Nut & Genoegen en Sloterdijkermeer) een aantal wandelroutes uitgezet die beide complexen met elkaar en de omgeving verbinden. Zo kun je dus (tussen zonsopgang en zonsondergang) vrijelijk rondwandelen, aan de ene kant erin, aan een andere kant er weer uit. Je loopt dus zo van en naar Bos en Lommer of het dorp Sloterdijk, in een omgeving vol uitzonderlijke planten en bomen, vogelgeluiden en ook stilte. Als je hier wandelt word je niet door fietsers van je sokken gereden. De mogelijke aanleg van een OV-verbinding in Noord-Zuid richting lijkt weliswaar 'logisch' voort te komen uit het wegennetwerk - zoals al in het AUP van Van Eesteren ingetekend -, maar we vragen ons af of het in aanvulling op de andere OV-verbindingen iets toevoegt, en of en zo ja hoe de oase van de volkstuinten, van belang voor zowel tuinders als wandelaars, kwalitatief gewaarborgd kan blijven met de aanleg en gebruik van zo'n verstorende verkeersroute.

Eind jaren zeventig is na intensief overleg - en strijd - tussen gemeente en de verzamelde buurtgroepen afgezien van een dergelijke verbinding. Wij voelen er weinig voor om deze strijd opnieuw te voeren.

2.5. Transformatorlaan

Terug naar de noordkant, waar we al wandelend, in ons hoofd en op de schets verder doorbouwen aan de groen-blauwe structuur. We lopen westelijk van de Overbrakerbinnenpolder noordwaarts (met aan de linkerhand industriegebied en Mediacollege) en steken

eerst de Spaarndammerdijk, dan de Transformatorweg over. Die laatste oversteek vraagt extra aandacht bij de reeds op stapel staande herprofilering van de Transformatorlaan, zoals de Buren hem liever willen noemen.

De imposante Transformatorlaan

De huidige inrichting van de Transformatorlaan met de imposante bomenrijen langs het riooltracé in het midden maakt de getrapte oversteekbaarheid ondanks het vele verkeer overzichtelijk. Maar de laan moet hevig op de schop volgens de voorstellen van de gemeente. Als toegang naar de A10 (S102) wordt de weg afgewaardeerd (terwijl de S101 wordt opgewaardeerd). Het waarom hierachter is niet helemaal duidelijk, zie ook hierna onder punt II.2.8, waar we de Nieuwe Hemweg proberen over te steken. Er moet ruimte komen voor een snelbus (hoewel niet duidelijk is of een snelbus wel door de Van Diemenstraat past? Zie ook punt II.3.1, waar we de metrovarianten bespreken). Er moet een brede watergang worden aangelegd om meer

oppervlaktewater te maken. En de weg zou 1 meter hoger moeten worden aangelegd, hetgeen betekent dat de bomen zullen sneuvelen. Ze zouden ook niet meer in goede staat zijn, aldus de uitleg van de gemeente. Voor dit alles wordt door de gemeente een nieuw asymmetrisch profiel voorgesteld. De Buren vragen zich echter af of er geen alternatieve oplossingen te bedenken zijn om de bomenrijen te redden.

De Buren denken tegelijkertijd ook 'dwars': de Buren willen de Transformatorlaan ook veilig kunnen oversteken. Het Raamwerk spreekt van het beeld van een 'stadsstraat', maar wij denken niet dat hier een gezellige straat zal ontstaan met plintfuncties, daarvoor is het 'programma' zoals zojuist beschreven - snelbusbaan, waterloop, riool-zone, autoverkeer - letterlijk te wijdlopig. Wij zien meer in een majestueuze Transformatorlaan met goede verkeersdoorstroming en waterberging, die goed oversteekbaar is, van en naar de groene verbindingen en de straten er dwars daarop. Die laatste, zoals de Isolatorstraat en de Contactstraat zijn daarentegen bij uitstek geschikt voor plintfuncties: winkels en voorzieningen.

De Buren overzien nu niet wat het nieuwe profiel impliceert om de oversteekbaarheid te optimaliseren. In het kader van de groene verbindingen en het bovenbuurtse belang van zowel metrohalte Isolatorweg als het toekomstige SDZ 2.0, zouden de Buren het liefste ongelijkvloerse, voor kinderen veilige oversteken zien. De downgrading van de Transformatorlaan lijkt positief, maar moet ook in relatie tot de Nieuwe Hemweg bekeken worden.

2.6. Overbrakerbuitenpolder

Aan de westzijde van de sportvelden van SDZ tekent zich een groen-blaauwe verbinding af, die zich aan de zuidzijde van de Schiphollijn (eind jaren tachtig gerealiseerd) verbreedt tot een gebied met waardevolle bomen rondom een waterplas, vermoedelijk een relict van een kadijk-doorbraak in de Overbrakerbuitenpolder. Deze plek met veel bijzondere bomen, aldus de inspirerende pitch van Martin Abma (1957-2023) in Atelier 1, staat ook in het Groenstructuurplan en heeft grote ecologische waarde.

Waardevolle groen- en waterzone ten westen van het huidige SDZ, en openbare ruimtelijke drager van een uitgebreid SDZ 2.0 tot aan de Contactweg

2.7. Samenspel Doet Zegevieren: SDZ 2.0

Deze groene zone zou de openbare ruimtelijke drager kunnen worden van een sport- en voorzieningencluster, waarin het huidige SDZ (Samenspel Doet Zegevieren - een meer dan honderd jaar oude leus die de Buren graag actief herinnerd houden, niet in de laatste plaats

als motto voor onze onderlinge samenwerking!) in een SDZ 2.0 wordt uitgebreid tot aan de Contactweg. Aanvullende voorzieningen op het gebied van gezondheid, andere sporten en mogelijk ook cultuur completeren de cruciale functie die SDZ nu al heeft: namelijk om bevolkingsgroepen uit verschillende buurten - kinderen komen uit centrum, jordaen, staatsliedenbuurt, bos en lommer, spaarndammerbuurt, houthaven - met elkaar te verbinden. Ook hier spreken de Buren van een grove onderschatting, een doodzonde, wanneer voorbij wordt gegaan aan deze betekenis van SDZ. Het gaat om veel meer dan een aantal voetbalvelden; het gaat om ontmoeting, om sociale binding en cohesie, tussen verschillende bevolkingsgroepen, tussen voetballers en hockeyers, tussen kickboksers en tennissers.

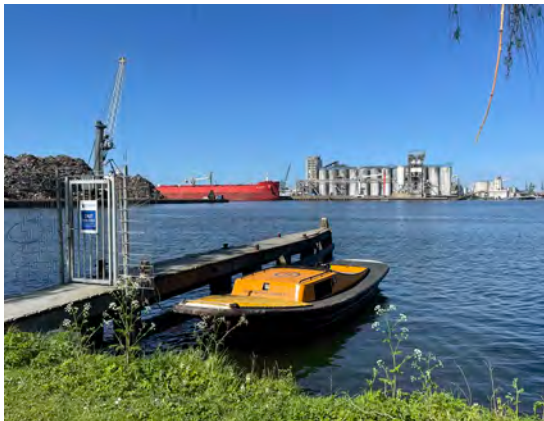
SDZ 2.0 op deze plek brengt gezondheid letterlijk en figuurlijk binnen bereik van kinderen van ouders met kleine en grotere beurzen. Ze kunnen zo zelf naar hun club, lopend of op de fiets, want niet alle ouders hebben tijd en/of een (bak)fiets/auto om ze te brengen. Wanneer sport naar het buitengebied wordt verbannen - zoals in het verleden inderdaad steeds is gebeurd; er zijn vele sportclubs uit het gebied rond de Spaarndammerdijk verplaatst; zie ook punt 1 hierboven - wordt het voor kinderen bijna onmogelijk om in het steeds drukker wordende verkeer zelf naar hun club te komen.

Het zou werkelijk te zot zijn om de aanwezigheid van SDZ midden in het plangebied niet te gebruiken als uitgangspunt, als sociaal centrum om op voort te bouwen, ook voor toekomstige bewoners in dit gebied.

2.8. Barrières slechten: Schiphollijn, Hemweg

Als we verder noordwaarts willen wandelen komen we nog meer barrières tegen, om te beginnen de Schiphollijn. We moeten dan even westwaarts om de bestaande onderdoorgang van de Contactweg te gebruiken. Maar dan stuiten we verderop op een welhaast onneembare barrière: na de Haarlemlijn, de Transformatorlaan en de Schiphollijn doemen de Nieuwe Hemweg en het parallelle spoor op. Op dit moment is die oversteek alleen te maken nabij de A10 en op het kruispunt met de Transformatorlaan.

De Buren begrijpen niet goed wat de redenering is achter het voorstel in het Raamwerk om de Transformatorweg te downgraden (zelfs tot een 'stadsstraat'??) en de Nieuwe Hemweg als directe verbinding met de A10 juist te upgraden.

Over de Nieuwe Hemweg heen: Neptunushaven. Links de scrapterminal, op de kortere termijn een park? Aan de overzijde de monumentale industriële silo's, op de langere termijn een park?

De upgradering van de Nieuwe Hemweg - in combinatie met de aanwezigheid van sporen - draagt daarentegen het grote risico in zich dat de havenbekkens van Coenen Vlothaven - en de parken en nieuwe wijken aldaar - zeer moeilijk bereikbaar zullen blijven. In de huidige situatie lijkt de nieuw aangelegde tunnel onder het spoor, die in de Alfadriehoek geen contact maakt met de Contactweg, maar een hoek van 90 graden maakt, voor iedereen een onaangename verrassing. Hoe kan zo iets tot stand zijn gekomen? Voor voetgangers heeft deze tunnel al helemaal geen betekenis. Het is voor de Buren nu nauwelijks voorstelbaar wat daar in concreto aan de hand is, maar een ding is zeker: als we de stad aan de haven vast willen wandelen, als we de havengebieden op termijn integraal onderdeel van de stad willen laten zijn, dan is de oversteekbaarheid van de Nieuwe Hemweg (op meerdere punten) cruciaal. Dit is een van de grote vraagtekens in dit deel van Haven-Stad.

2.9. Neptunuspark en Mercuriuspark

Wanneer deze barrières kunnen worden genomen, dan komt de Neptunushaven in zicht en binnen bereik en vandaar een nieuw aan te leggen Neptunuspark ter plaatste van de Amsterdam Scrap Terminal. Ook al staat dit gebied zelf voorlopig niet op de nominatie voor transformatie (Amsterdam: Bouwen aan buurten van de toekomst. Ontwikkelstrategie 2035. Concept tbv inspraak. Zonder datum; de bijlagen zijn gedateerd op 15 januari 2024), voor de 'overburen' in het gebied rond de Houtveemhal is een scrap terminal misschien niet het meest aantrekkelijke uitzicht. Voor de hele stad geldt dat een extra park kwantitatief en kwalitatief bijdraagt aan

de gezonde, groene stad die we willen zijn. Een park kan op deze plek zonder veel kapitaalvernietiging, wanneer elders in het kader van de circulaire economie een andere locatie voor de scrap terminal wordt gevonden, op middellange - of liever middelkorte... - termijn gerealiseerd worden.

We hebben ook een industrieel park ingetekend op de hoek van de Vlothaven en de Mercuriushaven, met behoud van de beeldbepalende silo's. Maar dat is pas op de langere termijn relevant.

2.10. Houtveempark

Veel eerder is de omgeving van de Houtveemhal aan de beurt om te 'verkleuren' van werkgebied naar gemengd gebied. Op basis van wat we nu al kunnen zien direct aangrenzend aan en op het leeggekomen Renewi-terrein, doen we de suggestie om de reminiscentie aan het voormalige Houtveemkanaal in leven te brengen niet door het kanaal uit te graven, zoals de gemeente

Het bestaande stuk van het Houtveemkanaal met rechts aan de overkant het voormalige Renewi terrein

voorstelt, maar om er een groene zone van te maken: het Houtveempark.

Dat doen we zowel om functionele als om financiële redenen. De aanzet ligt er al! Het kost veel minder, het staat meer gebruik toe, de ruimte kan als zodanig herkenbaar blijven, en de wateropgave kan - weliswaar anders en deels - in de inrichting van het groen worden meegenomen. Het brengt ook, in aanvulling op de vele havenbekkens een andersoortige kwaliteit in het te transformeren gebied, een groen uitloopgebied direct aan de voeten van de vanwege de na te streven dichtheid hogere bebouwing, met directe verbindingen naar Groot-Westerpark en naar de groenstructuur van Minervahaven, Houthaven en Spaarndammerbuurt. Juist voor een hoogbouwbuurt is het van groot belang om de voeten in zulke groene aarde te hebben, om compensatie te bieden voor het gebrek aan directe relatie tussen woningen en bomen / groen.

Het bestaande stuk van het Houtveemkanaal tussen het nieuwe park en de Mercuriushaven blijft uiteraard intact, zodat ook die kwaliteit in het gebied verzekerd is.

2.11. Houtveemhal

We lopen even de Houtveemhal in: het is waarlijk een industriële kathedraal. We stellen ons in gedachten voor dat dit het station is voor de halte van de Ringlijn, dat er markt wordt gehouden, dat er een ambachtsschool 2.0 is gevestigd voor jongeren die toekomst zien in handwerk, in vakwerk; of zelfs een combinatie van alle drie? Met het Houtveempark en de Houtveemhal krijgt deze

buurt direct een unieke kwaliteit, die tegelijkertijd ook op de grote schaal voor de wandelaars van aangrenzende buurten van belang is.

2.12. Voormalig Renewi-terrein

Een deel van het sinds najaar 2023 vrijgekomen Renewi-terrein wordt dus in onze optiek Houtveempark. Voor het gebied tussen het park en de Mercuriushaven vragen we ons samen met deelnemers aan Atelier 2 af of, ondanks de milieucontouren van de bedrijven aan de overzijde van de Mercuriushaven, hier nu al betaalbare huisvesting voor de middellange termijn kan worden gerealiseerd voor (kleinere) bedrijven en initiatieven. De ruimte die dan elders wordt vrijgespeeld kan dan al definitief verkleuren. En achter een wand met bedrijfshuisvesting is ook woningbouw (voor starters?) denkbaar, gelegen aan het nieuwe Houtveempark. En zou een lege bedrijfshal niet kunnen worden ingericht voor vrije urban sports (zoals bijvoorbeeld in Brooklyn Bridge Park)?

2.13. Grondbeleid

We maken even een zijstapje van de fysieke werkelijkheid naar beleid, in casu **grondbeleid**. Dat is een belangrijk punt dat mede naar aanleiding van het Renewi-terrein aan de orde kwam, ook in eerdere discussies in de Kerngroep. De meeste gronden in het gebied zijn door de gemeente in erfpacht uitgegeven via het Havenbedrijf. We zien nu dat ontwikkelaars opstellen aankopen en bestaande erfpachtrechten overnemen om aldus voor te sorteren op toekomstige herontwikkeling. Het Havenbedrijf laat dat toe. De Buren

Het gedempte deel van het Houtveemkanaal links van het voormalige Renewi-terrein. Op de achtergrond de Houtveemhal, tussen enerzijds de Mercuriushaven en anderzijds het (gedempte) Houtveemkanaal.

Houtveempark en Archangelplantsoen

De Houtveemhal

pleiten ervoor dat het Havenbedrijf, zoals dat elders in het havengebied wél gebruikelijk is, ook hier een actief grondbeleid voert, opdat ook door middel van bestaande erfpachtcontracten de toekomstige vestiging van goedkopere huisvesting voor ondernemingen en woningen mogelijk blijft.

2.14. Archangelplantsoen

Terug weer naar het Houtveempark. De Buren zien mogelijkheden om het groen continu te maken doordat het Houtveempark uitkomt op een knoop van reeds bestaand groen langs de Archangelkade en 'nieuw' (tijdelijk) groen op het perceel voor Student Experience, dat we voorlopig Archangelplantsoen hebben genoemd. Het is een stuk groen, maar gecombineerd met een straat, een trambaan: het verkeer is er geheel ingebed in een omvangrijk groengebied.

2.15. Minervahaven - Danzigerbocht - Haparandadam - strekdam

Die groene knoop staat enerzijds in verbinding met de groenstrook langs de kop van de Minervahaven, het water en groen van de historische Danzigerbocht en vandaar met de Haparandadam en de strekdam daar dwars op. De Buren vinden het in het Raamwerk voorgestelde Haparandapierpark een aantasting van de uitzonderlijke kwaliteiten die dam en strekdam nu hebben: aan de ene kant is het een zone met havenbedrijvigheid, aan de andere kant biedt het enige vrije ruimte voor wat gerommel en geëxperimenteer, plekken zoals het Raamwerk ze ook zelf propageert, het

is bovendien een groenstrook van ecologische waarde, en tenslotte is de wandeling is een unieke belevenis (voor wie er voor open staat...).

Dat de exploitant van het REM-eiland juist wel een park zou willen, baart ons extra zorgen; want dan is de kans dus groot dat er op maaiveld geconsumeerd gaat worden en er dus ook opstellen zullen verschijnen. De natuurwaarde van de nu onbereikbare strekdam aan de westkant van de Haparandadam wordt met een park direct aangetast. Ook betwijfelen de Buren de waarde van sportfaciliteiten in dit park, zoals het Raamwerk suggereert. Ten eerste vanwege de wind, die aan het IJ wat heftiger is dan 'landinwaarts'. Maar ook omdat het (sport-) park van belang zou moeten zijn voor de nieuwbouw die op afstand ligt. Het voorstel om het Houtveempark te maken in het hart van toekomstige nieuwbouw, met de verbindingen naar het ommeland zoals zojuist beschreven, snijdt meer hout volgens de Buren. Daar kunnen direct in de buurt kleinere urban sports voorzieningen worden ingepast.

En wanneer SDZ wordt uitgebouwd tot een SDZ 2.0 vinden bewoners van oude én nieuwe buurten elkaar daar voor hun meer georganiseerde en gespecialiseerde sportactiviteiten (zie 2.7).

2.16. Struinpaadje voormalig spoortrace Zonnehoek

Naar de andere kant toe biedt het Archangelplantsoen een directe verbinding met volkstuinenpark Zonnehoek. Het in onbruik geraakte spoortracé (aan beide zijden door sloten gescheiden van de volkstuinen) kan ruimte

bieden aan een wandelpaadje, een struinpaadje, nogmaals, een route exclusief voor wandelaars.

2.17. Zaanstraat emplacement

Via die wandelroute over het voormalige spoortracé komen we bij de kop van het Zaanstraat emplacement. We hebben inmiddels begrepen dat de cultuurhistorische waarde niet alleen van het kopgebouw, maar ook van het lange werkplaatsgebouw hoog is en er dus zoveel mogelijk moet worden behouden, meer dan wat wij hebben getekend. Op de schets hebben wij een voorstel gedaan - in verzet tegen hoge torens, die schaduw werpen op de wereldberoemde monumenten en in analogie met de naastgelegen Zaanhof - voor een groot dubbelwandig bouwblok rondom een groene hof. Aan de twee uiteinden zien wij twee parkdelen. In het noordwestelijke parkdeel nabij de Spaarndammerdijk is een deel van de cultuurhistorisch waardevolle bebouwing

Geen torens, maar een Zaanhof nieuwe stijl, een waardig vervolg op de voorbeeldige 20ste eeuwse blokken.

van het emplacement geïntegreerd, het kopblok plus een deel van de werkplaats. Wanneer een groter deel behouden kan / moet blijven kan dat ook worden gecombineerd met een daarop aangepast dubbelwandig bouwblok tot een uniek ensemble.

Het zuidelijke parkdeel begint ter hoogte van het bouwblok van Michel de Klerk en sluit aan op het Spaarndammerplantsoen, omgeven door eveneens unieke monumenten van de vroeg 20ste eeuwse volkswoningbouw.

De Buren verschilden hierover wel van mening met direct omwonenden, zo bleek op 4 september, voorzover zij liever helemaal geen woningbouw willen in dit gebied. Wij denken echter dat nieuwe bebouwing in lijn met de rijke Amsterdamse School - traditie de buurt als totaal kan verrijken. Wij kiezen voor de in dit geval prachtige gulden middenweg tussen (modieuze) torenhoge bebouwing in superhoge dichtheid en helemaal niets.

2.18. Spaarndammerbuurt: binnendijks

Laten we even een extra ommetje maken door de wereldberoemde Spaarndammerbuurt, om de verworvenheden van die rijke traditie aan den lijve te ervaren.

We lopen langs het sculpturale rode bakstenen bouwblok van Het Schip, over het Spaarndammerplantsoen met het zo mogelijk nóg intrigerender bouwblok van gele baksteen, Het Gele Blok, ook van Michel de Klerk aan de zuidzijde van het plantsoen, door de Krommeniestraat

met de twee recente voorbeeldige, bijzonder stijlvolle nieuwbouwprojecten, en dan weer terug langs de kop van Het Schip naar de Zaanhof. Dat blok is een project van architect Walenkamp, met boven-benedenwoningen in de binnenschil rondom de verstilde groene hof en portieketagewoningen in de buitenschil. In de luwte van de Zaanhof vindt jaarlijks de 4 mei herdenking van de buurt plaats. Daarvandaan steken we over naar een tweede dubbelwandig bouwblok, dat het Zaandammerplein omsluit, met daaraan een vroegere basisschool, wat nu buurthuis de Horizon is. Als we vandaar de Uitgeeststraat nemen, dan moeten we een trap omhoog om op de Spaarndammerdijk te komen. Hier voel je nog direct dat de buurt lager ligt in de polder achter de aloude zeewaterkering, de Spaarndammerdijk. Vanwege de prachtige bouwblokken, maar ook om de aanwezigheid van de dijk te voelen, daarom maakten we even een ommetje...

2.19. 'Aanhelen' en ervaarbaar maken van de eeuwenoude Spaarndammerdijk

De Spaarndammerdijk is in de 12de eeuw aangelegd als Rijnlandse hoogwaterkering, tevens verbindingsroute van de Haarlemmerpoort via Sloterdijk naar Haarlem en verder tot Leiden. Het historische tracé liep, vanaf de Haarlemmerpoort over de Spaarndammerstraat om dan westwaarts af te buigen langs de huidige noordrand van de wijk. Daar zien we nog de trappen die het hoogteverschil markeren tussen de dijk en de Overbrakerbinnenpolder, waar de bouwblokken gebouwd zijn waar we (in het vorige punt) doorheen wandelden.

Het Gele Blok, Spaarndammerplantsoen - Zaanstraat, arch. Michel de Klerk, 1920

Spaarndammerhart, Krommeniestraat, arch. Korth Tielens ism Marcel Lok, 2021

Zaanhof, arch. Walenkamp, 1916

Met de Haarlemmertrekvaart (1632) was de Spaarndammerdijk tot in de jaren zeventig van de 20ste eeuw voor Amsterdammers van grote betekenis voor uitjes en vertier in het buitengebied.

Vanuit de Uitgeeststraat lopen we westwaarts dus over de oude dijk, langs het zwembad en het monumentale kopgebouw van het treinemplacement. De dijk is echter verdwenen ter plaatse van de dikke bundel van sporen. Met het verdwijnen van het emplacement kan ook de sporen bundel worden opgeschoond. En dat maakt het voor de Buren voorstelbaar om vanaf de kop van het Zaanstraatemplacement een traverse te maken over de sporen, exclusief voor voetgangers: de Spaarndammerdijktraverse.

Behalve dat de traverse een geweldig uitzichtpunt biedt over Groot-Westerpark, de Spaarndammerbuurt, de nieuwe Houtveembuurt en het havengebied, willen de Buren met de traverse in het bijzonder het verloop van de historische dijk opnieuw erfahrbaar maken. Want aan de andere kant van de traverse kom je uit op de dijk langs de begraafplaats Barbara en het relict van de Overbrakerbinnenpolder met de Buurtboerderij.

Verderop westwaarts is het dijklichaam afgegraven ten behoeve van de aanleg van het bedrijventerrein en verplaatst naar een verhoging in de Contactweg en het dijklichaam waar het spoor naar Haarlem is gerealiseerd. Dit kwam al even ter sprake bij het allereerste vraagstuk hoe om te gaan met dit buitendijkse gebied. Op de OV werkschets in II.3. is het bochtige verloop van de dijk met streepjes aangegeven.

De Buren stellen voor dat ingeval van herontwikkeling van het bedrijventerrein tot gemengd stuk stad het verloop van de historische dijk hier op de een of andere manier weer fysiek zichtbaar wordt gemaakt in de vorm van een wadi, een bomenrij, een wandelpad of anderszins. Bij het dorp Sloterdijk is de dijk weer als zodanig zichtbaar. De herstelde Banpaal (1632) kan beter zichtbaar naar Sloterdijk worden verplaatst. Ook kan de Zuil van Froger - de man van het Noordzeekanaal - weer teruggezet worden op zijn oude plek.

Oude kaarten en etsen van onder meer Rembrandt kunnen op weerbestendige panelen worden getoond. Wij vinden dat het zeer de moeite waard is om met de traverse en de landschappelijke markering in het deelgebied Sloterdijk Zuid de losse stukken dijk met elkaar te verbinden. Daarmee kan de cultuurhistorisch waardevolle dijk over de lengte van Haarlemmerpoort tot dorp Sloterdijk erfahrbaar worden gemaakt.

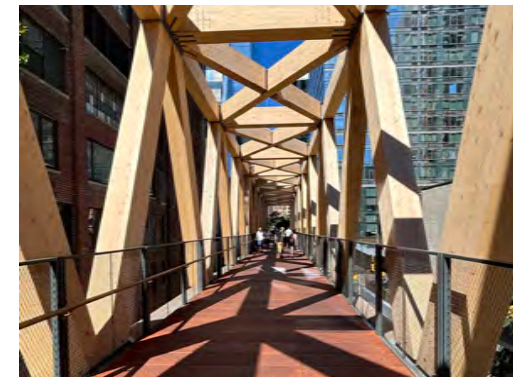
Door enkele van de Buren is een uitgebreide studie van de geschiedenis van de dijk ondernomen en separaat op schrift gesteld.

2.20. Waterrijk Contactplein

Tenslotte stellen de Buren voor om op het kruispunt van Spaarndammerdijk - tracé en de huidige Contactweg, een waterrijk Contactplein te maken. Enerzijds om aan de wateropgave te voldoen. Maar ook om een grotere bijzondere verblijfsplek toe te voegen aan dit nieuwe woon-werkgebied. Dat zou anders een groter groengebied moeten ontberen (er is een tekort).

De Spaarndammerdijktraverse knoopt stukken van de dijk aan elkaar

New York Moynihan connector High Line

'Herstel' verloop Spaarndammerdijk als cultuurhistorisch erfgoed; in het midden het waterrijke Contactplein

Wij zien ruimte voor water en groen, tussen de markering van het tracé van de Spaarndammerdijk aan noordkant en het aan te leggen dijkpark aan de zuidkant. Daarmee worden die twee groene 'lijnen' onderling met elkaar verbonden en wordt het een verrijking van hetgeen Groot-Westerpark te bieden heeft. Anders dan de voorstellen in het Raamwerk zien wij gebouwde centrumvoorzieningen liever niet hier, maar aan de noordzijde van de Transformatorlaan, in relatie tot (loop- en fiets-) verbindingen van en naar metrohalte Isolatorweg, alsook in de strook ten westen van het huidige SDZ.

De burens hebben hier met name ingezoomd op het groen, omdat dat heel direct voorstelbaar is, en brengen zo nu en dan het water ter sprake. Dat laatste vraagt veel meer technisch inzicht (waterpeilen, watereenheden) dan bij de Buren aanwezig, om vandaar een meer samenhangende, ook ecologische structuur te schetsen.

Vooralsnog vanuit het oogpunt van het buitendijks gebied, zoals de eerste hoofdlijn van denken propageert, zullen principes van klimaatbestendig bouwen moeten worden uitgewerkt, die de verdere uitbouw van het groene-blauwe netwerk zullen bepalen. Hier ligt de meest cruciale opgave.

II.3. De 'harde' infrastructuur: openbaar vervoer en fiets

Dit is voor de Buren een cruciaal maar lastig, moeilijk toegankelijk onderwerp, dat vooral heel veel vragen

oproept. Zoals er door de gemeente lijkt te worden voorgesorteerd op bepaalde keuzes is niet zomaar te begrijpen. Maar hoe complex de dingen ook mogen zijn en hoeveel wij ook gewoon niet weten, ons gezond verstand is en blijft een goed kompas. Vandaar dat wij onze vragen durven en willen stellen, om ook over deze punten tot een uitwisseling van inzichten te komen. Onze schetsen over het openbaar vervoer is dan ook vooral een illustratie van onze vragen.

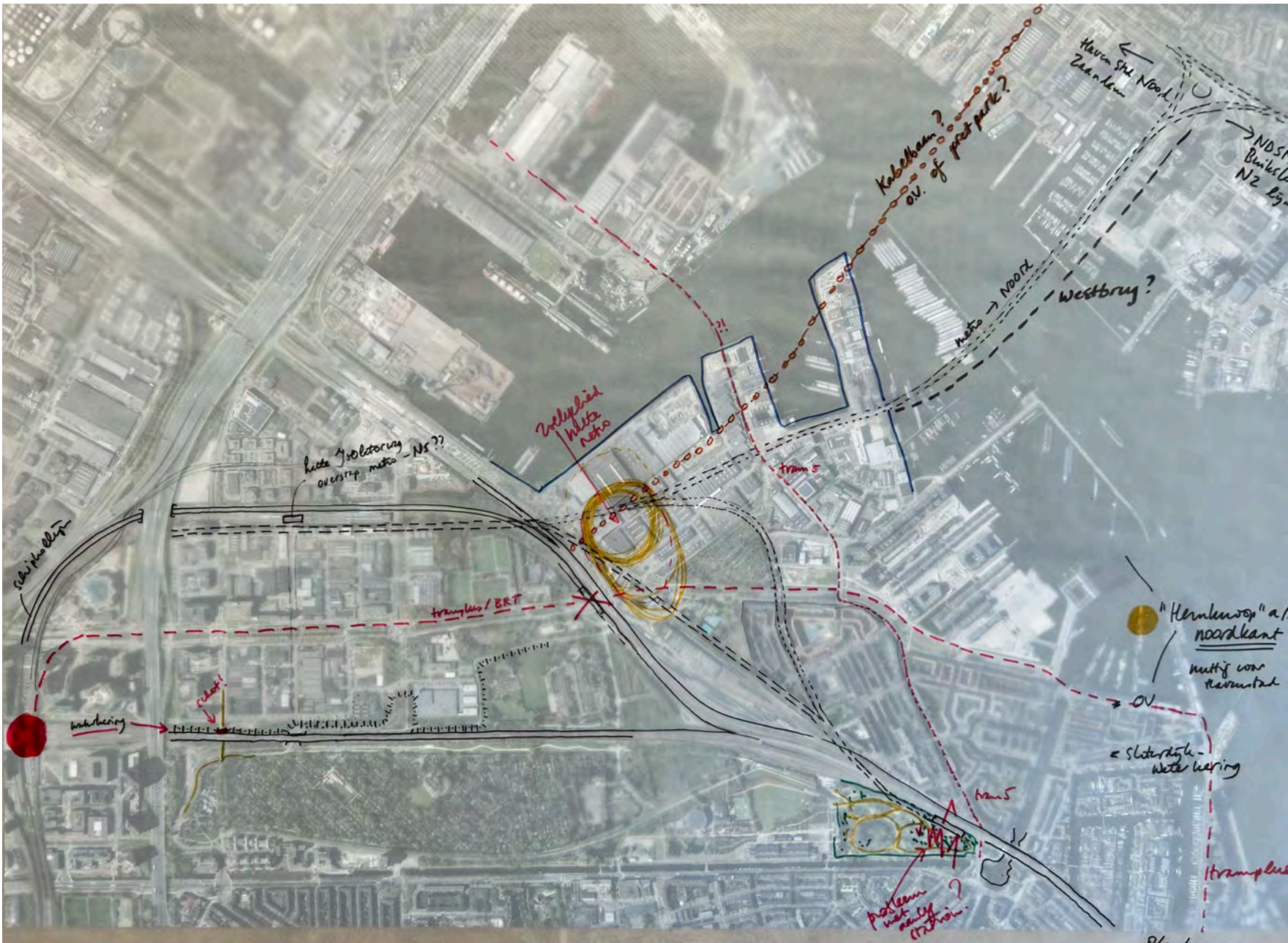
Het autoverkeer is natuurlijk ook deel van de 'harde' infrastructuur. De gemeentelijke inzet om het autoverkeer zoveel als mogelijk is te minimaliseren delen wij. Maar we hebben wel wat bedenkingen. De suggestie van overstapplaatsen (van auto naar OV) blijft vooralsnog onuitgewerkt. Bovendien vormt de extreem lage parkeernorm een risico wanneer (ideëel) beleid geen praktijk blijkt. Daar zal mogelijk de openbare ruimte onder lijden. Optimaal OV is een eerste harde randvoorwaarde voor een dergelijk beleid. Verder hebben de Buren in de veldateliërs hierover niet systematisch nagedacht.

Het zorgpunt van de Buren betreft eerst en vooral, vanuit ons denken vanuit het langzaam verkeer, in het bijzonder de wandelaar, de oversteekbaarheid van autowegen, in casu de Transformatorlaan en de Nieuwe Hemweg. Wij zien dat als randvoorwaarde voor de doorgaande groen-blauwe structuur. Alleen dan kan de stad aan de haven worden vastgewandeld! We hebben dit in het voorgaande (II.2) reeds besproken. We beperken ons hier dus tot het openbaar vervoer en de fiets, mede vanuit het perspectief van de voetganger.

3.1. Sluiting Ringlijn, maar welk tracé?

Een belangrijk item vormt de wens van de gemeente om de metro-Ringlijn te sluiten, tussen Isolatorweg en Amsterdam Centraal. De hypothese is dat dat van belang is voor het stedelijke OV-netwerk als geheel. Tegelijkertijd is het natuurlijk ook een kans voor de ontsluiting van het tussenliggende gebied. Maar welk gebied dat dan is hangt af van het tracé. Een overzichtskaartje laat verschillende opties zien. De lila-variant met haltes nabij Zonnehoeke, Stenen Hoofd en Westerdok lijkt niet meer opportuun (maar als je de Van Diemenstraat ziet, waar in de spits ook de bus in de file vaststaat kun je je afvragen of het terecht is dat die optie is afgeserveerd; moet daar dan straks ook de Bus Rapid Transit of de Trampus doorheen??? Zie punt 3.5 hieronder).

De andere varianten buigen gezien vanaf Isolatorweg allemaal eerder zuidwaarts, naar een halte op het Nassauplein en gaan vandaar evenwijdig aan het spoor naar CS. Zij verschillen onderling op een belangrijk punt, namelijk of het tracé vanaf de Isolatorweg zuidelijk of noordelijk van de Schiphollijn komt te liggen. In het Raamwerk wordt (voorlopig) uitgegaan van een ligging aan de zuidzijde, omdat dat technisch het eenvoudigst te realiseren is. Immers, de metro ligt bij Isolatorweg al aan de zuidzijde en de verlenging hoeft de spoorlijn dan niet te kruisen. Maar dat impliceert een aantal dingen: (1) dat er waarschijnlijk een rand van SDZ wordt afgesnoept, (2) dat in ieder geval de bomenlaan langs het spoor en mogelijk nog meer gebied van het Woeste Westen zal sneuvelen omdat daar werkruimte moet worden gemaakt om de metrolijn aldaar ondergronds te

OV schets. Tevens is het omgelegde tracé van de Spaardammerdijk gemarkeerd met streepjes.

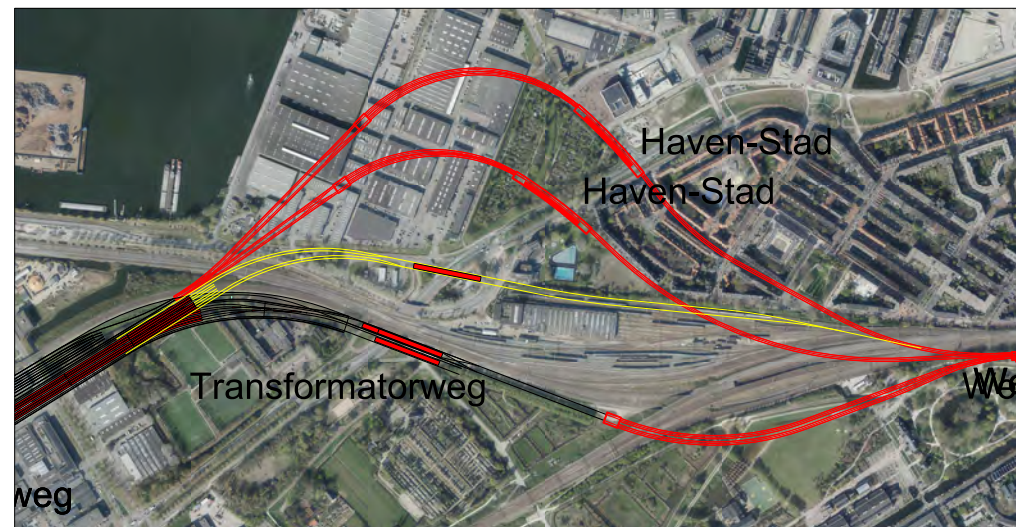
brenge(n), (3) dat ook de noordrand van het Westerpark, met in het 19de eeuwse deel tal van oude bomen, wordt aangetast. En tenslotte is er nog de implicatie (4) dat de halte Hemknoop, die is voorzien op het bestaande spoorwegviaduct over de Transformatorweg, in een overwegend groen gebied ligt: Groot-Westerpark zoals hiervoor beschreven.

Het argument dat Hemknoop van belang zou zijn voor Haven-Stad is daarom weinig overtuigend. Want ook in de toekomst is er relatief weinig kritische massa 'stedelijkheid' in de directe omgeving van de halte, en waarschijnlijk dus ook minder vervoerwaarde. In feite impliceert een metrohalte een hoogstedelijk knooppunt met een zo hoog mogelijke dichtheid, zodat ook de sociale veiligheid wordt gegarandeerd. Maar die is hier in de nabijheid niet te maken, tenzij.... Vanwege die geringe kritische massa 'stedelijkheid' zal er dus een dreiging uitgaan van een halte op deze plek om het groen hier op den duur op te gaan offeren. Het meest nabij is het Zaanstraatemplacement - en dat is niet een hoogbouwplek naar de mening van de Buren -, op grotere afstand ligt de Houtveembuurt, waar zo'n nieuw type stedelijkheid heel goed denkbaar is in relatie tot de grotere ruimte van de Mercuriushaven. Dus waarom de halte niet daar in de buurt maken?

Deze andere optie, om het tracé aan de noordzijde van de Schiphollijn aan te leggen heeft inderdaad als nadeel dat direct na halte Isolatorweg (of wellicht al eerder, dus meer westelijk van Isolatorweg, zo is ook in onze veldateliërs aan de orde geweest) het metrotracé het spoor moet kruisen. Maar de voordelen zijn dat

Ringlijn varianten

Varianten verloop metro en ligging metrostation

Groot-Westerpark niet wordt aangetast of bedreigd en dat een halte in of dichtbij te verstedelijken gebied (Houtveembuurt) gerealiseerd kan worden, met hoge vervoerwaarde. De ligging aan de noordzijde laat nog een aantal varianten zien, die verschillen hoe 'diep' ze in de Houtveembuurt buigen en vandaar hoe het verdere tracé door de Spaarndammerbuurt verloopt. De varianten 4 en 4a raken de Houtveemhal - vandaar ook onze associatie om hier een uitzonderlijk metrostation te maken - , variant 4b (hier in geel getekend; uit de koker van de Buren) gaat noordwaarts langs het Zaanstraatemplacement en impliceert ten tijde van de aanleg een minder grote aanslag op de Spaarndammerbuurt.

Anders dan de gemeente en de Vervoersregio, die de zuidelijke variant als voorkeursvariant hanteren, menen de Buren dat deze noordelijke varianten te prefereren zijn vanwege de uitbouw van en een duurzame toekomst voor Groot-Westerpark en vanwege een haltering in het te verstedelijken gebied nabij de Houtveemhal (de gele cirkel op onze OV schets) naast de op te waarderen haltering op de Isolatorstraat.

In de inmiddels gestarte MIRT studie en het daarmee verbonden participatietraject zou ruimte zijn om deze varianten alsnog in te brengen. De Buren willen met klem bepleiten om deze noordelijke varianten mee te nemen in het onderzoek. Daarnaast is er nog een extra argument voor deze noordelijke varianten, namelijk de optie om de metro door te trekken naar Noord en de Ring via Noord te sluiten. Daarover straks meer in punt 3.

3.2. Metrohalten Isolatorweg, Hemknoop of Houtveem?

Ondanks de ligging in het groen, in Groot-Westerpark zou de metrohalte Hemknoop een hoogstedelijk voorzieningencentrum moeten worden, volgens het Raamwerk. In het verlengde van bovenstaande over de tracering opteren de Buren in plaats van een enkele 'Hemknoop' bovenop een viaduct en grotendeels in het groen liever voor een tweetal knooppunten van openbaar vervoer en voorzieningen middenin te verdichten stedelijk weefsel.

Daar zijn voorzieningencentra middenin de woon-werkgebieden beter op hun plek, zoals bij /in de Houtveemhal alsook nabij de reeds bestaande metrohalte Isolatorweg. Op die plek zijn in de aanloopstraat, de Isolatorweg, nu al meerdere functies gevestigd die goed passen in zo'n profiel. Een centrumgebied Isolatorweg hoeft niet te wachten op de sluiting van de Ringlijn, maar kan onafhankelijk daarvan worden uitgebouwd. Ook in enkele alternatieven voor de Ringlijn, die in de MIRT studie aan bod komen, zal een centrumgebied Isolatorweg op zijn plek zijn, bijvoorbeeld in het geval van een City Sprinter West.

3.3. Ringlijn (plus fiets) via Noord aansluiten op Noord-Zuidlijn?

We hebben echter nog meer zitten schetsen, omdat we het toch vreemd vinden om het vraagstuk van de verlenging van de metro niet te verbinden met de vraagstukken van een fietsverbinding over de Westbrug

en van de OV-ontsluiting van de Noordelijke IJ-oeveren. Want waarom zou je de Ring niet sluiten via Noord? Het ideale model van een gesloten Ring kan dan inderdaad niet worden bereikt, maar de stad als geheel wordt waarschijnlijk wel beter bediend. Naar het bescheiden idee / volgens het gezond verstand van de Buren zou het denkbaar zijn om een metro aan te leggen via de Houtveembuurt – met een halte bij de Houtveemhal, zoals in de varianten 4 en 4a, die vervolgens rechtdoor gaat langs het worteleind van de Minervahaven en vandaar onder het IJ door of over een Westbrug, met in beide gevallen 'meefietsende' fietsers.

In Noord kan de metro splitsen, enerzijds via Haven-Stad Noord naar Zaandam, en anderzijds langs de nu al hoogstedelijke gebieden NDSM en Buiksloterham naar een halte op de Noord-Zuidlijn, Noorderpark, of toch Sixhaven? Die halte moet dan worden omgevormd tot een overstapstation. (En even een gedachte terzijde: wanneer er een metroverbinding zou komen tussen Sneevlietweg in Slotervaart en Schiphol, dan zou 'onze' lijn (ook aanzienlijk kunnen bijdragen aan de vermindering van het treinverkeer door de Schipholtunnel...). Met een dergelijke tracering worden meerdere hoogstedelijke gebieden ten noorden en ten zuiden van het IJ optimaal ontsloten. En tegelijkertijd wordt de hoogst noodzakelijke Noord-Zuid fietsverbinding letterlijk opgehangen aan deze metrolijn, waardoor werk met werk wordt gemaakt en realisatie technisch en financieel meer kansrijk lijkt.

Onze vraag zou zijn om deze optie serieus te willen onderzoeken.

3.4. Kabelbaan over het IJ?

Dat brengt ons op het particuliere initiatief om een kabelbaan over het IJ te willen maken als verbinding voor langzaam verkeer. We twijfelen ernstig aan dit plan, niet in de laatste plaats vanwege de enorme impact van zo'n 'installatie' op de stedelijke ruimte.

De Houtveebuurt zal fysiek op meerdere fronten door de kabelbaan bepaald worden: de masten, het geluid, de schaduwwerking, de voortdurende beweging. Daarnaast is het een soort van risico, dat er voor het haalbaarheidsonderzoek uitgegaan wordt van een metrohalte Hemknoop, waar ook de kabelbaan zou moeten aanlanden, terwijl de discussie over de Hemknoop nog helemaal niet is beslecht. En tenslotte stellen we vragen bij de vervoerwaarde. Kan het echt meer worden dan een eenmalig uitje? Wat kunnen we leren van ervaringen elders, London, Grenoble bijvoorbeeld? Hoe windgevoelig is de kabelbaan?

3.5. Geen metro maar Tram plus of Bus Rapid Transit?

In het MIRT wordt ook een Tram plus of Bus Rapid Transit als mogelijk alternatief voor de sluiting van de Ringlijn voorgesteld. Maar zo'n snelle verbinding tussen CS en Sloterdijk moet altijd door de Van Diemenstraat, toch? Maar hoe is dat mogelijk, gezien de huidige files op spitsuren, waar ook de huidige 'snelbus' vele minuten vertraging oploopt? Het lijkt de Buren geen passende ontsluiting van een gebied met deze omvang. Dan kom je toch vanzelf uit op een ondergrondse metro, ofwel de lila variant van de Ringlijn (zie punt 1 hiervoor)?

3.6. Tram 5

Het doortrekken van tram 5 - op onze studieschets is het tracé overigens onjuist ingetekend, zo bleek toen de plannen voor het COA gebouw bekend werden; de tram gaat niet onder de poort door, maar blijft aan de zuidzijde van Domus en het 4de gymnasium en gaat dan rechtsaf richting Student Experience - is van groot belang voor alle deelgebieden rondom het Archangelpantsoen: Minervahaven / Danzigerbocht, Moermansk-pier, Danzigerpier en Houtveebuurt, alsook voor de Houthaven en de Spaarndammerbuurt zelf. De inpassing van een tram in de Spaarndammerstraat moet natuurlijk zorgvuldig gebeuren, maar lijkt vergeleken met andere straten waar trams rijden, zeer goed mogelijk met behoud van de winkel- en horecafuncties in de straat. Het zou de straat misschien zelfs een impuls kunnen geven, mits in goed overleg met betrokken ondernemers.

3.7. Snelle fietsers en langzame fietsers scheiden

De gemeente Amsterdam zet de laatste decennia zeer fors in om ruim baan te bieden aan de sterk toegenomen stromen fietsers, met de aanleg van een hoofdnet fiets en zelfs een plusnet fiets - delen van het hoofdnet waar fietsers voorrang hebben -. Ook in dit deel van de stad is het aandeel fietsverkeer nu al zeer aanzienlijk. Zo is bijvoorbeeld oversteken tussen Houthaven en Spaarndammerstraat op spitsuren bijna niet mogelijk. Dat zulke situaties bestaan heeft ook te maken met de sterke toename van het aantal elektrische fietsen de laatste jaren. Het wordt vanuit oogpunt van veiligheid

In bruine stippel fietsroutes vanuit Spaarndammerstraat naar Danzigerkade

Is er ruimte voor een apart snelfietspad langs de trekvaart?

Fietsers en voetgangers gescheiden bij dorp Sloterdijk

steeds meer relevant om onderscheid te maken tussen paden voor snelfietsers en voor langzame fietsers. Dat zal lastig zijn, want fietsers zijn net als water: ze gaan waar er ruimte is. Zo is bijvoorbeeld een fietsroute aangelegd van en naar de Danzigerkade, t.z.t. onder de poort bij het COA gebouw. Maar in de praktijk nemen de meeste fietsers vanaf de Danzigerkade de meest directe route - waarbij we toch mogen hopen dat nu het laatste bruggetje gereed is niet de (geel gemarkeerde) wandelroute ontardt in een fietsroute -, en dat is nu over de Haparandaweg, dan linksaf onder de poort door en verder door de buurt, langs het schoolgebouw naar de Spaarndammerstraat of linksaf richting station. Het is met name 's ochtends vroeg, als de kinderen naar school worden gebracht en mensen naar hun werk op de Danzigerkade fietsen gigantisch druk in de straat. De geplande fietsroute zal alleen maar gebruikt worden indien daar ook een logisch en direct vervolgtraject wordt aangelegd, richting Moermanskkade ligt zo'n fietsroute er al, maar richting Danzigerkade ontbreekt die.

We hebben op een schetsje een tweetal routes getekend, langs het theater en langs de parkeergarage, om beide kanten van de Danzigerkade te bedienen. Dit is een voorbeeld, we denken dat er op meerdere plekken zulke 'gedetailleerde' planning nodig is om de stromen fietsers logisch te laten lopen.

3.8. Fietsers en voetgangers scheiden: 'rustgebieden' voor wandelaars

Een onderscheid maken tussen snelfietsers en langzame

fietsers is van belang, maar ook tussen fietsers en voetgangers! Want er zijn meerdere trajecten, waar op dit moment voetgangers dezelfde ruimte met (snelle én langzame) fietsers moeten delen, zoals bijvoorbeeld langs de Transformatorlaan, het tracé tussen het bedrijventerrein en Zonnehoek, het noordelijke pad in het 19de eeuwse Westerpark. Het zal duidelijk zijn dat het mengen van snelfietsers en voetgangers absoluut onwenselijk, want gevaarlijk is. In dat licht zou mogelijk voor het Westerpark een snelfietsroute direct langs de Haarlemmertrekvaart een optie zijn? Bij het dorp Sloterdijk gaan alle fietsers om het dorp heen en is er aan de andere zijde een voetgangersroute, die ook toegang geeft tot de volkstuinen.

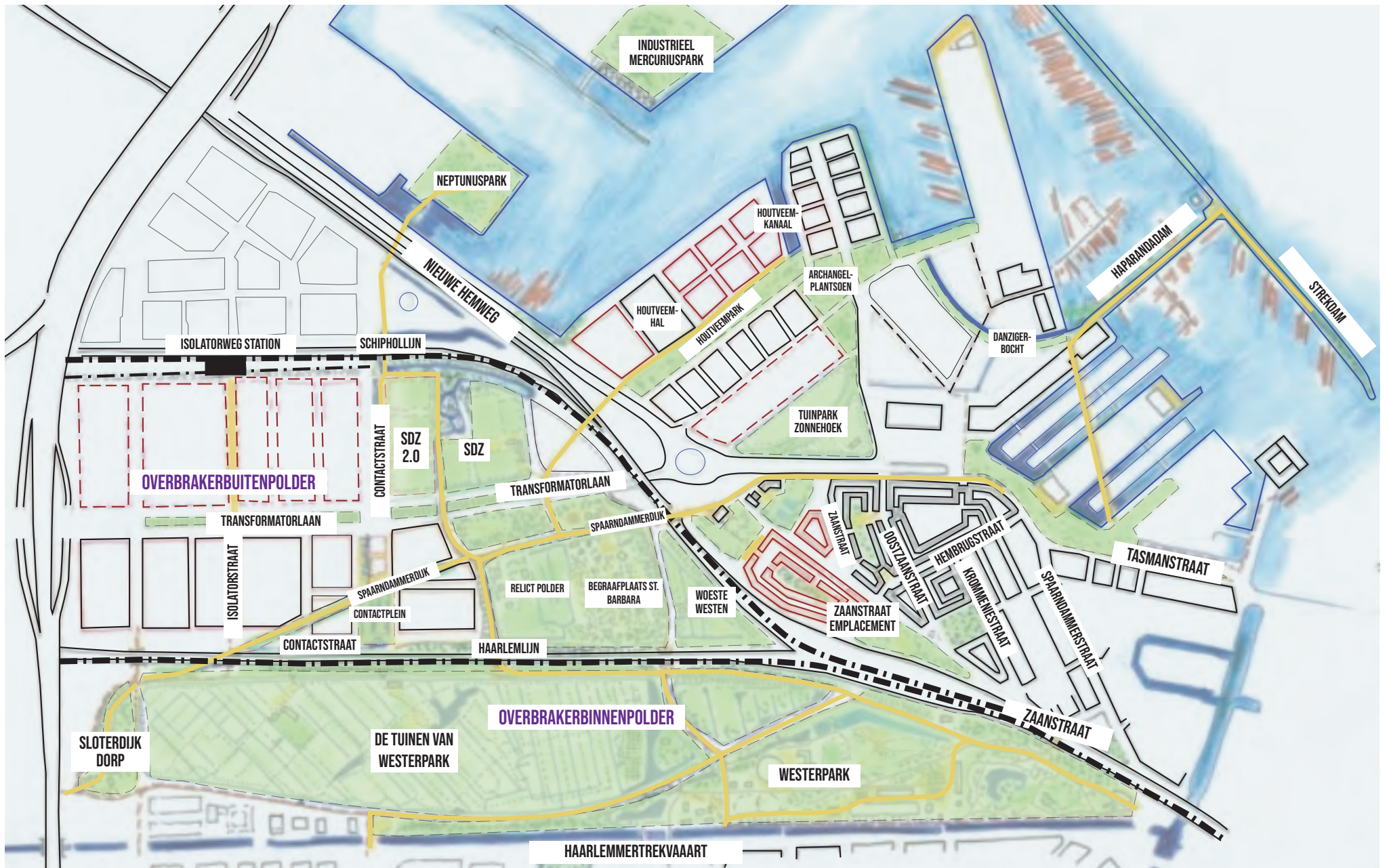
De Buren pleiten met klem voor een separaat exclusief voetgangersnetwerk. Het groen-blaauwe netwerk, zoals we hiervoor uitgebreid (maar zeker niet volledig) hebben bewandeld, is daarvoor de basis. Wij willen met nadruk vasthouden aan een netwerk alleen voor voetgangers, 'rustgebied voor voetgangers'. De Buren vinden het dan ook onjuist wanneer de gemeente ons voorstel om over het voormalige spoortracé door Zonnehoek een low profile wandelpaadje voor liefhebbers te maken - bij wijze van spreken met een enkele plank over de sloot - overneemt maar sterk uitvergroot met de opmerking dat hier ook fietsers moeten kunnen rijden, mocht de andere fietsroute (aan de noordzijde van Zonnehoek, de ruimte die nu gedeeld wordt met voetgangers) overbelast raken. Wij delen de zorgen van Zonnehoek over een dergelijk idee. Het is een pijnlijk voorbeeld hoe makkelijk de essentie van de voorstellen die de Buren hier doen voor dit hele gebied soms wordt misverstaan. De basis is het

groen-blaauwe netwerk als ruimte-structurerend principe, goed voor mensen (wandelaars), fauna en flora! Er is nog te weinig openheid voor het hoognodige nieuwe verhaal over het soort stad dat Amsterdam wil zijn. We hebben zeker niet de waarheid in pacht, maar de Buren zouden graag juist hierover een constructief gesprek willen voeren en onze bijdrage vanuit de dagelijkse gebruikers willen leveren.

III. Concluderend: een visie op Westerparkhaven om mee verder te werken

Aldus hebben De Buren een schets gemaakt van onze bevindingen van de veldateliers en de discussies aan tafel, waarin wij het perspectief van **kwalitatieve verbindingen** – dat wil zeggen groen-blaauw, voetgangers en fietsers, en het openbaar vervoer – vooropstellen. Dat netwerk van verbindingen vormt het kader voor de (her-)ontwikkeling van 'rood' programma (wonen, werken en voorzieningen).

De Buren stellen ook een andere naam voor voor dit deel van Haven-Stad, ten zuiden van het IJ: **Westerparkhaven**. Met deze naam willen we uitdrukking geven aan het fundament van ons verhaal over dit deel van de stad: om hier **het Westerpark en het havenlandschap met elkaar te verbinden in een doorgaande groen-blaauwe structuur**. Inherent aan die benadering is de ambitie om over de grenzen van

Westerparkhaven in de optiek van de Buren met plaatsnamen

buurten heen huidige en nieuwe Amsterdammers, jong en oud, met elkaar te verbinden en een gezond, veilig, klimaatbestendig, duurzaam en karakteristiek 'gedeeld thuis' te bieden.

De Buren zijn ervan overtuigd dat ook de benaming van een project meewerkt aan het realiseren van deze ambitie. De naam **Westerparkhaven** draagt al een deel van het verhaal uit, en maakt nieuwsgierig het verhaal beter te leren kennen. Anders dan de naam Haven-Stad, die een separaat stuk stad suggereert, is Westerparkhaven onverbreekbaar onderdeel van Amsterdam.

De schets is een illustratie van mogelijkheden, allesbehalve een plan, en is ook verre van volledig. De Buren hebben de schets gemaakt als uitdrukking van de manier hoe zij de fysieke stad, de stad van de stenen, het water en het groen beleven, ademen en voelen. We hebben geprobeerd om heel concreet aan te wijzen wat wij waarderen en waar wij mogelijkheden zien. De schets is bedoeld als uitnodiging, als uitnodiging om een gesprek te voeren, om met elkaar inzichten te delen.

We sloten onze presentatie op 11 september 2023 af met het aanbieden van deze visie (work in progress) "aan de gemeente Amsterdam

- in vervolg op ons deel van de 399 reacties op het Integraal Raamwerk Haven-Stad
- een samenhangend geheel; van overtuigingen, wensen, mogelijkheden, suggesties en vragen
- opdat er een dialoog kan ontstaan, een Socratisch

gesprek

- in woorden, maar voorbij algemene noties en ambities
- over de concrete plekken en verbindingen, over het groen, blauw, zwart en rood, over de fysieke stad die we ademen en voelen, over Ons Amsterdam
- een uitwisseling van inzichten, argumenten, om tot gefundeerde en meer gedragen ruimtelijke oplossingsrichtingen te komen".

We schreven ook: "dit is in concreto Samen Stad Maken".

Vandaar dat de Buren ook hebben voorgesteld om de Veldateliërs op een of andere manier voort te zetten, om als Kerngroep, dus samen met de gemeentelijke ontwerpers op pad te gaan naar bepaalde plekken. Zo zou het interessant kunnen zijn om samen de fysieke (on-) mogelijkheden bij voorbeeld het Zaanstraat-emplacement, het Renewi-terrein, omgeving Houtveemhal, het tracé van de Spaarndammerdijk in Sloterdijk Zuid, te ontdekken.

Het zat er helaas deze periode nog niet in. Mogelijk dat zoiets in de verdere toekomst alsnog tot de mogelijkheden gaat behoren, wanneer de inhoudelijke medewerkers van de gemeente wél voldoende tijd en ruimte krijgen en nemen om aan de veelgehoorde en vaak beschreven gemeentelijke ambitie van Samen Stad Maken daadwerkelijk uitvoering te geven. Hopelijk kan bovenstaande alle betrokkenen, gemeente en (nieuwe) burens tot inspiratie dienen. ■

Reactie gemeentelijke Programmteam

Op 11 september 2023 hebben De Buren hun visie in het Kernteam gepresenteerd. Tijdens de werksessie met de Kerngroep op 15 januari 2024 hebben de Stedenbouwkundige en de Programmamanager namens het gemeentelijk programmteam op de voorstellen en ideeën gereageerd. De voor Haven-Stad vastgestelde uitgangspunten, randvoorwaarden en praktische (on)mogelijkheden spelen een belangrijke rol in de reactie van het gemeentelijk programmteam. Over het belang de onderwerpen en het belang ervan zijn De Buren en het Programmteam het vaak eens. Over de invulling ervan niet altijd. Gezamenlijke ambitie, verschil van inzicht en onderwerpen om nader te onderzoeken in volgende fasen van de planontwikkeling hebben we samengevat.

Lees meer op pagina 83.

GEDICHT

De groenzoeker

*de groene slang ritselt ongeduldig
zie haar tot in de verte, meander mee
verleiding niet weerstaan
zo wijkt de straat de route verandert
het oog filtert op de golfengte groen*

Andere ruimte ontstaat

*naast de sloot ligt ook een pad
onder de rails ligt een dijklichaam
boven het pad begint een vlindertalud*

Visser tuurt naar de dobber

*hoor mijn zucht
er kiekt een blad langs mijn haar
een oude dijk van eeuwen terug herschept
tekent het landschap
als de penseel van de zondagsschilder*

*het is mijn stadsland, onze aarde met Middeleeuws gras
weilanden naast de rustplaats van mijn voorouders
waar hemelwater in de aarde vloeit*

*hier staan de bomen, gebogen en soms geknakt door de
zomerstorm die verrast
de dijk opnieuw bestraat, de bocht omhoog, het zandpad*

*Pony's staan rustig te wachten tot na schooltijd kinderen hen
zadelen om te berijden
verderop de duivenmelkers de hondentrainers, kavels groen in
dienstbaar gebruik*

*de hardlopers variëren kiezen afstanden van 5 of 10 kilometer
de hardlopers betreden het leem, gravel, steen of teer*

*Hoor de bomenrij die fluistert als je goed luistert
precies de woorden in het hart
bladeren zingen de zinnen uit een onderbuik
vogels fluiten het nieuwe geluid in de stilte
wormen frunniken in de modder onzin weg*

één ademtocht leeft op naar zin van zijn

*daar rijdt de trein, speelt een jongen op het landje
woest met takken, vuur, zand en water
wind speelt met zijn haren*

*de toegangsweg eigenlijk een park
het viaduct een ecologische toegangspoort
die bekkens daar, de blauwe plekken vol watersportplezier*

*in twee ademtochten
ontstaat
de andere route
van groen en zand
van land*

Voor Anna Vos
© Anne Marie Hoogland / januari 2024

Hoofdstuk 3: Proces Reflecties

3.1 Reflectie van de Ateliermeester

3.2 Reflecties van de betrokken onderzoeker

GEDICHT

De geledpotige

*De geledpotige zet koers
op een formule voor heldere opbrengst
Gewervelden komen onder
het vermolmde hout tevoorschijn
in het licht en loven de stadsontwikkeling
Beweging komt op gang
op de oude vochtige havengrond*

*De spinachtige strekt mee tot de
rek eruit is, ontmoeting verstijft
gebiedt -er moet iets gebeuren-
haar extremiteiten draaien in andere webben
in het veld vertoeven de groenzoekers
bij de blauwe plekken, schimmels en draden
kuieren tieners kundig in het havenbekken*

*Haar web is fijnmazig
dundradig kleeft aan mobiele nummers
van stadse bazen, opgavegerichte receptoren
lubberen hakkelend voort, alle geledingen langs
de tijd regisseert, de bodem wacht
Energiek doktert de spin verder
meester in het atelier Samen Havenstad Maken*

**Voor Martien Kuitenbrouwer en Amber Bosse,
Ateliermeester en -leerling van 2022 tot en met heden;
Public Mediator in het gesprek over Samen Stad Ieren Maken;
Een oefenplaats en leerweg die is vastgelegd in dit werkboek over de
toekomstige ontwikkeling van Westerparkhaven.**

Anne Marie Hoogland 14 juli 2024

3.1 Reflectie van de Ateliermeester

Deze uitgebreide reflectie is geschreven door de Ateliermeester, vanuit haar rol als voorzitter van het proces. Omdat partijen elk eigen ervaringen hebben, zijn met behulp van quotes de reflecties van de Buren en het Programmteam verweven. We sluiten af met een reflectie van Selina Abraham, die als actieonderzoeker heeft meegelopen en vanuit haar rol flink heeft bijgedragen aan Samen Haven-Stad maken. Zij deelt haar eigen observaties op het proces.

De afgelopen anderhalf jaar Samen Haven-Stad maken is een hobbelig en tegelijkertijd leerzaam proces geweest. Het voelde aan alle kanten als pionieren. Daarbij komt dat we pas aan het begin staan: als we van het Haven-Stad een mooi, duurzaam, en leefbaar stuk stad willen maken vraagt het proces van Samen stadmaken om langdurige aandacht en inspanning van ambtenaren, bestuurders, bewoners en ondernemers. Dat is nu nog niet per se goed geregeld, maar dat is het wel waard. Omdat we veel kunnen leren van de ervaringen die wij de afgelopen tijd hebben opgedaan, hebben we aandacht besteed aan het opschrijven van onze hobbels, voorbeelden en geleerde lessen.

3.1.1 Hoe we zijn vertrokken

Het proces Samen Haven-Stad maken startte vanuit de ingediende zienswijzen op het Integraal Raamwerk. De Buren, samen met andere organisaties en bewoners, hadden zorgen, wensen en ideeën ten aanzien van het

Raamwerk en wilden deze met de gemeente delen. De Nota van Beantwoording die zij vervolgens op hun zienswijzen ontvingen, kwam niet toe aan de behoefte om echt met elkaar in gesprek te gaan. Ze klopten aan bij de gemeenteraad om dat gesprek alsnog van de grond te krijgen.

De programmanager heeft zich persoonlijk flink ingespannen om dat gesprek – uiteindelijk in de vorm van Samen Haven-Stad maken – op te starten. Toen na een aantal gesprekken werd besloten om dit in een Atelierproces te gieten onder leiding van een onafhankelijk Ateliermeester, begon iedereen met goede moed aan dit gezamenlijk traject. Toch werd al snel duidelijk dat de ‘valse start’ nog nagalande in de samenwerking. De Buren waren best geschrokken van wat er in het Integraal Raamwerk stond en niet tevreden met de Nota van Beantwoording. Aan de andere kant was er bij het Programmteam ook twijfel over de mogelijkheid tot samenwerking met de Buren die het protest hadden aangetekend.

Er waren een aantal ‘reflexen’ die we vaak zagen terugkomen. Vanuit de Buren was een reflex om te denken: de gemeente is helemaal niet geïnteresseerd in een andere manier van stadmaken, ze willen alleen een vinkje zetten en hechten niet écht aan de inbreng van bewoners. Vanuit het Programmteam bestond anderzijds de reflex om te denken dat de Buren alleen hun eigen belang voorop stelden.

Het kostte veel tijd om hier doorheen te komen. De onderlinge verhouding zorgde er ook voor dat kleine misverstanden en communicatiestoornissen soms groot werden. We spendeerden veel tijd in de bijeenkomsten om deze beelden weg te nemen en weer samen te kunnen werken aan inhoudelijke vraagstukken.

3.1.2 Balans vinden in het speelveld

Eén van de redenen voor de hobbels in de samenwerking is het ongelijke speelveld waarop bewoners en de gemeente zich bevinden. Hoewel in het begin van het proces spelregels zijn opgesteld om de verschillen een plek te geven (zoals de regel dat hoewel bewoners en gemeente wel verschillen in macht, zij niet verschillen in (denk)kracht en hun ideeën dus serieus genomen moeten worden), bleven de gevolgen van een ongelijk speelveld vaak terugkomen. Een vaak terugkomend voorbeeld was het niet delen van informatie door het Programmteam, meestal onbewust, wat voor de Buren lastig was, omdat zij dan geen goed overzicht hadden van wat er allemaal binnen de gemeente plaatsvond. In de woorden van de Buren:

“ Dat er geen gelijk speelveld bestaat - behalve in omgangsvormen - is natuurlijk ook niet verwonderlijk. Ambtenaren en burgers nemen per definitie een andere positie in, en zonder af te doen aan de brede kennis van burgers (vanuit

het soms langjarige verleden, hun eigen professies en hun dagelijkse ervaringen), ambtenaren hebben altijd een voorsprong in de informatievoorziening en het overzicht vanuit de ambtelijk-politieke wereld.

Maar er is één niveau waarop ambtenaren en burgers wel elkaars gelijken zijn, namelijk als dagelijkse gebruikers van de stad. Daarom is het ook zo belangrijk om samen het gebied in te gaan.”

3.1.3 Het garanderen van tijd, budget, en aandacht voor de inhoud

Samen Haven-Stad maken gaat over samen onderzoeken. Dat betekent dat er zowel ruimte moet zijn vanuit ambtenaren om nieuwe ideeën op te doen en plannen te heroverwegen als vanuit bewoners en andere stakeholders om terughoudend te zijn om met concreet uitgewerkte voorstellen te komen. Dat betekent ook dat er genoeg budget, tijd, en mensen vrijgemaakt moeten worden om daadwerkelijk in zo'n proces te investeren. De Buren hebben vaak aangegeven dat juist het fysieke domein van de gemeente betrokken moet worden bij Samen stadmaken, en niet alleen het sociale domein:

“ *Waar waren de inhoudelijke medewerkers (stedenbouw, cultuurhistorie, infrastructuur, groen en landschap, waterhuishouding, ...)? Stedelijke ontwerpers waren erbij, maar hadden niet genoeg tijd om vanuit hun kennis en kunde*

volwaardig mee te doen (...). Wij zouden graag zien dat de medewerkers van de gemeente voldoende tijd en budget krijgen toebedeeld om het idee van Samen Stad Maken ook daadwerkelijk inhoud te geven, om aan de veelgehoorde en vaak beschreven gemeentelijke ambitie van Samen stad maken in concreto uitvoering te geven.

Ook zou het passend zijn dat ook de gesprekspartners (i.c. de meewerkende bewonersgroep) van een budget worden voorzien om kosten te kunnen maken en bij geschillen ook zelf externe expertise te kunnen inwinnen. En tenslotte moet er ruim budget (en een ruimere taakstelling) zijn voor een Ateliermeester.”

Het Programmteam liep ook tegen uitdagingen aan wat betreft het organiseren van hun eigen tijd voor het vrij intensieve Samen stadmaken traject:

“ *De collega's van het fysiek en sociaal domein hebben zich ingespannen, ook achter de schermen. Net als de Buren aangeven, moesten wij dit traject ook naast onze andere taken doen..*

Een proces van de omvang dat we nu hebben doorlopen was vooraf niet voorzien in mensen en middelen. Wel hebben we steeds de voortgang en ontwikkelingen intern gedeeld in het managementteam en met de

interne opdrachtgevers van het programma Haven-Stad. Binnen de ruimte die we hadden hebben we hard gewerkt om de participatie zoals die eerst was in dit traject naar een hoger niveau te brengen.”

In het voorwoord, waar de geleerde lessen zijn opgenomen, is dan ook nadrukkelijk opgenomen dat bij het aangaan van een Samen stadmaken project het essentieel is dat inhoudelijk betrokken ambtenaren de tijd en ruimte krijgen om hier echt goed aan te kunnen deelnemen. Deze tijd en capaciteit is nu vaak niet genoeg ingecalculerd.

3.1.4 Voorkom simultaan schaken voor burgers én ambtenaren

Een andere uitdaging die we tegenkwamen zijn de vele deelprojecten die lopen rondom de ontwikkeling van Haven-Stad, die niet integraal worden aangestuurd door de gemeente. Afgelopen anderhalf jaar werd bijvoorbeeld Sloterdijk II al ontwikkeld en werden projecten voor de HOV-buslijn en de metrohalte in gang gezet. En dat terwijl we in het Atelierproces nog bezig waren met het aanvullen van Integraal Raamwerk.

Omdat het Samen stadmaken proces niet als een paraplu over projecten heen hangt, worden de opbrengsten niet vanzelfsprekend doorgevoerd in deelprojecten. Sterker nog: hoewel het Programmteam zich hiervoor inspande, bleek het heel lastig -en soms niet mogelijk- om opbrengsten uit Samen Haven-Stad maken direct te integreren in andere projecten.

Dit legt een probleem van de gemeentelijke organisatie bloot: hoe goed zijn projecten intern afgestemd? En hoe organiseer je participatie over al die projecten afzonderlijk, zonder dat je kennis en aandacht verliest van mensen die je juist wil betrekken? Die vragen zijn bij uitstek relevant in een zeer tijdrovend proces als samen stadmaken.

Nu vragen we namelijk van de omgeving dat zij meerdere procedures tegelijk in de gaten moeten houden en dus 'simultaan moeten schaken'. In de woorden van de Buren:

“ Er wordt wel heel erg veel inzet van burgers verwacht...

Wat de gemeente intern niet voor elkaar krijgt, namelijk afstemming en coördinatie, worden burgers wel verondersteld te doen. Naast onze deelname aan het Samen Haven-Stad maken traject moesten we separaat onze (wettelijk erkende) zienswijzen indienen op:

- ***Sloterdijk Zuid***
- ***Transformatorweg***
- ***Ontwikkelstrategie 2035***
- ***MIRT t.z.t.; en daar kunnen we al onze varianten proberen in te brengen....***
- ***en recent richting het stadsdeel de Aanpak Groot Westerpark.***

En dat allemaal dus in de vrije tijd....”

3.1.5 Samen stadmaken in de vorm van brede Ateliers: wisselwerking tussen proces en inhoud

Voor Samen Haven-Stad maken is gekozen om een reeks grote Ateliers te organiseren voorbereid en uitgevoerd door het Programmteam en de Buren samen. Op die manier kon het gesprek met de omgeving worden uitgebreid en kwamen de belangrijke onderwerpen op tafel. Tussendoor waren er voorbereidende overleggen en werden de opbrengsten van de Ateliers samen doorgespit. Uiteindelijk brachten we door deze vorm meer tijd door in de Kerngroep dan vooraf was voorzien. Het Programmteam zegt hierover:

“ Kijkend naar het proces van Samen Haven-Stad maken, is onze indruk dat deze rond de ateliers uitstekend heeft gewerkt, maar dat we er met elkaar nog niet in zijn geslaagd om in Kerngroepverband de juiste werkvorm en sfeer te creëren waarin onderlinge samenwerking optimaal gedijt.

De Kernteamsessies hebben weliswaar structuur geboden, maar vaak niet de ruimte en informaliteit die nodig is om een open gesprek te voeren en elkaar beter te leren kennen, zien en horen. Mogelijk dat andere werkvormen en een andere rolverdeling hierbij kunnen helpen. Voor ons ligt hier een belangrijke uitdaging om dit in de volgende fase met elkaar verder te verkennen. Een uitdaging die we graag aangaan.”

De Buren misten naast het Atelierproces een vorm waarin ze in kleiner verband al schetsend en analyserend konden discussieren. De behoefte om verder het gebied in te duiken en met concrete dilemma's aan de slag te gaan maakte dat de Buren eigen Veldateliers organiseerden in de zomer. In eerste instantie was de bedoeling dat zij deze vorm zouden uittesten, en waarna met de hele Kerngroep -en anderen genodigden- het gebied ingingen. Uiteindelijk presenteerden zij eerst hun eigen opbrengsten aan het Programmteam, als uitnodiging voor verdere inhoudelijke uitwisseling.

Het werd een lastige bijeenkomst waarbij de verwachtingen over en weer ver uit elkaar liepen. Het zorgde uiteindelijk voor een overlegpauze waarbij het Programmteam een periode nam om interne gesprekken te voeren:

“ Voor ons als [het Programmteam] was het een periode van bezinning: was is er gebeurd, hoe is dat gekomen, hoe voelen we ons erbij en hoe komen we weer op het juiste spoor. De programmamanager en de deelnemers aan de Kerngroep hebben hier een aantal gesprekken over gehad.

Vooral het verschil in verwachtingen over waar we het in dit traject wel of niet mee concreet aan de slag konden was lastig. Wij zitten vast aan het Plaberum en het Integraal Raamwerk is pas een eerste stap daarin. We hadden tijd nodig om te bedenken wat we konden met de schets van de Buren.”

Huisdichter Anne Marie Hoogland schreef een gedicht naar aanleiding van de overlegpauze:

GEDICHT

Tik Tik

*er klikt een klok
er tikt een tijd
langzaam af*

*er klinkt een stem
er valt een scheur
is het licht?*

*aan de tafel van de Walvis
buiten op het terras
maken Buren een rondje
onwetend over de komende nacht
waar ongemak en boosheid zich verzamelt*

*Keet fragmenteert volleerd
de bedoeling voorbij
maakt zich los
om zich vast te houden aan de kwestie
grondpolitiek*

*de burens vallen stil
e-mailen, wachten, nog langere e mails volgen
uiteindelijk schrijft eenieder er een
wat doet tijd in zo'n geval?*

ergernis groeit

plotseling helpen de archetypes

*de gevoelige brengt de zachtheid van het afschudden
de actievoerder werkt gestaag door op de inhoud van kansen en
bedreigingen*

de denker neemt afstand naar Frankrijk

de helper verzamelt wijsheden

de groenman luistert naar de wind

de dichter baant zich een weg naar de vluchtheuvel

op de kruising van twee werelden

wij laten los wat niet meer vast wil zitten

de tijd doet de rest

er tikt een klok

langzaam komt er nieuwe tijd

best lang hoor voor we weer beginnen gaan

ik kom gewoon expres te laat

hallo allemaal, zijn wij weer aan het werk gegaan?

wij aarzelen

Anne Marie Hoogland 20 november 2023

Na drie maanden pakten we het gezamenlijk overleg weer op. In januari werd een Kerngroepsessie georganiseerd waarin het Programmteam inhoudelijk reageerde op de presentatie van de Buren. Het verder doorpraten over de (deel)onderwerpen is iets wat in volgende fasen moet gebeuren.

3.1.6 Grote ontwikkeling, kleine stapjes

De ontwikkeling van Haven-Stad is een enorme operatie. Terwijl er frustratie is over het gevoel van 'simultaan te moeten schaken' en het feit dat grote ontwikkelingen en beslissingen het speelveld veranderen, begint proces Samen Haven-Stad Maken wel zijn vruchten af te werpen in kleine stappen die nu gezet worden. Er is een start gemaakt met denken van onderop, vanuit bestaande én nieuwe kwaliteiten. In de woorden van het Programmteam:

“ De samenwerking met de Buren rond de organisatie van de ateliers hebben we als waardevol ervaren. Hun kennis van het gebied en omliggende buurten, de historie en sociale netwerken was medebepalend voor de rijke inbreng en betrokkenheid van deelnemers aan de ateliers.

Bovendien hebben we elkaar in de samenwerking beter leren kennen en ervaring opgedaan voor het samen stad maken, waardoor we een basis hebben

opgebouwd voor volgende planfasen en hoe daarin samen te werken. De uitdaging waar we met Haven-Stad voor staan, is om de nieuwe buurten te verbinden met de bestaande wijken, zodat het geen eiland wordt. Om dat te voorkomen, willen we inspelen op wat er in omliggende buurten al aanwezig is en gebeurt. Zo leerden we dat SDZ niet alleen een voetbalvereniging is, maar het is ook de spil in een sociaal netwerk in de buurt. Als je nieuwe maatschappelijke voorzieningen gaat maken, is het goed om daarin samen op te trekken.”

Uiteindelijk is de grote waarde van het Samen Haven-Stad maken tot nu toe het samenbrengen van de verschillende perspectieven op het gebied waar Haven-Stad aan het verrijzen is en het vormen van nieuwe ideeën over hoe dit deel van de stad ontwikkeld kan worden in de bestaande omgeving. Uiteindelijk

moeten we toe naar een meer organische vorm van stadsontwikkeling waar het nieuwe met respect voor de bestaande omgeving stap voor stap ingepast wordt. We zien dit Reisverslag dan ook als toevoeging aan het al bestaande Integraal Raamwerk. Om te eindigen met de woorden van de burens:

“ Haven-Stad moet duurzame samenlevingsopbouw hoog in haar vaandel hebben staan, met als basiscriteria leefbaar, rechtvaardig, inclusief en verbonden. Het moet niet een reeks van losse projecten met doelgroepen zijn, maar als een project van een ongedeeld sociaal domein, dat niet volledig beheerst door professionals, maar vooral ook door betrokken bewoners. Van jong tot oud en met alle achtergronden. Op dat punt valt nog een wereld te winnen. Daar dient in de volgende fase meer tijd en aandacht aan gegeven te worden” ■

3.2 Reflectie van de betrokken onderzoeker

Een toekomst in kaart brengen door middel van betekenisvolle samenwerking

Selina Abraham

Stedenbouwkundige en sociaal wetenschapper (UvA)

Selina Abraham is promovenda aan de UvA en doet onderzoek naar manieren om “betekenisvolle samenwerking tussen planningsprofessionals en burgergroepen vorm te geven”. Haar project is een onderzoek naar verschillende methoden die gebruikt worden, maar ook naar de uitdagingen waar de verschillende actoren (en facilitators) voor staan om tot betekenisvolle samenwerking met elkaar te komen. Selina volgde het Atelierproces Samen Haven-Stad maken (SHSM) als onderdeel van de richtlijn Samen Stadmaken (SSM) van de Gemeente Amsterdam gedurende de hele looptijd van het proces. Ze nam deel aan de Kerngroep als actieonderzoeker en heeft deelgenomen aan de kerngroepoverleggen, de Ateliers, en de Veldateliers.

Als actieonderzoeker is ze een neutrale wetenschappelijk partner die zich bij het project heeft aangesloten om samen te werken met belanghebbenden, met als doel om wetenschappelijke en maatschappelijke relevante kennis en transformatieve actie teweeg te brengen. Ze heeft een achtergrond als architect en stedenbouwkundige.

Dit deelhoofdstuk biedt ambtenaren en facilitators haar reflecties op het vormgeven van toekomstige samenwerkingen binnen de SSM agenda, waarbij haar **academische reflecties** op proactieve samenwerking worden gecombineerd met **praktische aanbevelingen**.

Highlights

- Betekenisvolle samenwerking binnen participatieprocessen bevordert positieve emotionele banden tussen burgers en hun omgeving. Dit is cruciaal voor het verbeteren van de burgerervaring binnen deze processen en het creëren van gedeelde waarde voor het ontwikkelen van duurzame, leefbare steden door middel van sociale innovatie.
- Sociale innovatie is gericht op het creëren van gedeelde waarde door wederzijds begrip en waardering, waarbij wordt erkend dat samenwerking de perspectieven van verschillende actoren, waaronder ambtenaren, kan verbeteren.
- Acties binnen SHSM variëren van defensieve tot accommoderende strategieën, terwijl transformatieve sociale innovatie vraagt om een proactieve benadering van samenwerking in participatieve processen.
- Een proactieve benadering van sociale innovatie in stedelijke transitie kan worden bereikt door vier categorieën van aanbevelingen:

I Ambigüiteit in experimenten verminderen:

- Gestructureerde maar flexibele omgevingen te creëren die psychologische veiligheid garanderen voor samenwerkende actoren.
- Te zorgen voor veelzijdige vaardigheden in het facilitatieteam: vaardigheid in bemiddeling en het sturen van maatschappelijke resultaten op de lange termijn.
- Verschillen te waarderen en toe te staan om naast elkaar te bestaan in plaats van aan te dringen op consensus.

II Het omarmen van onzekerheid:

- Toekomstige steden ontwerpen voor onzekerheid door middel van meerdere scenario's in plaats van enkelvoudige uitkomsten.
- Kansen en onzekerheden visualiseren
- Creativiteit cultiveren om een positief momentum te genereren.

III Empowerment van actoren binnen concurrerende planningsprocessen:

- Verschillende trajecten in kaart brengen.
- Empowerment van actoren binnen en tussen deze trajecten.

IV Opbouw van samenwerkingscapaciteit:

- Verschillende soorten macht erkennen en machtsdeling vergemakkelijken
- De samenwerkingscapaciteit verbeteren door middel van reflectieve praktijken en training..
- Oproep tot actie voor actoren om elkaar met empathie en mededogen te benaderen.

3.2.1 Wat is betekenisvolle samenwerking?

Participatieve processen tussen ambtenaren en lokale belanghebbenden (zoals burgers en ondernemers) zijn van oudsher uitdagend. Mijn onderzoek gaat na hoe de voorwaarden kunnen worden gecreëerd voor betekenisvolle samenwerking tussen deze actoren in participatieve planningsprocessen. In mijn onderzoek interpreteer ik "betekenisvolheid" als het vermogen van burgers om positieve emotionele banden te creëren en behouden met hun leefomgeving, medebewoners en de processen en actoren die betrokken zijn bij de fysieke en sociale ontwikkeling ervan.

Dit is vergelijkbaar met de gevoelens in de zienswijzingen ingediend voor het Integraal Raamwerk Haven-Stad (2020), die oproepen tot 'echte participatie' in de ontwikkeling van dit nieuw stadsdeel. In dit deelhoofdstuk bied ik een reflectie voor ambtenaren en andere belanghebbenden om toekomstige samenwerkingen onder de paraplu van Samen (Haven-) Stadmaken vorm te geven.

3.2.2 Waarom is betekenisvolle samenwerking belangrijk in (participatieve) planningsprocessen voor een project met duurzame transitie doelen, zoals Haven-Stad?

Ik beschouw twee brede redenen voor "betekenisvolle" samenwerking in participatieve planningsprocessen. Ten eerste, om de ervaring van burgers met democratische

planningsprocessen te verbeteren en zo de ervaren legitimiteit ervan te waarborgen. Ten tweede, en dat is nog belangrijker, om nieuwe waarde te creëren terwijl leefbare duurzame steden worden ontwikkeld en onbedoelde negatieve kosten voor de samenleving worden vermeden. Betekenisvolle samenwerking op dit gebied is een complexe puzzel omdat concepten als 'duurzaamheid' omstreden betekenissen hebben en door diverse groepen verschillend worden geïnterpreteerd, wat leidt tot uiteenlopende verwachtingen.

Om deze complexiteit die ten grondslag ligt aan duurzame transitie in stedelijke planning aan te pakken, is sociale innovatie nodig. Sociale innovatie richt zich op de verbeteringsperspectieven van meerdere groepen, waaronder burgers, bedrijven, consumenten, overheden en tussenpersonen, door gebruik te maken van een mix van grote en kleine veranderingen en nieuwe systemen en structuren. Sociale innovatie vereist betekenisvolle samenwerking tussen meerdere actoren.

3.2.3 Wat houdt betekenisvolle samenwerking voor sociale innovatie in?

Uit bestaande publicaties kunnen we drie strategieën voor procesinnovatie afleiden: 1) een defensieve strategie die risico's beperkt om "business as usual" te handhaven, 2) een reactieve (of accommoderende) strategie die win-situaties tussen belanghebbenden onderzoekt, en 3) een proactieve strategie, die de waardenlogica volledig herontwerpt om maatschappelijke, ecologische en economische voordelen te maximaliseren.

Het initiatief SHSM begon als reactie op negatieve reacties op eerdere participatieprocessen, zoals inspraak zienswijzen en de Nota van Antwoord. Hoewel deze inspanningen gericht waren op het verbeteren van de participatie, ontbrak het aan een intrinsieke betrokkenheid om vanaf het begin van het project betekenisvol samen te werken aan nieuwe waarden.

Strategieën voor het inbedden van duurzaamheid in burgerinclusieve participatieprocessen door de lens van innovatie.

Effectieve samenwerking vereist een gedeeld inzicht dat gezamenlijke inspanningen kunnen leiden tot betere perspectieven voor alle actoren, inclusief ambtenaren. Dit gedeelde inzicht was echter niet overal aanwezig. Daardoor waren de acties van SHSM defensief en reactief. Voor betekenisvolle samenwerking en verbeterde perspectieven is een proactieve strategie nodig.

Om een proactieve strategie te ontwikkelen, bied ik reflecties en aanbevelingen voor i) het ontwerpen van experimentele processen die ambiguïteit verminderen en leren bevorderen, ii) het omarmen van onzekerheid, iii) het versterken van actoren binnen concurrerende planningstrajecten, en iv) het verbeteren van capaciteiten voor samenwerking en machtsverdeling.

3.2.4 Hoe kunnen we experimentele processen ontwerpen die ambiguïteit verminderen en leren bevorderen?

3.2.4.1 Creëren voor psychologische veiligheid

Reflectie: SHSM vertegenwoordigde een nieuwe experimentele samenwerking tussen lokale belanghebbenden en gemeenteamtensaren, die zonder vooraf bepaalde structuur opereerde. Deze experimentele aanpak was cruciaal voor het bevorderen van sociale innovatie, omdat het alle actoren van de kerngroep in staat stelde om te leren door directe ervaring en gezamenlijke betrokkenheid. Het ontbreken van een "script" leidde echter tot ambiguïteit en onzekerheid, wat de psychologische veiligheid binnen de groep ondermijnde. Dit werd gekenmerkt door

momenten van angst en zelfverdediging, en de eerder genoemde aanvankelijke "valse start" had blijvende effecten op de groepsdynamiek. Ondanks deze uitdagingen probeerden de actoren op intuïtieve wijze structuur aan te brengen om deze negatieve effecten op verschillende manieren tegen te gaan, door het aanbieden van aanbevelingen, kaders (Grondbeginselen Haven-Stad) en collectief gedefinieerde 'Spelregels' en een gezamenlijk programma.

Aanbeveling: Om deze problemen in toekomstige samenwerkingen aan te pakken, is het cruciaal om aan het begin een gezamenlijk geschreven werkplan te ontwikkelen. Dit plan moet structuur en duidelijkheid bieden en tegelijkertijd flexibel blijven om projectvoorwaarden en omstandigheden van actoren aan te passen. Belangrijke elementen zijn een gezamenlijke visie en strategie met bijbehorende resultaten, een jaarplanning met vaste periodieke bijeenkomsten, beschikbare middelen en gezamenlijke overeenstemming

over de toewijzing van het budget, duidelijk omschreven rollen en verwachtingen voor alle deelnemers en een aangewezen notulist voor de documentatie van de bijeenkomsten. Daarnaast is het belangrijk om duidelijke verwachtingen te hebben over de experimentele aard van het proces, zodat er ruimte is voor vallen en opstaan. Tijdens de hele samenwerking moet het opbouwen en behouden van psychologische veiligheid een belangrijk aandachtspunt zijn. Psychologische veiligheid, gedefinieerd als een gedeelde overtuiging binnen de groep die ervaringsleren, experimenteren, vragen stellen en het openlijk bespreken van fouten zonder angst voor negatieve consequenties bevordert, is essentieel voor het garanderen van effectief teamwerk en het stimuleren van innovatie in dergelijke samenwerkingsomgevingen.

3.2.4.2 Meerzijdige facilitatie

Reflectie: De aanvankelijke "valse start" en de spanningen die voorafgingen aan de oprichting van het Atelier benadrukten de behoefte aan een faciliterend team

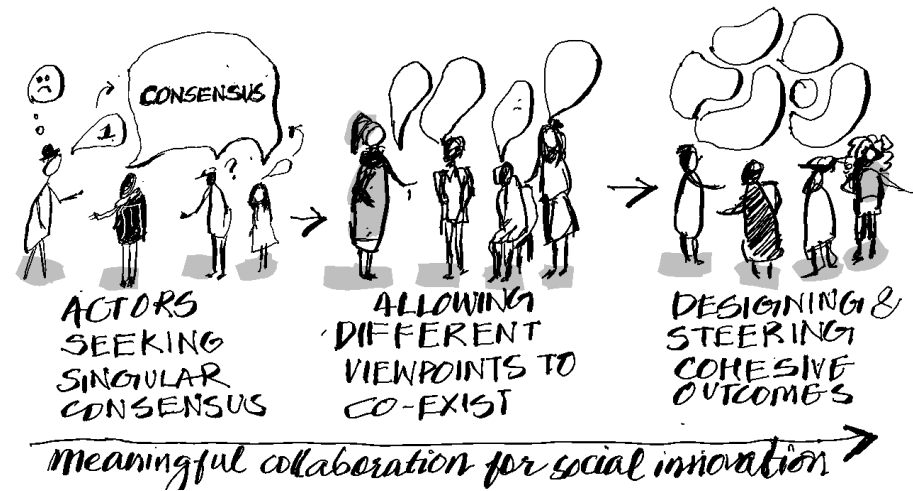
met expertise op het gebied van conflictbemiddeling. Een proactieve strategie zou echter ook teamleden moeten omvatten die in staat zijn om gezamenlijke resultaten te ontwerpen en overeenkomsten te sturen die privébelangen in evenwicht brengen met maatschappelijke doelen op de lange termijn.

Aanbeveling: Het faciliterende team moet bestaan uit twee belangrijke expertisegebieden: bemiddeling en co-creatie. Bemiddelingsdeskundigen, zoals de onafhankelijke Openbare Bemiddeling die is aangesteld als Ateliermeester, zijn cruciaal voor het managen van samenwerkingsrelaties binnen het kernteam. Co-creatie-experts vullen dit aan door de ontwikkeling van gedeelde resultaten te sturen. Terwijl bemiddelingsexpertise onafhankelijk vereist, kunnen co-creatiespecialisten vanuit de gemeente worden aangetrokken. Deze interne expertise biedt het extra voordeel van bekendheid met gemeentelijke processen, waardoor participatieve activiteiten beter geïntegreerd kunnen worden in bestaande kaders.

3.2.4.3 De diversiteit van perspectieven omarmen

Reflectie: Samenwerkende actoren in multistakeholderprocessen hebben inherent verschillende belangen, wat vaak eerder als een uitdaging dan als een kans wordt gezien. Dit was duidelijk tijdens de ontwikkeling van deze publicatie, waar de bezorgdheid ontstond dat het vertegenwoordigen van verschillende perspectieven verdeeldheid zou kunnen zaaien of conflicten zou kunnen benadrukken. Een goed voorbeeld was het begrip "representativiteit", dat een twistpunt werd. Het gemeentelijke PT benadrukte de diversiteit

Voorbij consensus
naar samenhang

van de hele stad, terwijl de Buren, die specifieke groepen belanghebbenden zoals de voetbalvereniging vertegenwoordigde, vonden dat deze focus soms hun unieke bijdragen aan de ontwikkeling van de stad overschaduwde. Beide standpunten zijn steekhoudend.

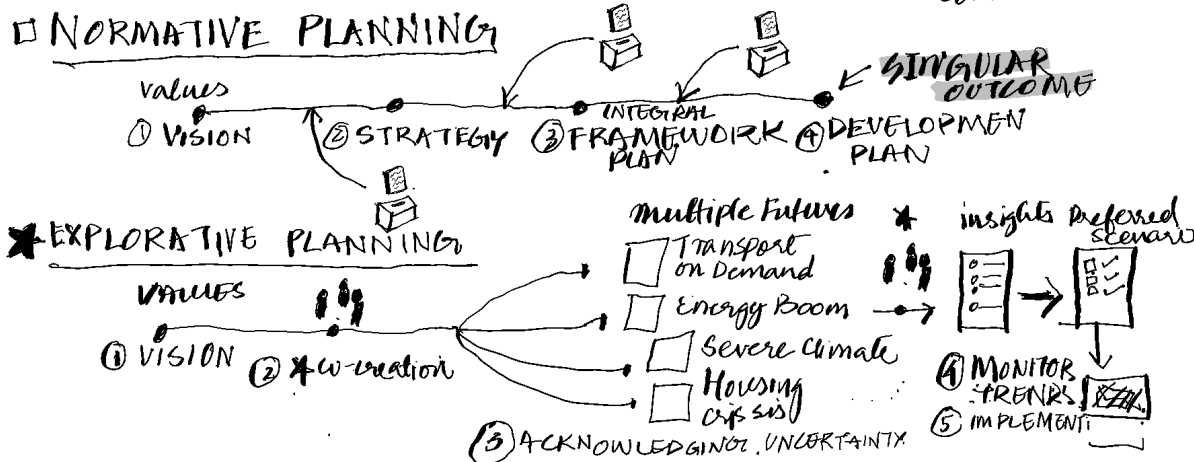
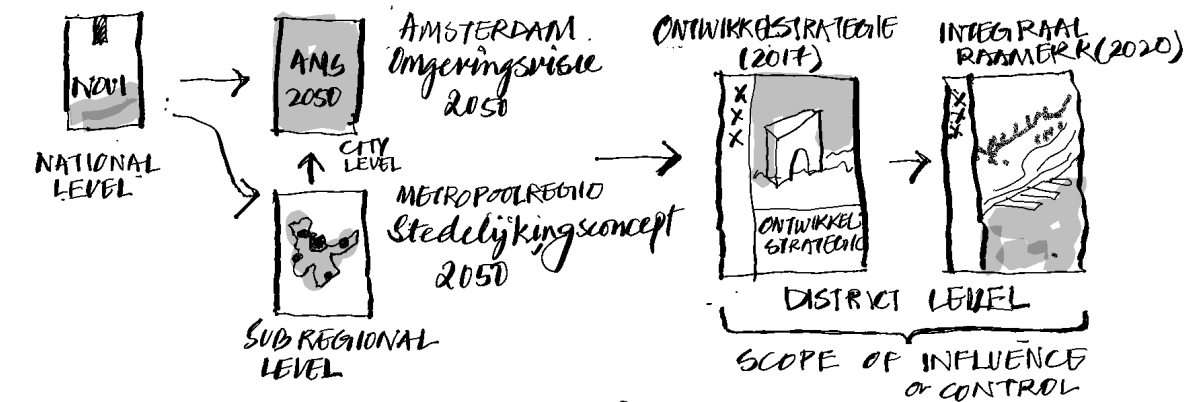
Aanbeveling: In plaats van te streven naar consensus, maakt het erkennen van verschillen creatieve probleemoplossing mogelijk voor meer inclusieve oplossingen. Participatieve planningsprocessen moeten prioriteit geven aan representativiteit om gezamenlijke waardecreatie te bevorderen en systemen te ontwerpen waarin deze verschillende perspectieven naast elkaar kunnen bestaan en uiteindelijk samenhang kunnen vinden. Het is belangrijk om de waarde te erkennen van toegewijde groepen zoals de Buren, die de capaciteit hebben om actief te participeren. De waardering van verschillende standpunten kan worden geïnstrumentaliseerd door een bestuursstructuur op te zetten die de samenwerking tussen burgergroepen en ambtenaren vergemakkelijkt, met inbegrip van

gesubsidieerde gemeenschapsactiviteiten om vertegenwoordiging te garanderen. Deze structuur zou moeten inspelen op de behoeften van zowel ambtenaren als inwoners, door financiële steun te verlenen voor gemeenschapsinitiatieven en, optioneel, individuele uren te compenseren. Een dergelijk kader zou de verschillende perspectieven in evenwicht brengen en gebruik maken van de sterke punten van betrokken belanghebbenden, wat zou leiden tot inclusieve resultaten van stedelijke ontwikkeling.

3.2.5 Hoe kunnen we onzekerheid beter omarmen in het ontwerp van toekomstige steden?

3.2.5.1 Toekomstige steden ontwerpen voor onzekerheid door middel van meerdere scenario's

Reflectie: Vaak wordt erkend dat participatieprocessen te laat in het ontwikkelingsproces plaatsvinden, "nadat de beslissingen al zijn genomen". In het geval van Haven-Stad heeft de vastgestelde Haven-Stad

Een vergelijking van de bestaande normatieve planningsbenadering met een exploratieve scenario gebaseerde planningsbenadering.

Ontwikkelstrategie 2017 het bredere programma van Haven-Stad al bepaald. Hoewel de gemeente Amsterdam ambitieus is door de Omgevingsvisie 2050 te gebruiken als leidraad voor haar ontwikkeling, gaan de vervolgsbeleidsdocumenten zoals de Ontwikkelstrategie 2017 en het Integraal Raamwerk uit van enkelvoudige uitkomsten. In werkelijkheid blijkt uit gesprekken met ambtenaren en andere professionals dat deze enkelvoudige uitkomsten niet gegarandeerd zijn vanwege onzekerheid van politieke en klimaatgedreven aard.

Aanbeveling: Gezien dit perspectief zou het passender zijn voor de beleidsrichting zoals de Ontwikkelstrategie H-S en het Integraal Raamwerk H-S om een zichtbaar verkennende aanpak te hanteren, waarbij meerdere scenario's worden onderzocht in plaats van een enkelvoudige uitkomst te presenteren. Ik raad aan om uitgebreide en inclusieve scenario's te ontwikkelen waarin de waarden van belanghebbenden worden meegenomen. Actoren moeten een verkennende mentaliteit cultiveren door zich te richten op het

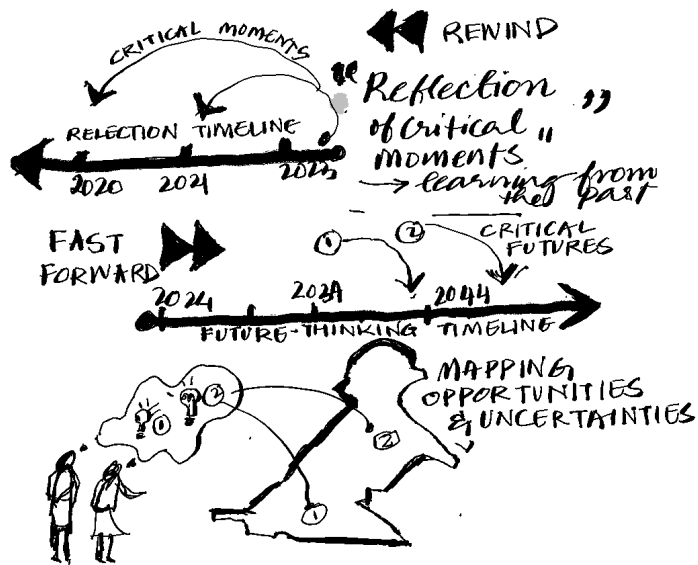
creëren van kwalitatieve scenario's door middel van groepsdiscussies over onzekerheden en hun mogelijke implicaties, in plaats van te vertrouwen op een eenvoudig basisscenario dat slechts huidige trends extrapoleert. Het betrekken van de expertise van lokale belanghebbenden kan de interne validiteit van deze scenario's vergroten en waardevolle leermogelijkheden bieden voor alle actoren. Door meerdere gewenste en ongewenste toekomsten te onderzoeken, kan deze aanpak de besluitvorming beter onderbouwen en leiden tot robuustere, beter aanpasbare en flexibelere strategieën voor stedelijke ontwikkeling.

3.2.5.2 Kansen en onzekerheden in kaart brengen

Reflectie: Stedelijke planningsprocessen in een vroeg stadium, zoals SHSM, kunnen psychologische veiligheid ontberen door inherente onzekerheden, waaronder mogelijke stopzetting van projecten en een beperkt vermogen tot transparantie van gemeentelijke processen tijdens verkennende fasen. Dit kan leiden tot misverstanden en gespannen samenwerkingsverbanden, vooral bij omstreden projecten. De paradox van het plannen in een vroeg stadium is dat, hoewel participatieve processen in deze fase het meest gewenst zijn, ze onbezoldigde betrokkenheid van burgers vereisen zonder gegarandeerde concrete resultaten, wat betrokkenheid kan ontmoedigen en werkrelaties kan schaden.

Aanbeveling: Deze uitdagingen kunnen worden aangepakt door de eerdere aanbeveling voor het opzetten van een bestuursstructuur voor lokale belanghebbenden. Dit zou de uitwisseling van kennis

Toekomstige en voorbije tijdlijnen instrumentaliseren

vergemakkelijken en onzekerheid verminderen door continuïteit te garanderen. De effectieve begeleidingsmethoden binnen de kerngroep die de emotionele banden met de stad erkennen en tegelijkertijd de verwachtingen managen, kunnen ook onzekerheid verminderen, bijvoorbeeld door gebruik te maken van een visuele 'Future-Fast-Forward' tijdlijn die toekomstige kwesties documenteert, overeenkomsten in een vroeg stadium weergeeft en dient als hulpmiddel voor overleg. Zo'n tijdlijn moet het stedelijke ontwikkelingsproces visualiseren en ideeën of problemen plaatsen die op dit moment niet kunnen worden aangepakt. Het is ook belangrijk om de institutionele transparantie over interne processen en beperkingen te vergroten om vertrouwen op te bouwen bij externe medewerkers.

3.2.5.3 Creativiteit cultiveren

Reflectie: Werken met voortdurende onzekerheid en aangetaste psychologische veiligheid kan de sfeer in een samenwerkingsomgeving temperen. Ondanks deze uitdagingen gebruikte de kerngroep verschillende methoden die creativiteit en leren stimuleerden. Sommige aanpakken, zoals de pitches in de Ateliers en de veldateliers van de Buren, bleken bijzonder effectief in het overbruggen van begrip tussen verschillende domeinen en het verbinden van IR-ambities met de realiteit in de praktijk. Andere methoden echter, zoals de sessies voor het maken van kaarten (gesprektafels), hadden baat kunnen hebben bij een meer ervaren begeleiding.

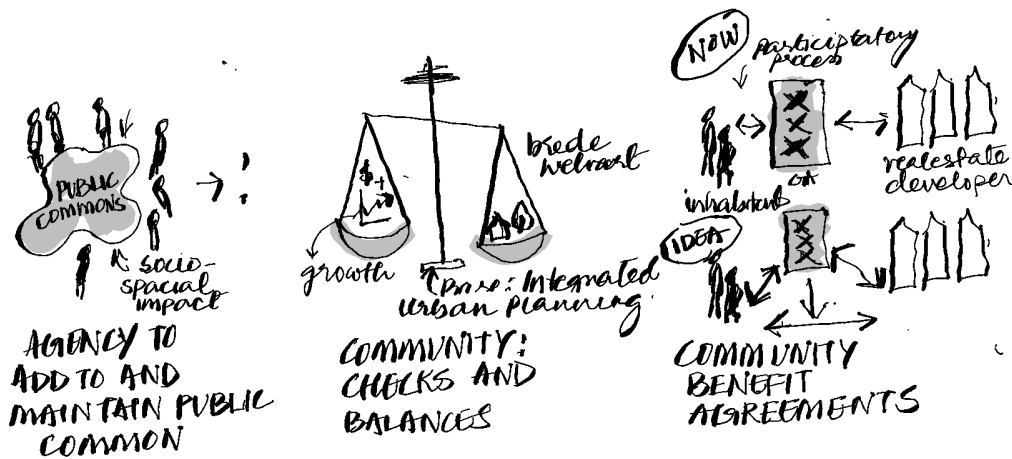
Aanbeveling: Het is van cruciaal belang om succesvolle methoden vast te leggen en te instrumentaliseren om de ervaringen met activiteiten te verbeteren, een positief momentum te creëren en tegelijkertijd de onzekerheid te verminderen die inherent is aan grote planningsprojecten. Dit "schetsboek" is een stap om na te denken over effectieve methoden voor toekomstige iteraties van SHSM en deze te verbeteren. Activiteiten moeten echter niet alleen worden herhaald op basis van succes in het verleden, maar moeten een duidelijke link hebben met de gewenste resultaten die in het werkplan zijn beschreven. Daarnaast is het van vitaal belang om te leren van fouten en deze aan te pakken. Hoewel het proces ruimte moet bieden voor fouten van alle actoren in de kerngroep, is het belangrijk om te voorkomen dat dezelfde fouten worden herhaald.

3.2.6 Hoe kunnen we actoren

versterken terwijl we werken in een planningscontext met concurrerende en tegenstrijdige trajecten?

Reflectie: De ontwikkeling van Haven-Stad is een voorbeeld van de complexiteit van een integrale gebiedsgerichte planning in de Nederlandse context, waar stedelijk herstructureringsbeleid marktgerichtheid combineert met overheidsregulering. Bovendien kan de verticale afstemming tussen centrale en lokale overheden tot spanningen leiden, omdat lokale overheden afgerekend kunnen worden op resultaten zonder daarbij rekening te houden met structurele kwesties. De wens van de Buren voor substantiële discussies en besluitvormingsmandaten in het participatieproces benadrukt deze spanningen, aangezien dergelijke mandaten moeilijk te implementeren zijn binnen de context van parallelle samenwerking met andere belanghebbenden en bestuursniveaus. Deze situatie wordt verder bemoeilijkt door afnemende budgetten en nationaal kortetermijnbeleid, die een effectief lokaal stedelijk bestuur in de weg staan.

De tegenstelling tussen geïntegreerde multisectorale planning en participatieve idealen kan lokale actoren het gevoel geven dat hun gezamenlijke inspanningen zinloos zijn. Ondanks initiatieven zoals de "Veldateliers" van de Buren die het potentieel voor betekenisvolle bijdragen van belanghebbenden aantonen, bestaat het risico dat geconcludeerd wordt dat SSM alleen haalbaar is op kleinere schaal. Deze conclusie zou de toepassing ervan in grotere, meer abstracte toekomstdenkende projecten zoals Haven-Stad kunnen beperken.

Bewoners in staat stellen een sociaal-ruimtelijke impact te hebben op de publieke gemeenschappelijke goed

Aanbeveling: Positieve emotionele banden tussen de stad en haar bewoners zijn mogelijk wanneer actoren de mogelijkheid krijgen om bij te dragen aan het publieke gemeenschappelijk goed. In de complexiteit van concurrerende planningstrajecten is het belangrijk om mogelijkheden te identificeren waar samenwerkende actoren naartoe kunnen werken, als voorbeeld:

- **Checks and Balances:** Om integrale gebiedsgerichte planning succesvol te laten zijn, is het belangrijk om het vanaf het begin te verbinden met een breder welzijnsperspectief. Het Centraal Planbureau stelt [vijf lessen](#) voor. Vertrouw de kerngroep van SHSM een rol toe binnen checks and balances voor brede welvaartswaardecreatie binnen reeds bestaande voorwaarden zoals de Grondbeginselen. Het aanpakken van de dilemma's die door de Buren of de Kerngroep worden opgeworpen, kan een kans zijn om samenhang te creëren en waar nodig waardeafwegingen te maken.

- **Opzetten van Community Benefit**

Agreements (CBAs): We moeten erkennen dat de verantwoordelijkheid voor de fysieke aspecten van de stad gedeeld wordt door de gemeente, woningbouwontwikkelaars en infrastructuraanbieders. Stel lokale belanghebbenden in staat om hun omgeving vorm te geven door SHSM door de basis te leggen voor CBAs. Deze overeenkomsten tussen gemeenschapscoalities en ontwikkelaars kunnen betrekking hebben op voordelen die door alle actoren worden erkend zonder beperkt te worden door structurele voorwaarden. Stimuleer directe onderhandelingen tussen gemeenschapsgroepen zoals de Buren en ontwikkelaars, gefaciliteerd door de gemeente.

- **Het "Veldateliers"-verhaal uitbreiden:** Bouw voort op het lovenswaardige initiatief "De Buren op Pad" van de Buren. Breid hun verhaal over het blauwgroene netwerk uit met perspectieven van ondernemers die geïnteresseerd zijn in stedelijke voedselproductie en jongeren die op zoek zijn naar diverse leefomgevingen.

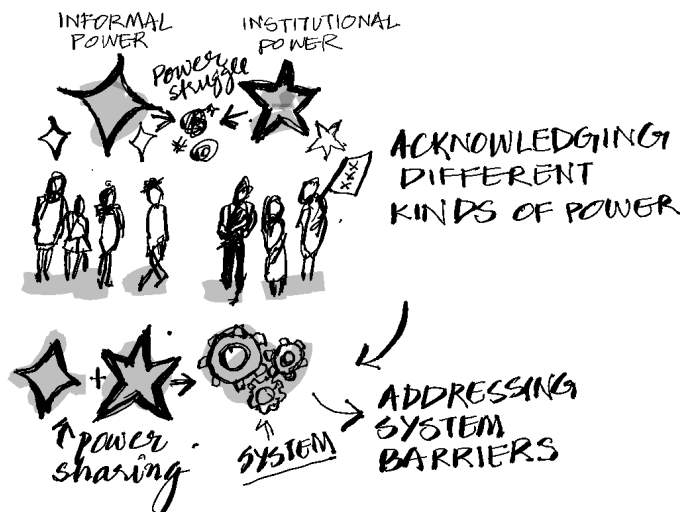
Dit uitgebreide Veldatelier-verhaal kan mogelijk inspireren tot creatieve oplossingen en richting geven aan ontwerp- en technische besluitvorming in verschillende deelprojecten en actoren.

3.2.7 Hoe kunnen we de capaciteit voor samenwerking en machtsdeling vergroten?

3.2.7.1 Verschillende soorten macht erkennen

Reflectie: Bij aanvang van het project benadrukte de kerngroep het bestaan van machtsverschillen tussen de samenwerkende actoren, maar beweerde dat deze zich niet vertaalden in verschillen in intellectueel vermogen. Het was de bedoeling om een gelijk speelveld te creëren ondanks de grotere institutionele macht van de gemeente. Tegen het einde van deze fase werd echter duidelijk dat het bereiken van een dergelijke gelijkheid onhaalbaar was vanwege verschillen in informatie, expertise, bezoldigde tijd en andere factoren. Vanuit mijn ervaring in dit proces is het cruciaal om de onuitgesproken, informele macht te benadrukken die een groep als de Buren kan uitoefenen. Deze informele macht manifesteert zich op verschillende manieren, waaronder sympathie van het publiek, gunstige media-aandacht, minder institutionele en professionele communicatiebeperkingen en een grotere flexibiliteit in de manier waarop ze hun tijd en energie indelen.

Aanbeveling: Bij het bevorderen van samenwerkingsrelaties tussen deze actoren is het essentieel om alle vormen van macht te erkennen. Misbruik van zowel informele als formele macht kan

Verschillende soorten stroom erkennen

betekenisvolle resultaten ondermijnen. Samenwerkende groepen actoren moeten systemen ontwikkelen voor interne en externe controle en evenwicht. Het erkennen van alle vormen van macht kan betekenisvolle resultaten positief beïnvloeden. Het stelt groepen actoren in staat om macht te delen en gezamenlijk systemische barrières aan te pakken. Zo kan het maken van community benefit overeenkomsten met media en journalistiek toezicht vastgoedontwikkelaars stimuleren om sociale en economische waardeperspectieven te integreren.

3.2.7.2 Vermogen tot samenwerking en compassie

Reflectie: Door de aard van de SHSM-opzet moesten belanghebbenden uit de samenleving optreden als gemeenschapsactivisten om het inspraakproces te transformeren. Daarnaast is de defensieve aard van het participatieproces, in combinatie met de normatieve enkelvoudige voorkeursuitkomst voor stedelijke planners, zodanig dat het moeilijk is om af te wijken van reeds

bestaande opvattingen over de toekomstige stad. Dit kan een "wij versus zij"-mentaliteit in de hand werken, wat samenwerking belemmert. Bijdragen aan deze publicatie werden bijvoorbeeld vaak afzonderlijk ontwikkeld in plaats van als een gezamenlijke inspanning, omdat beide actorgroepen er zeker van wilden zijn dat hun stemmen en bijdragen duidelijk en herkenbaar waren. Dit werd beïnvloed door verschillende factoren die door de Ateliermeester zijn geschetst en waarop in dit hoofdstuk wordt gereflecteerd.

Aanbeveling: Wil samenwerking in een participatief proces betekenisvol zijn, dan moeten alle actoren in staat zijn om samen nieuwe resultaten te ontwerpen. Vanuit het perspectief van het PT vertegenwoordigt de SHSM een nieuwe manier van werken, maar intenties alleen garanderen geen betere resultaten. Om betekenisvolle samenwerking tot stand te brengen, moeten alle samenwerkende actoren zich inzetten voor structurele veranderingen die de behoeften van de lokale belanghebbenden weerspiegelen. Dit vereist regelmatige reflectie op acties en doelen, het inbouwen van reflectiemomenten in het werkproces van de kerngroep als collectief, en het doorvoeren van systemische veranderingen.

Bovendien vereist effectieve co-creatie specifieke vaardigheden van alle actoren, waardoor trainingssessies en de uitwisseling van best practices nodig zijn. Deze inspanning vraagt ook om een mentaliteit die gericht is op gezamenlijke resultaten in plaats van alleen maar vast te houden aan vooropgezette ideeën over de stad en te streven naar consensus. Tot slot vereist het vermogen

tot samenwerking een meelevende mentaliteit. Actoren die betrokken zijn bij SHSM hebben meer gemeen dan verschillen. Toch speelden de verschillen vaak een prominentere rol. Iedereen wenst een toekomst met een goede leefomgeving in de stad. De verschillen die er zijn, moeten de ruimte krijgen met empathie voor elkaar. ■

Lees verder:

Abraham, S. (2023). [Your Sustainability Is Not My Sustainability: In-between Spaces for Meaningful Collaboration between Local Stakeholders and Planning Professionals to Construct Congruent Frames over Contested Meanings](#). Sustainability, 15(19), Article 19.

Avelino, F., Wittmayer, J. M., Pel, B., Weaver, P., Dumitru, A., Haxeltine, A., Kemp, R., Jørgensen, M. S., Bauler, T., Ruijsink, S., & O'Riordan, T. (2019). [Transformative social innovation and \(dis\)empowerment. Technological Forecasting and Social Change](#), 145, 195–206.

Avin, U., & Goodspeed, R. (2020). [Using Exploratory Scenarios in Planning Practice: A Spectrum of Approaches](#). Journal of the American Planning Association, 86(4), 403–416.

Diepenmaat, H., Kemp, R., & Velter, M. (2020). [Why Sustainable Development Requires Societal Innovation and Cannot Be Achieved without This](#). Sustainability, 12(3), 1270.

Kokx, A., & van Kempen, R. (2010). [Dutch urban governance: Multi-level or multi-scalar? European Urban and Regional Studies](#), 17(4), 355–369.

Sanner, B., & Bunderson, J. S. (2015). [When feeling safe isn't enough: Contextualizing models of safety and learning in teams](#). Organizational Psychology Review, 5(3), 224–243.

Yeoman, R. (2019). The Meaningful City: Toward a Theory of Public Meaningfulness, City Institutions, and Civic Work. In R. Yeoman, C. Bailey, A. Madden, & M. Thompson (Eds.), *The Oxford Handbook of Meaningful Work* (pp. 465–486).

Hoofdstuk 4: Hoe Verder

De afgelopen hoofdstukken keken we vooral terug op wat we afgelopen tijd samen hebben gedaan. Een aantal van de opbrengsten willen we hier nogmaals uitlichten.

4.1 Wat we hebben bereikt

4.1.1 Pilot SDZ

Er is een pilot gestart om een beeld te ontwikkelen van de sociaal-maatschappelijke betekenis van sportvereniging SDZ voor de buurt en de rol die SDZ mogelijk kan en wil spelen in het verwezenlijken van de maatschappelijke visie en ambitie voor Haven- Stad.

4.1.2 Aankoop veenweidegebied

Om de groenstructuur van het Westerpark te versterken, heeft de gemeente met begraafplaats Sint Barbara een realisatieovereenkomst gesloten over aankoop van het naastgelegen veenweidegebied en de ontwikkeling van een Bezinningscentrum.

4.1.3 Spaardammerdijk

Het beleefbaar maken van de Spaardammerdijk staat op de agenda en wordt verder uitgewerkt.

4.1.4 Sluiten Metroringlijn

De zogenoemde buurtvariant voor het doortrekken van de metroringlijn naar het Centraal Station is in een vroeg stadium onder de aandacht gebracht van de organisatie die verantwoordelijk is voor het onderzoek naar het sluiten van de metroringlijn.

4.1.5 Behoud gebouwen

Er is nadrukkelijk aandacht gevraagd voor behoud van karakteristieke gebouwen in het gebied. Denk daarbij aan de Houtveemloods waarvoor de monumentenstatus is aangevraagd.

4.2 Gespreksagenda voor het vervolg

In dit hoofdstuk geven we een inhoudelijke gespreksagenda mee waar we de komende tijd mee verder willen. Daar hebben we wel een aantal randvoorwaarden voor nodig:

Randvoorwaarden

4.2.1 Langjarig commitment

De belangrijkste opbrengst van het Atelierproces is het inzicht dat Samen stadmaken plaatsvindt met mensen,

organisaties, instellingen en bedrijven die langjarig commitment (willen) hebben met het ontwikkelen van dit nieuwe stadsgebied. Om de inhoudelijke ambities voor Haven-Stad te realiseren, is een ambtelijke organisatie nodig die de regie voert op een integrale aanpak van alle projecten en activiteiten in het plangebied.

4.2.2 Actief grondbeleid

Het vereist ook een (actief) grondbeleid dat de geleidelijke transformatie van het gebied mogelijk maakt. Een grondbeleid waarbij ruimte wordt geboden aan woningbouw in het minder dure segment alsook aan bedrijvigheid die niet de hoofdprijs kan betalen voor huisvesting.

4.2.3. Regie op integrale aanpak

Bij het proces hebben we ook vastgesteld dat Samen stadmaken op het schaalniveau van Haven-Stad vereist dat:

- over projectgrenzen heen wordt gekeken;
- centrale regie nodig is op aanpak en inhoudelijke samenhang tussen projecten;
- de mogelijkheid bestaat om een doorkijk te geven aan Amsterdammers van inhoudelijke keuzes in tijdperiodes die variëren van ca 5 jaar tot ca 30 jaar.

4.3 Inhoudelijke thema's gespreksagenda

Uit de lange lijst van onderwerpen hebben we tot nu toe tien inhoudelijke thema's afgeleid en verwerkt tot een gespreksagenda. Deze agenda draagt de Kerngroep Atelier Haven-Stad aan als bijzondere onderwerpen om nader over in gesprek te gaan zodra dit actueel wordt bij de verdere ontwikkeling van Haven-Stad. Naast een overzicht van de te agenderen onderwerpen, geeft het gemeentelijk Programmteam er ook in aan hoe en waar de onderwerpen opgepakt worden. De Buren onderstrepen daarbij de noodzaak om nu alvast te beginnen met het groen en de waterhuishouding, om al zoveel mogelijk te laten 'groeien en bloeien'. Ze melden zich dan ook met enthousiasme opnieuw aan om samen met de gemeente te werken aan het groen en blauw kleuren van het gebied, zodat er straks een geweldige basis ligt voor de verdere transformatie van Haven-Stad.

Thema	Inbreng deelnemers daarop	Gemeente agendeert dit bij
1. Karakteristieke plekken en elementen met een ziel		
<p>In de gebiedsontwikkeling van Haven-Stad vragen we aandacht voor het behoud, het verder ontwikkelen, mee transformeren en het (eventueel) verplaatsen van bijzondere karakteristieke plekken en elementen uit het verleden, het heden, de toekomst.</p> <p>Dit kunnen plekken en elementen zijn met een culturele, sociale, en/of ruimtelijk kwalitatieve betekenis.</p> <p>Bij het maken van Haven-Stad willen we hier aandacht aan besteden en ruimte voor maken vanuit de gedachte: Hoe kunnen we de plekken en elementen 'met een ziel' die er al zijn verbinden met dat wat nog gaat komen.</p>	<p><i>Uit: Atelier 1, Atelier 2, Atelier 3, Veldatelier Buren</i></p> <p>Westerpark Zuid, Tuinparken Westerpark, Cultuurpark Westergasfabriek, De Waternatuurtuin, De Brettenroute, De Tuinparken Nut en Genoegen en Sloterdijkermeer, Tuinpark Zonnehoek, Spaarndammerdijk, Woeste Westen, Hondenschool De Gabber, Begraafplaats St. Barbara, Overbrakerbinnenpolder, Paardenschool Kakelbont, Voetbalvereniging SDZ (en omgeving), het Houthavenpark, Transformatorweg, de Houtveemloods, Kindertheater, Haparandadam, plantsoenen Spaarndammerbuurt, REM-eiland, Brouwerij en proeflokaal Breugem, Kop van Mercuriushaven, Thuishaven, Zaanstraat Emplacement en nieuwe, nog te ontwikkelen plekken om elkaar te ontmoeten (o.a. Haparanda Pierpark, De Westbrug).</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Projectbesluit 2. Meenemen in overdracht van R&D naar uitvoering door G&O

Thema	Inbreng deelnemers daarop	Gemeente agendeert dit bij
2. Sport, groene-, sociale-, culturele-, maatschappelijke- en economische netwerken en plekken als waardevolle sociale ontmoetings- en verbindingsplekken		
<p>Bestaande sociale, culturele, maatschappelijke plekken en netwerken zoals Voetbalvereniging SDZ, de Tuinen van Westerpark en het Westerpark, zijn van grote waarde voor het gebied, omwonenden en de stad. Dat gaat verder dan alleen de primaire functie die ze vervullen als sportpark, tuinparken, bedrijvencollocatie; het zijn netwerken en plekken waarin mensen van alle leeftijden en achtergronden, uit omliggende wijken (van de Jordaan tot de Houthavens tot de Spaarndammerbuurt of de Staatsliedenbuurt) elkaar ontmoeten, vrijetijd met elkaar doorbrengen en lief en leed met elkaar delen. Dergelijke functies en plekken zijn daarom van groot belang voor het sociaal-maatschappelijke DNA van Haven-Stad.</p>	<p><i>Uit: Veldatelier Buren, Atelier 1, Atelier 3</i></p> <p>Behoud laagdrempeligheid, inpassing van deze functies en plekken, rekening houden met overbelasting. Opstellen uitgewerkte toekomstgerichte visie hoe deze functies en plekken zich kunnen verhouden met de hoogstedelijke ambitie van Haven-Stad en in het bijzonder hoog intensieve plekken zoals rond het toekomstige metrostation, (her)inrichten op intensief en gecombineerd gebruik.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Maatschappelijke strategie 2. Projectbesluit
3. Barrières en verbindingen		
<p>Het slechten van barrières en het maximaal tot stand brengen van functionele en ruimtelijk kwalitatieve verbindingen is essentieel is voor het succes van de gebiedsontwikkeling Haven-Stad. Hierbij staat het belang van voetgangers en fietsers voorop. In volgende fasen van Haven-Stad worden dergelijke verbindingen en barrières onderzocht.</p>	<p><i>Uit: Veldatelier Buren, Atelier 3</i></p> <p>Extra verbindingen creëren en meer frequent, wandel/ fietsverbindingen, Mercurius route, voldoende bus-, pont- en metroverbindingen, inrichten als 15 minuten stad, veiligheid borgen kinderen op straat te spelen, Haarlemmerweg en –trekvaart, sporen naar Haarlem en Schiphol, barrière werking van de metrosporen, barrière werking van de Transformatorweg, Nieuwe Hemweg en Brettenzone, barrière in bestaande en nieuwe routes naar het IJ, scheiden van snel- en langzaam fietsverkeer, het combineren van langzaam fietsverkeer en voetgangers, exclusieve wandelroutes in “rustgebieden”, fiets- en voetgangersbrug naar Noord, realiseren hoofdroutes naar Danzigerkade en Moermanskkade, Noord-zuid looproute vanaf het Westerpark, diverse Zuidwest-Noordoost routes creëren, Oostwest lopende route over de Spaarndammerdijk met aandacht voor het cultuurhistorische verhaal, evenwicht tussen mobiliteit, recreatie en veiligheid.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Maatschappelijke strategie 2. Infrastructurele projecten: <ul style="list-style-type: none"> • MIRT • Westerpark • HOV-bus • IJ-verbindingen

Thema	Inbreng deelnemers daarop	Gemeente agendeert dit bij
4. Groen(ecologisch) blauwe plekken en structuren		
<p>In Haven-Stad gaat de ontwikkeling van infrastructuur, openbare ruimte en bebouwing hand in hand met de ontwikkeling en behoud van groene en blauwe plekken en structuren die ook een ecologische waarde krijgen/behouden. Dit is een belangrijke opgave. Voorstellen hiervoor worden individueel bekeken en er wordt gekeken of er aanvullend onderzoek nodig is naar mogelijkheden en onmogelijkheden.</p>	<p><i>Uit: Veldatelier Buren, Atelier 1, Atelier 3</i> Neptunuspark, Zuidelijke IJoever, nieuwe plekken om te ontdekken en te spelen, door ontwikkelen Haparandadam, Brettenpad, hofjes, tuinen en intieme ontmoetingsplekken behouden en ontwikkelen, schoonhouden van openbaargroen, groene inrichting kop van het Zaanstraat-emplacement, afweging tussen oppervlakte groen- en recreatie gebieden en ruimte voor woningbouw.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Maatschappelijk strategie 2. Parkprojecten 3. Infrastructurele projecten 4. Stelsel projectbesluiten Centrale zone 5. Thematische klimaattrajecten
5. Behoud van bestaande bedrijvigheid, kleinschalig ondernemerschap en creatieve-, maakindustrie (+ voorzieningen)		
<p>Veel van de gevestigde bedrijven en economische netwerken in en rond het gebied vormen mede het DNA van de nieuwe stad die we hier met elkaar voor ogen hebben. In de verdere planuitwerking voor Haven-Stad wordt daarom grote waarde gehecht aan de inpassing van de bestaande bedrijvigheid en maakindustrie en voorzieningen. Veel van de bestaande bedrijvigheid verdient hier een plek. Ze dragen bij aan de identiteit van het gebied. We willen bedrijvigheid, voor zover dat op het vlak van hinder en milieucondities mogelijk is, behouden en inpassen in de nieuwe situatie.</p>	<p><i>Uit: Atelier 1, Atelier 2, Atelier 3, Veldatelier Buren</i> Betaalbare huisvesting voor kleine ondernemers in samenwerking met instrumenten grondpolitiek, toegankelijkheid toeleveranciers waarborgen, talentontwikkeling stimuleren, voedselproductie binnen de stadsgrenzen behouden, plek voor sociale ondernemingen creëren, wegnemen huisvestingsonzekerheden richting toekomst, uitproberen tijdelijke mobiliteitsoplossingen (losse/laden), permanente broedplaatsen creëren, aandacht voor werkplekken voor studenten en kruisbestuivingsplekken met kunst en cultuur, ruimte voor lokale speciaalzaken, gecentreerd nachtleven.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Economische uitvoeringsstrategie 2. Maatschappelijke uitvoeringsstrategie
6. Een plek om te wonen voor iedereen		
<p>Haven-Stad is een plek voor iedereen. Een plek van diversiteit en veelkleurigheid. Dit is een belangrijk uitgangspunt voor de ontwikkeling van Haven-Stad.</p>	<p><i>Uit: Veldatelier Buren, Atelier 3</i> Betaalbaarheid bevorderen voor starters in de woonmarkt, doorstroming vanuit andere buurten. Doorstromen makkelijk maken buurten, gemengde buurten, creatieve samenwonen constructies implementeren, uitzonderingsposities voor kwetsbare groepen</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Het Stedelijk woonbeleid 2. Maatschappelijke strategie; Wonen is een van de programmalijnen daarin

Thema	Inbreng deelnemers daarop	Gemeente agendeert dit bij
	aandragen, bereikbaarheid met het OV, kansengelijkheid en betaalbare woningen als uitgangspunt, grondexploitatie als middel om diversiteit in het wonen en bedrijvigheid in de buurt te behouden.	
7. Verlengen metrolijn en de positie van het station Hemknoop		
In de volgende fase van Haven-Stad onderzoeken we (in het kader van het MIRT traject) het verlengen van de metrolijn, de omvang en plek van het metro opstel terrein en de positie van het station Hemknoop, samen met andere oplossingsrichtingen (o.a. trein en tram). Verschillende tracés worden hierbij verkend.	<i>Uit: Veldatelier Buren</i> Drie tracés ten noorden van de Schiphollijn als alternatief voor het voorstel ten zuiden van de Schiphollijn, ander verloop van de verbinding van de metroring met de regio, verhouding noodzaak tot metro ontsluiting en het behoud van groengebieden.	1. MIRT-verkenning verlengen metrolijn
8. Zorgdragen voor klimaatbestendige ontwikkelingen		
Er is sprake van voortschrijdend inzicht over klimaatverandering en welke gevolgen dit met zich meebrengt. Dit gaan we daarom in de volgende fasen van Haven-Stad verder onderzoeken. Dit is een stadsbrede opgave en –afweging.	<i>Uit: Veldatelier Buren</i> Aandacht voor het treffen van maatregelen voor klimaatbestending bouwen in een gebied dat nog in functie is.	1. Integraal Raamwerk 2. Projectbesluit 3. Gemeentelijk klimaatbeleid
9. Behoud Vrije Ruimte		
Plekken die ‘niet ontworpen’ zijn, maar waar juist nog dingen kunnen ‘ontstaan’. Vrije ruimten trekken creativiteit aan en geven mogelijkheid om zelf iets bij te dragen aan de eigen omgeving. Ze zorgen ervoor dat mensen eigenaarschap ervaren en zich daardoor betrokken en verbonden voelen met het gebied.	<i>Uit: Veldatelier Buren, Atelier 1, Atelier 2</i> In de volgende fasen van Haven-Stad wordt onderzocht of het mogelijk is bestaande plekken (zo lang als mogelijk) te behouden en nieuwe plekken aan te wijzen.	1. Programma Vrije Ruimte 2. Integraal Raamwerk 3. Projectbesluiten 4. Maatschappelijke strategie 5. Broedplaatsen
10. Overige ingebrachte ideeën voor het inrichten van specifieke locaties		

Thema	Inbreng deelnemers daarop	Gemeente agendeert dit bij
<p>Tijdens de gesprekken in de ateliers, het veldatelier van De Buren en de werksessies van de Kerngroep werden ideeën en suggesties ingebracht die niet direct onder een van de bovenstaande thema's vallen. Wel zijn ze belangrijk om op te nemen in dit overzicht van te agenderen onderwerpen.</p>	<p><i>Uit: Veldatelier Buren, Atelier 3</i></p> <p>Doortrekken karakter van de Spaarndammerbuurt, Renewi terrein zo snel mogelijk inrichten, behoud 'rafelrandzones', opheffen opstelsporen Nieuwe Hemweg, het wel/niet realiseren van de kabelbaan, nieuwe speelse bouwblokken met smalle straten en gemeenschappelijke-, intimi-, hang- en verblijfsplekken, handhaven van het architecturale karakter van de bestaande delen van Havenstad.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. De hiervoor benoemde thema's als het onderwerp actueel wordt 2. Over sommige plekken gelden afspraken met bestaande partijen;

Hoofdstuk 5: Bijlagen

5.1 Reflectie Programmteam op Schets Buren

Meer Lezen (links):

5.2 De Buren Raadsadres

5.3 Procesvoorstel Samen Haven-Stad Maken

5.4 Interview Programmamanager Lubbert Hakvoort

5.5 De Grondbeginselen Haven-Stad

5.6 Uitnodigingen Ateliers en Talk jongeren

Reflectie Programmameteam Haven-Stad op schets Buren van Westerparkhaven

---

De Buren van Westerparkhaven hebben op basis van de ingebrachte zienswijzen op het Integraal Raamwerk, de uitkomsten van het eerste en tweede Atelier en de door hen gehouden veldateliers en tekensessies een eigen schets gemaakt voor een ruimtelijk plan voor Haven-Stad Zuidelijke IJ-oever. Er zijn mogelijkheden geschetst ter illustratie, met de bedoeling om het gesprek erover te openen. De Buren stellen in hun schets de onderlinge samenhang van groene – en blauwe ecologische verbindinglijnen natuur en water voorop.

Zij stellen voor om het inpassen van de fysieke infrastructuur wat betreft mobiliteit, wonen en werken daarvan af te leiden. Daarmee leggen De Buren de ruimtelijke puzzel soms net iets anders dan de gemeente in het Integraal Raamwerk.

Op 11 september 2023 hebben De Buren hun visie in het Kernteam gepresenteerd. Tijdens de werksessie met de Kerngroep op 15 januari 2024 hebben de Stedenbouwkundige en de Programmamanager namens het gemeentelijk programmameteam op de voorstellen en ideeën gereageerd. De voor Haven-Stad vastgestelde uitgangspunten, randvoorwaarden en praktische (on)mogelijkheden spelen een belangrijke rol in de reactie van het gemeentelijk programmameteam.

Over het belang de onderwerpen en het belang ervan zijn De Buren en het Programmameteam het vaak eens. Over de invulling ervan niet altijd. Gezamenlijke ambitie, verschil van inzicht en onderwerpen om nader te onderzoeken in volgende fasen van de planontwikkeling hebben we samengevat in onderstaand overzicht.

A. Onderwerpen algemeen

1. Karakteristieke plekken en elementen met een rol geven in de gebiedsontwikkeling

De Buren pleiten ervoor dat behalve aan het beoogde nieuwbouwprogramma er bij de verdere planuitwerking ook de nodige aandacht worden besteed aan bestaande functies en plekken die voor bewoners en ondernemers nu al van bijzondere waarde zijn. Omdat ze adembenemend mooi zijn, omdat ze avontuur of rust bieden of omdat ze mensen verbinden en mogelijk belangrijke bouwstenen vormen voor de ziel van Haven-Stad.

Ook het gemeentelijk programmameteam staat een gebiedsontwikkeling voor die bijzondere aandacht heeft voor bijzondere plekken en elementen uit verleden,

heden en toekomst en hier ruimte voor biedt. Dit kunnen plekken en elementen met een culturele en/of een ruimtelijk kwalitatieve betekenis zijn. We willen dan ook onderzoeken of er in de toekomst meer (nieuwe) plekken zijn die een rol gaan spelen op dit vlak.

2. Groen (ecologisch) blauwe plekken en structuren

De Buren geven aan veel waarde te hechten aan groene en ecologische verbindingen. Het gaat dan om natuurlijke verbindingen, zoals groen of water, maar ook om wandel- en fietspaden. Zoals bijvoorbeeld de verbinding tussen de Zuidelijke IJ- oever en het Westerpark of tussen het Spaarndammerplantsoen via het Westerpark naar de Brettenzone. Dit soort verbindingen zijn deels al aanwezig en moeten behouden of versterkt worden. Op andere plekken moeten deze toegevoegd worden. Deze verbindingen dragen bij aan de leefbaarheid van het gebied en kunnen mensen verleiden om naar buiten te gaan en te bewegen. Maar ook voor de flora en fauna zijn deze onmisbaar.

Het programmameteam herkent de voorgestelde opgaven op dit vlak. We staan ook een gebiedsontwikkeling voor

waar de ontwikkeling van infrastructuur, openbare ruimte en bebouwing hand in hand gaat met de ontwikkeling van groene en blauwe plekken en structuren die ook een ecologische waarde krijgen. De manier waarop De Buren de groen-blauwe structuren voorstellen komt niet altijd overeen met de gemeentelijke inzichten. Hiervoor is aanvullend onderzoek nodig naar de mogelijkheden en beperkingen.

3. Infrastructurele barrières en verbindingen

A. Onderwerpen algemeen

Naast groene en ecologische verbindingen zijn de infrastructurale verbindingen belangrijk. Zij dragen eraan bij dat mensen zich makkelijk kunnen verplaatsen binnen het gebied en vanaf of naar omliggende gebieden in de nabije omgeving kunnen gaan. Met name voet- en fietspaden en het OV worden belangrijk gevonden, zoals voldoende bus-, pont- en metroverbindingen. Als er een fijnmazig netwerk van ov- verbindingen ontstaat, draagt dat bij aan kansen voor iedereen om zich makkelijk te kunnen verplaatsen.

Het slechten van barrières en het maximaal tot stand brengen van functionele en ruimtelijk kwalitatieve verbindingen is essentieel voor het succes van de gebiedsontwikkeling. Hierbij staat het belang van voetgangers en fietsers voorop. De voorgestelde opgaven op dit vlak onderschrijven we.

Voorstel Buren	Reactie programmteam	Gezamenlijke ambitie
<i>Karakteristieke plekken</i>		
<p><u>1. Westerpark Zuid als 19e -eeuws romantisch park</u></p> <p>Westerpark is met zijn vele functies zeer geliefd. Doordat het park op zoveel verschillende manieren veel wordt gebruikt, kent het nu al veel eigen uitdagingen in de omgang met drukte. Met de komst van Haven-Stad komt er extra gebruiksdruk op het park. In het begin zal het Westerpark nog niet zijn uitgebreid aan de noordkant. Dat zal betekenen dat er (te) veel mensen gebruik moeten maken van het Westerpark.</p>	<p>Hiervoor worden vanuit het Programma Haven-Stad geen vervolgstappen geagendeerd, De opgaven in het park worden onder regie van Stadsdeel West verder gebracht. Dit geldt ook voor de:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Waternatuurtuin • Cultuurpark Westergasfabriek 	<p>De opgaves van Westerpark zuid waar de drukte het hoogste is (onder andere door evenementen) vallen weliswaar niet onder de gebiedsontwikkeling van Haven-Stad; toch is het belangrijk dat in samenwerking met andere programma's en projecten van de gemeente het park de aandacht krijgt die het nodig heeft. Ook is het belangrijk dat de uitbreiding van het park aan de noordkant zo snel mogelijk begint.</p>
<p><u>2. De Brettenroute</u></p>	<p>Hiervoor worden vanuit het Programma Haven-Stad geen vervolgstappen geagendeerd, De opgaven in het park worden onder regie van Stadsdeel West/Nieuw West verder gebracht.</p>	<p>De Brettenroute als groene scheg is wel een gemeenschappelijke groene waarde.</p>

Voorstel Buren	Reactie programmteam	Gezamenlijke ambitie
<p><u>3 Tuinparken Westerpark, Zonnehoek en Sloterdijkermeer als 'dwaalhof' van wandelroutes</u></p> <p>Op welke manier zouden de tuinparken en Sloterdijkermeer kunnen fungeren als plekken die zorgen voor verbinding voor de omliggende stad? Kan het perspectief van de 'langzame reiziger' centraal staan in het maken van verbindingen tussen omliggende gebieden?</p>		<p>Een goed verbonden omliggende stad én voldoende groene gebruiksruimte en tuinparken die toegankelijk zijn voor iedereen.</p> <p><u>Verder onderzoeken:</u> Hoe kunnen de tuinparken toegankelijk gemaakt worden voor alle burgers en wat zijn de bijbehorende routes voor voetgangers, langzame en snelle fietsers.</p>
<p><u>4 Spaarndammerdijk in ere herstellen</u></p> <p>De Spaarndammerdijk heeft een lange geschiedenis. Het belang van dit culturele erfgoed moet op de agenda komen.</p>		<p>De Spaarndammerdijk als lokaal cultureel erfgoed moet een plek (symbolisch of fysiek) krijgen in toekomstig Haven-Stad.</p> <p>Het Programmteam onderzoekt op welke manieren dit aangepakt kan worden. Er wordt onder andere gedacht aan het instellen van een procesrol voor bewoners als 'Comité van Aanbeveling' en wordt er naar voorbeelden gezocht hoe dit vergelijkbaar erfgoed in andere gebieden is verweven.</p>
<p>5. Behoud van plaatsgebonden sociaal-maatschappelijke activiteiten en voorzieningen als:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Woeste westen • Hondenschool De Gabber • Manege Kakelbont • Brouwerij en Proeflokaal Breughem • Sportschool Kracht • Kindertheater 	<p>Deze functies kunnen ook op een andere plek en/of in een ander gebouw en in een andere vorm een bijdrage aan de ziel van het gebied blijven leveren.</p>	<p>Zonder sociaal weefsel raakt het gebied haar ziel kwijt en wordt de verbinding tussen 'oude en nieuwe bewoners' heel moeilijk gemaakt. Haven-Stad moet ook betaalbaar zijn voor maatschappelijke en sociale ondernemingen. Dat moet hoog op de agenda staan bij de ontwikkeling.</p> <p><u>Verder onderzoeken:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Is het voor plekken die van belang zijn voor het gebied en in het sociale weefsel zitten noodzakelijk om op precies dezelfde locatie te blijven, of kunnen zij ook binnen het gebied op een andere plek hun functie voortzetten? • Hoe zorgen we ervoor dat we in gesprek blijven over deze

Voorstel Buren	Reactie programmteam	Gezamenlijke ambitie
<p><u>6. Voetbalvereniging SDZ</u></p> <p>SDZ is van grote waarde voor het gebied. Dat gaat verder dan alleen de sportfunctie; het is een plek waar mensen van alle leeftijden, achtergronden, en omliggende wijken (van de Jordaan tot de Houthavens tot de Spaarndammerbuurt) naartoe komen.</p>	<p>Verenigingsleven is van belang voor goede sociale verbindingen in de buurt, helemaal als er ergens veel nieuwe bewoners komen.</p> <p>Het is noodzakelijk in de omgeving van het geplande metrostation in de toekomst te komen tot compacte en stedelijke vormen van sportvoorzieningen waarbij ook sprake is van intensief en gecombineerd gebruik.</p>	<p>belangrijke plekken en dat de sociale thema's die bij deze plekken horen op de agenda blijven?</p> <p>Voor sportvoorzieningen moet niet alleen worden gekeken naar individualistische 'urban sports', maar juist ook naar teamsporten waar mensen met verschillende achtergronden samenkomen.</p> <p>Er dient een samenhangende visie te komen waarin de sportfunctie van SDZ een relatie krijgt met de sociale functies binnen Haven-Stad. Van belang hierbij is te bepalen op welke plek en op welke schaal en vorm dit het best tot zijn recht komt. Daarin als overweging meenemen dat een aantal voetbalvelden op Spieringhorn nu niet of matig worden gebruikt.</p>
<p><u>7. De omgeving van de sportvelden van SDZ (bosje, randstroken)</u></p>	<p>Het behoud van deze plekken als groen is voor de gemeente niet bepalend voor de ziel van het gebied en geen noodzakelijk uitgangspunt</p>	
<p><u>8 St. Barbara en de Overbraker binnenpolder</u></p>		<p>Behoud van het resterende originele veenweidegebied is belangrijk. Als je vanaf de dijk het park inloopt zorgen de verschillende hoogtes van de dijk en de polder erachter voor een prachtig contrast.</p> <p>Het gebied moet nog ontworpen worden als entreegebied van het park, maar blijft groen; van belang is dat er echt samen met de ondernemers en bewoners t.z.t. wordt gekeken naar de inrichting.</p>

Voorstel Buren	Reactie programmteam	Gezamenlijke ambitie
<u>.9. Plantsoenen Spaarndammerbuurt</u>		De groene plantsoenen in de Spaarndammerbuurt zijn zeker plekken met karakter en ziel.
<u>10. De Transformatorweg als symmetrisch laanprofiel</u>	<p>Om civieltechnische redenen is het symmetrische profiel niet te handhaven. De noodzakelijke aanpassing van de Transformatorweg is een kans om de weg opnieuw goed en klimaatbestendig in te richten.</p> <p>De Transformatorweg zal van uiterlijk veranderen vanwege de geplande wateropslag en de inpassing van de HOV-bus. Het symmetrische profiel gaat daarmee verloren.</p>	<p>Een groene inrichting gecombineerd met water blijft het uitgangspunt. Op deze manier kan het groene profiel ook een rol spelen voor de nieuwe bewoners in Sloterdijk I Noord en Zuid.</p> <p><u>Verder onderzoeken:</u> hoe we prettige oversteekplaatsen over de Transformatorweg kunnen maken vanuit het perspectief van de fietser en voetganger, gevoed door de ervaringen van mensen die daar regelmatig wandelen en fietsen.</p>
<u>11. De waterkant aan de kop van Mercuriushaven</u>		Een bijzondere plek aan het water waar je het grootste uitzicht over het havenbekken hebt toegankelijk maken. Deze plek wordt meegenomen bij het ontwerp voor de Minervahaven of bij de herinrichting van de Nieuwe Hemweg.
<u>12. Houthavenpark</u>	Dit al gerealiseerde park op de Spaarndammertunnel verbindt de bewoners en gebruikers van de Houthaven en de Spaarndammerbuurt.	
<u>13. Houtveemloods</u>		Behoud de Houtveemloods als monument in het gebied. Dit kan één van de identiteitsdragers van Haven-Stad zijn. Streven is om dit een plek te laten zijn met betekenis voor de gehele stad die openbaar toegankelijk is en waar verschillende mensen elkaar kunnen ontmoeten. denk aan een sociale uitbater, een school, een markt, museum, etc. De procedure voor aanwijzing tot gemeentelijk monument is in gang gezet.

Voorstel Buren	Reactie programmteam	Gezamenlijke ambitie
<u>14. REM Eiland</u>		Het REM-eiland is een van de karaktervolle plekken in het gebied.
<u>15. Zaanstraat-emplacement ; de NS-werkplaatsgebouwen</u> (*)	(*)Deze plek is niet genoemd door de Buren maar volgens het Programmteam wel van belang voor het gebied. Ook dit kan één van de identiteitsdragers van Haven-Stad worden.	Verder onderzoeken: wat is de toekomst van deze plek. Is een deel van de gebouwen als monumentaal te karakteriseren?
<u>16. De Haparandadam en de (golfbreker) strekdammen</u> Dit stukje is geliefd voor het rafelrandje dat het is; het klotsen van het water, de geur, de geluiden van de haven, de vele dieren naast de rommelige bootjes en informaliteiten. De kwaliteit van de Haparandadam en de strekdam bij de Houthaven als plek om over het water uit te kijken wordt onderkend. Over de manier waarop hier in de toekomst mee wordt omgegaan is een ander inzicht.	Het Programmteam Haven-Stad stelt hier de ontwikkeling van een bijzonder park voor. Aanpassingen in de omgeving van de dammen de ziel van de plek niet hoeft te doen verliezen. Waardes als 'informaliteit', 'watergeluiden en geuren', 'havenactiviteiten', 'waterkant ecologie' et cetera kunnen ook verwerkt worden in een nieuw parkontwerp voor de dammen. Deze waarden zullen ook onderwerp van gesprek worden op andere plekken aan het water binnen Haven-Stad.	
<u>17. Het nog te ontwikkelen Haparanda Pierpark (*)</u>	(*) Niet genoemd door de burens: Het nog te ontwikkelen Haparanda Pierpark. Van belang voor een uitgesproken karakter wellicht zelfs de ziel van het gebied. Een nieuw park op deze plek is anders dan alle andere parken in de stad en kan al als onderscheidend park veel mensen aanspreken. In de volgende fasen van Haven-Stad onderzoeken	
<u>18. De Westbrug (*)</u>	(*)Het Programmteam ziet de Westbrug als van belang voor een uitgesproken karakter, wellicht zelfs de ziel van het gebied.	In de volgende fasen van Haven-Stad onderzoeken

Ontwerp ideeën met betrekking tot Infrastructurele barrières, verbindingen en metrosysteem waarvan voorgesteld wordt deze een rol te geven in de gebiedsontwikkeling

Voorstel Buren	Reactie programmteam	Gezamenlijke ambitie
<p><i>19. Barrières</i></p> <p>Voorgesteld wordt de barrière werking op te heffen van:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. De Haarlemmerweg en -trekvaart 2. De sporen naar Haarlem 3. De sporen naar Schiphol 4. De metrosporen 5. De Transformatorweg 6. De Nieuwe Hemweg 7. De Brettenzone 8. Bestaande routes naar het IJ en barrières te voorkomen in nieuwe routes naar het IJ 	<p>Transformatiegebieden worden vaak gekenmerkt door grote bundels infrastructuur. Het slechten van deze barrières en het maximaal tot stand brengen van functionele en ruimtelijk kwalitatieve verbindingen is essentieel voor het succes van de gebiedsontwikkeling.</p>	<p>In de volgende fasen van Haven-Stad verder onderzoeken.</p>
<p><i>Algemene verbindingen</i></p>		
<p>20. Voorgesteld wordt bestaande en nieuwe algemene verbindingen voor de inpassing van langzaam en snelverkeer in samenspraak met diverse betrokken nader te beschouwen en te optimaliseren.</p> <p>Hiervoor worden enkele concrete ideeën aangedragen zoals; het scheiden van snel- en langzaam fietsverkeer, het combineren van langzaam fietsverkeer en voetgangers en het bieden van exclusieve wandelroutes in “rustgebieden” voor voetgangers. Daarnaast wordt gedacht aan een fiets- en voetgangersbrug naar Noord en het realiseren van enkele hoofdroutes zoals naar de Danzigerkade en Moermanskade, langs de Haarlemmertrekvaart en langs het dorp Sloterdijk.</p>	<p>De plekken waar deze verbindingen door de Buren zijn getekend zijn niet altijd de plekken waar het netwerk optimaal tot zijn recht komt.</p>	<p>Een fijnmazig en goed ontworpen netwerk van verbindingen tussen deelgebieden, plekken en bestemmingen is essentieel.</p> <p>In de volgende fasen van Haven-Stad verder onderzoeken.</p>
<p><i>Specifieke verbindingen</i></p>		

Voorstel Buren	Reactie programmateam	Gezamenlijke ambitie
<p>21. Voorgesteld wordt een - nu nog ontbrekende - noord-zuid lopende route vanaf het Westerpark, via de westzijde van Sportpark Transformatorweg naar de waterkant van de Mercuriushaven.</p>	<p>Aandachtspunt is de voorgestelde trasering, breedte, vormgeving met exacte handhaving van de aanliggende bestaande functies en grondstukken. Ook is het de vraag of het werkelijk nodig is om andere spooronderdoorgangen te ontlasten met een tunnel op deze plek en of deze route sociaal veilig te maken is.</p>	<p>Een fijnmazig en goed ontworpen netwerk van verbindingen tussen deelgebieden, plekken en bestemmingen is essentieel.</p> <p>In de volgende fasen van Haven-Stad verder onderzoeken.</p>
<p>22 Voorgesteld wordt een noord-zuid lopende route vanaf het Westerpark via de Contactweg naar de Neptunushavenpier/ Mercuriushaven en vervolgens de omgeving van de Bunge Silo's met ter hoogte van de Vlothavenpier een (al dan niet tijdelijk) buurtpark.</p>	<p>Bebouwing van deze locatie is nodig om de beoogde woon- en werkfuncties te realiseren en een levendige sociaal veilige route naar het gebied Coenhaven te kunnen maken. Het voorgestelde park op de kop van de Neptunushavenpier past daar niet in.</p> <p>Het in de plannen opgenomen plein heeft de juiste maat en heeft zowel groene- als waterbergingselementen in het ontwerp.</p>	<p>Een fijnmazig en goed ontworpen netwerk van verbindingen tussen deelgebieden, plekken en bestemmingen is essentieel.</p> <p>Dit wordt later in het gebiedsontwikkelingsplan Coen en Vlothaven verder onderzocht.</p>
<p>23. Voorgesteld wordt een Zuidwest-Noordoost lopende route vanaf de Nieuwe Hemweg, langs het voormalige Houtveemkanaal, het kruispunt Archangelkade/Koivistokade en het worteleind van de Minervahaven naar de waterkant van de Nieuwe Houthaven.</p>	<p>Een groen park op deze plek is niet de ambitie van de gemeente Amsterdam. Hier wordt ingezet het herstel van het voormalig Houtveemkanaal als cultuurhistorisch element (in combinatie met het nieuwe monument Houtveemloods) en daarmee op water op deze plek. Herstel van het Houtveemkanaal is van belang voor een klimaatbestendig watersysteem in het gebied. Het voorstel deze route als groene singel (zgn. 'Houtveempark') en verzameling plantsoenen (zgn. 'Archangelpark') uit te voeren draagt daar niet aan bij.</p> <p>Een route langs een hersteld historisch Houtveemkanaal en een levendig geprogrammeerd kruispunt van hoofdroutes met gevarieerde stedelijke bebouwing en een waterkant met stedelijke functies is passender daarbij.</p>	

Voorstel Buren	Reactie programmateam	Gezamenlijke ambitie
	<p>Relevant te weten is dat voor de hoofdontsluiting van de Minervahaven een ruim en groen ingericht profiel in de planvorming is opgenomen die kan voorzien in de behoefte aan groene wandelroutes.</p>	
<p>25. Voorgesteld wordt een Zuidwest-Noordoost lopende waterloop met groene oevers in de Danzigerbocht</p>		<p>Behoud van het historische en functionele water element. Breedte van water, oevers en straten op deze plek verder onderzoeken</p>
<p>26. Voorgesteld wordt een Zuidwest-Noordoost lopende route voor langzaam verkeer over de voormalige spoorboog door volkstuintenpark Zonnehoek</p>	<p>Deze route is zowel voor voetgangers als, in de toekomst, voor rustig fietsgebruik in het 'groennet' fietsnetwerk bedacht.</p>	<p>Het monitoren van gebruik tijdens de komende ontwikkelfasen van Haven-Stad</p>
<p>27. Voorgesteld wordt een Zuidoost-Noordwest lopende groene route over het Zaanstraat-emplacement</p>		<p>Een fijnmazig en goed ontworpen netwerk van verbindingen tussen deelgebieden, plekken en bestemmingen is essentieel. In de volgende fasen van Haven-Stad verder onderzoeken.</p>
<p>28. Voorgesteld wordt een, zoveel mogelijk in originele ligging lopende, oostwest lopende route over de Spaarndammerdijk met aandacht voor het cultuurhistorische verhaal van deze route</p>		<p>Een fijnmazig en goed ontworpen netwerk van verbindingen tussen deelgebieden, plekken en bestemmingen is essentieel. Wordt meegenomen in het ontwerp van het Noordelijk deel van toekomstbestendig Westerpark.</p>
<p><i>Metroverbinding</i></p>		
<p>29. Een ander verloop van de te verlengen metrolijn en de positie van het station Hemknoop; voorgesteld worden 3 tracés ten Noorden van de Schiphollijn als alternatief voor het voorstel ten zuiden van de Schiphollijn</p>	<p>Elk tracé heeft haar eigen voor- en nadelen en consequenties voor de dichtheden en de plekken voor bebouwing en groen</p>	<p>Het sluiten van de metroring is een gezamenlijke ambitie, de ligging van het tracé is nog onderwerp van studie. Willen we in de volgende fasen van Haven-Stad onderzoeken (i.h.k.v het MIRT traject)</p>

Voorstel Buren	Reactie programmteam	Gezamenlijke ambitie
		Hierbij zetten de Buren criteria op een rij waar volgens hen de metroverbinding aan zou moeten voldoen. Belangrijk om zo expliciet mogelijk te hebben. Zodra de MIRT start worden de aangedragen alternatieven uitvoerig gewogen binnen dat onderzoek. Deze voorwaarden nemen we op in het schetsboek.
30. Een ander verloop van de verbinding van de metroring met de regio; voorgesteld wordt een optie voor een metroverbinding naar Noord ten behoeve van NDSM en Buiksloterham en de gebieden van Haven-Stad in Noord.		In de volgende fasen van Haven-Stad onderzoeken.
<u>31 Kabelbaan</u> De kabelbaan wordt als 'onzalig idee' gezien, er wordt voorgesteld deze niet te realiseren	Het is een opdracht van het stadsbestuur om de haalbaarheid van dit burgerinitiatief uit 2014 serieus te onderzoeken. Dit onderzoek loopt nog.	
Ontwikkel ideeën locaties algemeen		
32. Placemaking/gebruik maken van vrijkomende panden	Er is vrijwel geen sprake van leegstand, en eigenaren/gebruikers en stadsdelen zijn hier primair aan zet.	Zodra er panden vrijkomen zouden deze gebruikt kunnen worden voor tijdelijke invulling
33. Voorstel te zorgen voor klimaatbestendige ontwikkelingen buitendijks	Het is een stadsbrede afweging welke maaiveldhoogtes gehanteerd dienen te worden. De toekomstige maaiveldhoogte moet nog vastgesteld worden.	Een klimaatbestendig Haven-Stad
34. In de schetstekening wordt voorgesteld de kop van het Zaanstraatemplacement groen in te richten	Het is hier passender om een gevarieerd en levendig programma en stedelijke bebouwing te realiseren; ook als er geen sprake zou zijn van een station Hemknoop op deze plek. Mede ter ondersteuning van continue en sociaal veilige routes. Met realisatie van een gebouw hier is waarschijnlijk ook het voorstel een luchtbrug over het spoor te maken t.h.v. de Spaarndammerdijk kansrijker.	In de volgende fasen van Haven-Stad onderzoeken (i.h.k.v het MIRT traject).

Vorstel Buren	Reactie programmteam	Gezamenlijke ambitie
35. In de schetstekening wordt voorgesteld op het terrein van het Zaanstraatemplacement bebouwing te maken die aansluit bij het karakter van de Spaarndammerbuurt	Elk bebouwingsconcept heeft haar eigen voor- en nadelen en consequenties voor de dichtheden en de plekken voor bebouwing en groen.	In de volgende fasen van Haven-Stad onderzoeken als een van de varianten van een bredere variantenstudie.
36. Er wordt gesteld dat het interessant is om het Renewi terrein zo snel mogelijk in te richten met al dan niet tijdelijke bebouwing voor werken of wonen	Wonen is op korte termijn nog niet mogelijk i.v.m. milieucontouren.	Het Renewi terrein inzetten voor benodigde functies tijdens de transformatie. In volgende fasen onderzoeken.
37. Er wordt gesteld dat het interessant is om zo lang mogelijk te proberen zgn. 'rafelrandzones' te behouden of nieuwe te definiëren	Deze functies kunnen ook op een andere plek en/of in een ander gebouw en in een andere vorm een bijdrage aan de ziel van het gebied leveren.	Haven-Stad kan mogelijk ruimte bieden aan 'rafelrandzones' Zonder dit soort 'sociaal weefsel' raakt het gebied haar ziel kwijt. Onderzoeken zodra zich een gelegenheid aandient.
38. Er wordt voorgesteld om de opstelsporen voor goederenvervoer langs de Nieuwe Hemweg op te heffen om de waterkant beter bereikbaar en bruikbaar te maken.		De opstelsporen buiten gebruik stellen. Dit kan meegenomen worden in de herinrichting voor de Nieuwe Hemwegzone en/of de gebiedsontwikkeling Coen- en Vlothaven.

GEDICHT

Zichtvernaauwing

*Als alle stukken zijn geschreven
alle memo's hebben verklaard
haalbare scenario's zijn getekend
puntig op de
i
gezet*

*Als plannen zijn geraamd
In het lokale perspectief
van grondrijspolitiek
tot en met de
,
achter het grote getal*

*Als wat is weggelaten niet gehoord noch beluisterd in
vuistdikke nota's van beantwoording in thematische
stukken verbrijzelde burens-burger visies*

Dan gaat leven

*voor de keuze stand blijkt
hoe dichterbij hoe
minder
je nog
ziet
.*

